

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων
ΠΜΣ «Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές»
Ακαδημαϊκό Έτος 2020-2021

Η λειτουργία του Κράτους Δικαίου στην Αλβανία και η
επίδρασή του στην πρόοδο των ενταξιακών
διαπραγματεύσεων ως υποψήφιο κράτος-μέλος στην ΕΕ.

Επιβλέπων Καθηγητής: Νικόλαος Τζιφάκης

Όνομα Συγγραφέως: Ασημίνα Παπαναστασίου

A.M.:3033202002034

Αθήνα, Φεβρουάριος 2022

University of Peloponnese
Faculty of Social and International Sciences
Department of Political Science and International Relations
Master Program in «Governance and Public Policies»
Academic Year 2020-2021

The function of Rule of Law in Albania and its impact in the progress of the accession negotiations as a candidate member-state on the EU.

Professor: Nikolaos Tzifakis

Author Name: Asimina Papanastasiou

A.M.: 3033202002034

Athens, Greece 2022

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Με την παρούσα δήλωση:

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.
2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη της συγγραφέως και ο επιβλέπων, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Η δηλούσα

Ασημίνα Δ. Παπαναστασίου

(Υπογραφή)

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Νικόλαο Τζιφάκη, για την άριστη και άμεση συνεργασία που είχαμε κατά την εκπόνηση της εν λόγω διπλωματικής εργασίας και κυρίως για την διαπεραστική, εμβριθή και συσσωρευμένη ακαδημαϊκή γνώση, με την οποία, καθ' όλη την διάρκεια των παραδόσεων στο μάθημα Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση και Δυτικά Βαλκάνια, μας κινητοποίησε για περαιτέρω επιστημονική αναζήτηση και περαιτέρω εμβάθυνση στο γνωστικό πεδίο της διαδικασίας διεύρυνσης της ΕΕ με τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων. Εν συνεχεία, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, την Ελένη, την Ασημίνα, την Νατάσα, την Δήμητρα και την Αγγελική, που με στηρίζουν διαχρονικά ψυχή τε και σώματι, άοκνα και στωικά σε όλες μου τις αποφάσεις και τις επιλογές. Στην οικογένειά μου συμπεριλαμβάνονται και οι συνεργάτες μου στο γραφείο και ιδίως η Δόμνα Μούλιαρη, που υπέμεινε στωικά και άκρως υποστηρικτικά την αφοσίωσή μου για την εκπόνηση και συγγραφή της παρούσας εργασίας. Τέλος, αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Άρη, συνοδοιπόρο μου, καθ' όλη την διάρκεια του μεταπτυχιακού, καθ' όλη την διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας και κυρίως συνοδοιπόρο μου στην ζωή, στις αναζητήσεις και στις στοχεύσεις.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα διπλωματική εργασία διερευνάται η ενταξιακή πορεία της Αλβανίας στην ΕΕ και η ποιότητα και κατάσταση του κράτους δικαίου μετά από πολυετή πορεία ενταξιακών διαπραγματεύσεων. Γίνεται μία απόπειρα να αξιολογηθεί η επίδραση των κριτηρίων αιρεσιμότητας και των περιεχόμενων προϋποθέσεων στην λειτουργία του κράτους δικαίου στην χώρα και παράλληλα διερευνάται η σημερινή κατάσταση της λειτουργικότητας του κράτους δικαίου, ως βασικό και πρωταρχικό κριτήριο ένταξης. Επιπλέον, ερευνάται το μέγεθος της μετασχηματιστικής ισχύος της ΕΕ στην περίπτωση της Αλβανίας και η επίδραση στην ενίσχυση της εμπέδωσης του κράτους δικαίου. Τέλος, αποπειράται η παρουσίαση προτεινόμενων μεθόδων και εργαλείων που θα πρέπει να εφαρμοσθούν στην πολιτική της διεύρυνσης των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων και δη στην υπό εξέταση χώρα την Αλβανία, με βάση την Νέα Μεθοδολογία Διεύρυνσης του 2020.

Λέξεις Κλειδιά: Ευρωπαϊκή Ένωση, Διαδικασία Διεύρυνσης, Αλβανία, κράτος δικαίου, κριτήρια Κοπεγχάγης, κοινοτικό κεκτημένο (acquis communautaire).

ABSTRACT

This dissertation explores Albania's accession to the EU and the quality and status of the rule of law after many years of accession negotiations. An attempt is made to assess the impact of the criteria of conditionality and the contained conditions on the functioning of the rule of law in the country and at the same time the current state of the functioning of the rule of law is investigated as a basic and primary criterion for integration. In addition, the extent of the EU's transformative power in the case of Albania and its impact on strengthening the rule of law is being investigated. Finally, an attempt is made to present proposed methods and tools that should be applied in the enlargement policy of the Western Balkan countries, namely in the country under consideration, Albania, based on the New Enlargement Methodology of 2020.

Keywords: European Union, Enlargement Process, Albania, rule of law, Copenhagen criteria, *acquis communautaire*.

Πίνακας περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ABSTRACT.....	6
Κεφάλαιο 1. Η σημασία της λειτουργίας του κράτους δικαίου στο ενωσιακό οικοδόμημα, η ενταξιακή πορεία της Αλβανίας και η ποιότητα/κατάσταση του κράτους δικαίου στην Αλβανία σήμερα.....	14
1.1. Η σημασία της λειτουργίας του κράτους δικαίου στο ενωσιακό οικοδόμημα.	14
1.2. Η ενταξιακή πορεία της Αλβανίας: η ευρωπαϊκή προοπτική της και η πορεία εισχώρησής της στην ΕΕ.....	18
1.3. Η σημερινή κατάσταση της λειτουργίας του κράτους δικαίου στην Αλβανία και η επίδρασή του στην ενταξιακή πορεία της Αλβανίας ως κράτος-μέλος της ΕΕ.....	20
Κεφάλαιο 2. Η επενέργεια/επίδραση των κριτηρίων ένταξης στην ΕΕ στην ποιότητα του κράτους δικαίου στην Αλβανία και ο ρόλος της οπισθοχώρησης ή του ελλείμματος του κράτους δικαίου στην Αλβανία με την πολυετή στασιμότητα των ενταξιακών διαπραγματεύσεων.	27
2.1. Η επενέργεια/επίδραση των κριτηρίων ένταξης στην ΕΕ στην ποιότητα του κράτους δικαίου στην Αλβανία.	27
2.2. Η πολυετή στασιμότητα/ ακινητοποίηση της προόδου της διαδικασίας των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της ΕΕ.....	31
Κεφάλαιο 3. Ο ρόλος της ΕΕ στην ενίσχυση της λειτουργίας και της ποιότητας του κράτους δικαίου στην Αλβανία, ως μέρος των ενταξιακών διαπραγματεύσεων και ως θεμελιακό κριτήριο αυτών. Προοπτικές και Προσδοκίες.	35
3.1. Κριτική προσέγγιση της πολιτικής διεύρυνσης της ΕΕ.	35
3.2. Ο προτεινόμενος ρόλος και η πολιτική της ΕΕ για την επανεκκίνηση της ολοκλήρωσης των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, υπό το πρίσμα της διαδικασίας του εξευρωπαϊσμού των προς ένταξη χωρών και δη της Αλβανίας.	37
Συμπερασματικές Παρατηρήσεις.	42
Βιβλιογραφία.....	45
I. Ελληνική Βιβλιογραφία/Αρθρογραφία.....	45
II. Ξένη Βιβλιογραφία/Αρθρογραφία.....	46
III. Μελέτες, Εκθέσεις και Δελτία Τύπου.....	52
IV. Νομοθεσία ΕΕ.....	54
V. Νομολογία ΕΕ.....	55

Εισαγωγή.

Η Αλβανία ανευρίσκεται μεταξύ των λοιπών χωρών των Δυτικών Βαλκανίων¹ στο επίκεντρο της πολιτικής διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής ΕΕ). Βασική προϋπόθεση αποφασιστικής σημασίας για την ένταξη των υποψήφιων χωρών ως μέλη στην ΕΕ αποτελεί η εμπέδωση του κράτους δικαίου στο εσωτερικό κοινωνικό, θεσμικό και πολιτικό τους σύστημα. Έτσι, αποτελεί και για την Αλβανία, ως όρος αιρεσιμότητας, κρίσιμο και πρωταρχικό κριτήριο ένταξης, η υγιής λειτουργία του κράτους δικαίου και η ανθεκτικότητα των δημοκρατικών θεσμών, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις αξίες της ΕΕ και στο υψηλό επίπεδο των δημοκρατικών της θεσμών, που συναρθρώνουν και συναποτελούν την ευρωπαϊκή δικαιοταξία.

Η ΕΕ έχει χαρακτηριστεί, ελλείπει συνεκτικής κοινής εξωτερικής πολιτικής², που να την καθιστά οντότητα με δύναμη επιβολής, απειλής, πειθαναγκασμού, ή αλλιώς με χρήση σκληρής ισχύος, ως ενέχουσα **ήπια ισχύς**³, καθώς ασκεί έμμεσα επιρροή σε εξωτερικούς δρώντες με την επίδραση της μετασχηματιστικής της δύναμης, μέσω της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης⁴⁵ στην μεταλαμπάδευση των αρχών και των αξιών της, που οικοδομούνται εν συνόλω στο λεγόμενο «κοινοτικό κεκτημένο»⁶. Η ειρηνική συνύπαρξη και η εμπέδωση διαπολιτισμικού διαλόγου, η ισότητα και η κοινωνική συνοχή, τα δημοκρατικά ιδεώδη, η ελευθερία, το κράτος δικαίου και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελούν τα δομικά στοιχεία που συναπαρτίζουν το κοινοτικό κεκτημένο/ *acquis communautaire* και το οποίο έχει αποτελέσει τον βασικό πυρήνα της διαδικασίας διεύρυνσης⁷, κατ' άρθρ. 49 ΣΕΕ⁸.

¹ Οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων αποτελούνται από την Κροατία, ως η πρώτη από τις επτά χώρες των Δυτικών Βαλκανίων που αποτελεί από την 1^η Ιουλίου 2013 μέλος της ΕΕ, το Μαυροβούνιο, τη Σερβία, τη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας και την Αλβανία που έχουν επίσημο καθεστώς υποψήφιων χωρών και την Βοσνία-Ερζεγοβίνη και το Κόσοβο, αμφότερες δυναμικές υποψήφιες για ένταξη χώρες. Πηγή: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/168/the-western-balkans>

² Η πολιτική Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) δεν συνιστά εκχωρημένη αρμοδιότητα της ΕΕ, αλλά κατ' ευφημισμόν πολιτική, καθώς «έχει σχεδιαστεί για την επίλυση των συγκρούσεων και την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας, βασίζεται στη διπλωματία και στον σεβασμό των διεθνών κανόνων (...) δεν διαθέτει μόνιμο στρατό, αλλά βασίζεται σε ad hoc δυνάμεις τις οποίες διαθέτουν τα κράτη μέλη.» Πηγή: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/foreign-and-security-policy_el. Έτσι, τα κράτη μέλη εξακολουθούν να διατηρούν την άμυνα και την ασφάλεια, μέσω των ένοπλων δυνάμεών τους, χωρίς να έχουν παραχωρήσει μέρος της εθνικής τους κυριαρχίας στην ΕΕ.

³ Η εννοιολογική οριοθέτηση της έννοιας της ήπιας ισχύος (soft power) εκκινάται το 1990 από τον αμερικανό Joseph Nye, αναλυτή διεθνών σχέσεων και αναφέρεται στην πολύπλευρη επιρροή που μπορεί να ασκηθεί από ένα κράτος, εν προκειμένω έναν *suis generis* υπερεθνικό οργανισμό και μόρφωμα, την ΕΕ, στο πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής, πέραν της στρατιωτικής ισχύος, την οποία η ΕΕ αποστερείται και δη την ιδεολογική, αξιακή και πολιτιστική επιρροή και δύναμη που διαμορφώνει. Βλ. σχετ. και Ζοπουνίδης και Εσκαντάρ, 2019.

⁴ Η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση συνίσταται στην ενότητα και αρμονική συμβίωση των κρατών μελών και τον σεβασμό και την αποδοχή της πολυμορφίας, της ιστορικής και πολιτιστικής παράδοσης εκάστου κράτους μέλους σε σύμμετρη, η οποία συντιθέμενη ανάγεται στην ευρωπαϊκή ταυτότητα.

⁵ Για μια ολοκληρωμένη ανάλυση της χρήσης σκληρής και ήπιας ισχύος, βλ. σχετ. Nye 1990.

⁶ Βλ. σχετ. σε Γλωσσάριο σύννοψης της ΕΕ στην ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/acquis.html>

⁷ Ως διεύρυνση έχει οριστεί εννοιολογικά, σύμφωνα με τους Schemmelfenning and Sedelmeier, 2002, η διαδικασία σταδιακής και επίσημης οριζόντιας θεσμοθέτησης οργανωτικών κανόνων και νόμους. Για πιο εκτενή ανάλυση των στοιχείων που την συναπαρτίζουν βλ. σχετ. σε Kaleshi, 2015.

⁸ Άρθρο 49 ΣΕΕ, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με την Συνθήκη της Λισαβόνας: «Κάθε ευρωπαϊκό κράτος το οποίο σέβεται τις αξίες που αναφέρονται στο άρθρο 2 και δεσμεύεται να τις προάγει, μπορεί να ζητήσει να γίνει μέλος της Ένωσης. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα εθνικά κοινοβούλια ενημερώνονται για την αίτηση αυτή. Το

Η ΕΕ ιδίως μετά την κλιμάκωση της σύγκρουσης στο Κόσοβο με τη στρατιωτική επέμβαση του ΝΑΤΟ το 1999, με αφετηριακό σημείο την διασφάλιση και εμπέδωση ασφάλειας και σταθερότητας στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων⁹ εισήγαγε τη **Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (Stabilisation and Association Process-SAP)**¹⁰, η οποία συνοδεύεται από την υπογραφή του **Συμφώνου Σταθερότητας** με τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, συμπεριλαμβανομένης και της Αλβανίας, το οποίο και αποτελούσε το προηγούμενο προαπαιτούμενο πλαίσιο για το προενταξιακό στάδιο για υποψήφια κράτη της περιοχής των Δυτικών Βαλκανίων ως μέλη της ΕΕ. Μάλιστα **στην Ατζέντα της Θεσσαλονίκης για τα Δυτικά Βαλκάνια το 2003**, επιτονίστηκε, στην υιοθετηθείσα Διακήρυξη, η δέσμευση και αφοσίωση της ΕΕ στην ένταξη των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων στην ΕΕ, καθώς διατρανώθηκε απερίφραστα ότι «το μέλλον των Βαλκανίων είναι εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης»¹¹.

Έτσι, **η Αλβανία**¹², χώρα μελέτης στην παρούσα εργασία, με σταθερά προσηλωμένο το βλέμμα για διασύνδεση με την ΕΕ ως μια ευκαταία εξέλιξη¹³ οφείλει, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθ. 49 και 2 ΣΕΕ¹⁴ να προβεί στην πλήρωση των προϋποθέσεων¹⁵ που προβλέπονται στην διαδικασία ενσωμάτωσης και πιο συγκεκριμένα **στην**

αυτόν κράτος απευθύνει την αίτησή του στο Συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει ομόφωνα, αφού ζητήσει τη γνώμη της Επιτροπής και μετά από έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το οποίο αποφασίζει με την πλειοψηφία των μελών από τα οποία απαρτίζεται. Λαμβάνονται υπόψη τα κριτήρια επιλεξιμότητας που συμφωνεί το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Οι όροι της προσχώρησης και οι λόγω αυτής αναγκαίες προσαρμογές των Συνθηκών που θεμελιώνουν την Ένωση, αποτελούν αντικείμενο συμφωνίας μεταξύ των κρατών μελών και του αιτούντος κράτους. Η συμφωνία αυτή υπόκειται σε επικύρωση εκ μέρους όλων των συμβαλλομένων κρατών, κατά τους αντίστοιχους συνταγματικούς τους κανόνες».

⁹ Ιδείτε σχετ. για την πολιτική της ΕΕ για την σταδιακή ένταξη των επτά χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, ήτοι της Κροατίας που είναι ήδη μέλος από το 2013, του Μαυροβούνιου, της Σερβίας, της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας και της Αλβανίας, ενέχουσες το επίσημο καθεστώς υποψήφιων χωρών -για δε το Μαυροβούνιο και τη Σερβία έχουν ήδη ανοίξει ενταξιακές διαπραγματεύσεις και κεφάλαια- και της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και του Κόσοβου ως εν δυνάμει υποψήφιες για ένταξη χώρες στην ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Πηγή: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/168/the-western-balkans>

¹⁰ Η Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΔΣΣ) συνιστά την πολιτική της ΕΕ για την ένταξη των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων και σκοπεύει στην διαμόρφωση προοδευτικών εταιρικών σχέσεων και την δημιουργία ζώνης ελεύθερων συναλλαγών, με προεξάρχοντα στόχο την σταθεροποίηση της περιοχής. Τα θεμέλια της ΔΣΣ τέθηκαν τον Ιούνιο του 1999 με την περαιτέρω ενίσχυση στην Σύνοδο Κορυφής της Θεσσαλονίκης το 2003, που θεσπίστηκε με στόχο την ενδεχόμενη ένταξη στην ΕΕ των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων. Οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων συμμετέχουν σε μια προοδευτική εταιρική σχέση με σκοπό τη σταθεροποίηση της περιοχής και τη δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερων συναλλαγών. Το SAP καθορίζει κοινούς πολιτικούς και οικονομικούς στόχους, αν και η αξιολόγηση της πρόόδου βασίζεται στα πλεονεκτήματα των ίδιων των χωρών. Η ΔΣΣ περιλαμβάνει μια εξατομικευμένη προσέγγιση πολλαπλασιαστικής εκμετάλλευσης των πλεονεκτημάτων εκάστης υποψήφιας χώρας στηριζόμενη στην ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας και της καλής γειτονίας, στην υπογραφή εκάστης υποψήφιας χώρας διμερών συμφωνιών σταθεροποίησης και σύνδεσης με την ΕΕ, στην υιοθέτηση μεμονωμένων και συγκεκριμενοποιημένων ανά εκάστη χώρα εμπορικών μέτρων και στην χρηματοοικονομική αρωγή μέσω ενός εργαλείου της προ-ενταξιακής Βοήθειας (Μέσο Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ) - Instrument for Pre-accession Assistance (IPA)).

Πηγή: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/glossary/stabilisation-and-association-process_en

¹¹ Πηγή: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/PRES_03_163 και <https://www.voria.gr/article/sti-thessaloniki-meta-apo-16-chronia-i-sizitisi-gia-ta-valkania-stin-ee>

¹² Ομοίως και οι λοιπές χώρες των Δυτικών Βαλκανίων.

¹³ Βλ. σχετ. σελ. 252 σε Abazi, σε Bieber, & Τζιφάκης, (επιστημ. Επιμ.), 2021.

¹⁴ Ιδείτε ibid. υποσημ. 8

¹⁵ Δηλαδή αλλιώς το κριτήριο αιρεσιμότητας για την ένταξη των Δυτικών Βαλκανίων στην Ε.Ε., καθώς απαιτείται η πλήρωση όλων των κριτηρίων της Κοπεγχάγης και των τριών σταθερών όρων και προϋποθέσεων, της ενταξιακής διαδικασίας, της Διαδικασίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης και των σχετικών αποφάσεων του Συμβουλίου. Ιδείτε σχετικά την θέση της Ελλάδας για την στρατηγική της αιρεσιμότητας στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/exoterikes-sheseis-dievriksi.html?page=5>

πλήρωση των Κριτηρίων της Κοπεγχάγης¹⁶. Τα κριτήρια της Κοπεγχάγης είναι τρία: τα πολιτικά (θεσμική σταθερότητα, κράτος δικαίου, ανθρώπινα δικαιώματα, δημοκρατία, σεβασμός μειονοτήτων), τα οικονομικά (οικονομία της αγοράς, ανταγωνιστικότητα) και το κριτήριο του κεκτημένου της Ένωσης (ικανότητα ανάληψης των υποχρεώσεων που απορρέουν από την ιδιότητα του μέλους, συμπεριλαμβανομένης της προσήλωσης στους στόχους της πολιτικής, οικονομικής και νομισματικής ένωσης). Πιο συγκεκριμένα, κεντρικό αξονικό σημείο της διαδικασίας προσχώρησης αποτελεί η εκπλήρωση του πολιτικού κριτηρίου, ήτοι της λειτουργίας του κράτους δικαίου, ως ο βασικός μηχανισμός εξευρωπαϊσμού, ο μετασχηματισμός, δηλαδή ο επαναπροσδιορισμός και η επαναδιαπραγμάτευση του μέχρι πρότινος «Άλλου»¹⁷ σε μέρος του ίδιου του «σώματος» της ΕΕ.

Σταδιακά, ο ρόλος του κράτους δικαίου στην διαδικασία ενσωμάτωσης προσλαμβάνει όχι μόνο ένα από τα βασικά κριτήρια ενσωμάτωσης, ως διατυπώνονται και συμπεριλαμβάνονται στα Κριτήρια της Κοπεγχάγης, ως αναφέρθηκαν ανωτέρω, αλλά συνιστά **θεμελιακό δομικό στοιχείο** της ίδιας της διαδικασίας της ενσωμάτωσης. Τούτο λαμβάνει χώρα κυρίως μετά την εκ νέου επικέντρωση της ΕΕ στην ευρωπαϊκή προοπτική των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, ως αυτή ενσαρκώνεται και επιβεβαιώνεται εκ νέου στη νέα Στρατηγική της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια το 2018, καθώς συνιστά την κυρίαρχη από τις 6 Εμβληματικές Πρωτοβουλίες¹⁸¹⁹ και επαναεπιβεβαιώνεται εκ νέου τόσο με την Διακήρυξη της Σόφιας τον Μάιο του 2018 και την Δήλωση του Ζάγκρεμπ τον Μάιο του 2020²⁰ όσο και με την Νέα Μεθοδολογία για τη Διεύρυνση στα Δυτικά Βαλκάνια του 2020, όπου και επαναλήφθηκε η αδιαμφισβήτητη στήριξη της ΕΕ στην ευρωπαϊκή προοπτική των Δυτικών Βαλκανίων²¹, με την μείξη πλέον εργαλείων και κανόνων «hard» και «soft law», την μεγαλύτερη ανάμειξη και εμπλοκή των κρατών-μελών και την μετατροπή των 35 κεφαλαίων του «κοινοτικού κεκτημένου» σε μόλις 6 θεματικές ομάδες, όπως αποτυπώνονται σχηματικά κάτωθι στο Γράφημα 1²². Σε αυτές τις θεματικές ομάδες το κράτος δικαίου εμπεριέχεται στην πρώτη ομάδα εξ αυτών, δίνοντας το στίγμα, μέσω αυτής της ιεράρχησης, καταλαμβάνον την πρώτη θέση μεταξύ των υπολοίπων θεματικών ομάδων κι ως εκ τούτου κατέχον εξέχουσα και κομβική θέση για την πλήρωση των κριτηρίων ένταξης, καθώς αποτελεί επιπλέον και **προαπαιτούμενο** για το άνοιγμα των επόμενων θεματικών ομάδων.

¹⁶ Για μια πιο αναλυτική παράθεση βλ. http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/accession_criteria_copenhagen_el.htm και <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/enlargement/>

¹⁷ Ιδέτε σχετ. Tzifakis, 2007.

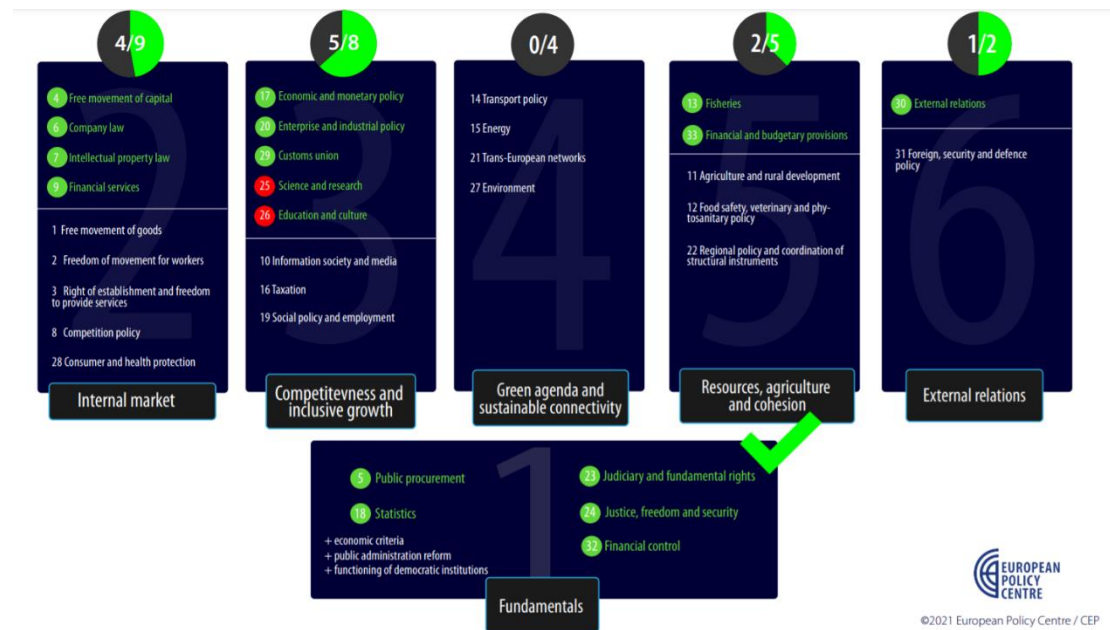
¹⁸ European Commission Communication, 2018.

¹⁹ Υποστηρίζεται ότι η νέα Στρατηγική της ΕΕ για την Διεύρυνση στα Δυτικά Βαλκάνια 2018 στηρίζεται στην Ανοικτή Μέθοδο Συντονισμού, διαδικασία ήπιο νόμου «soft law», η οποία συνιστά εργαλείο της ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης κυρίως σε αρμοδιότητες μη εκχωρημένες στην ΕΕ, αλλά παρακρατημένες από τα κράτη-μέλη. Βλ. σχετ. σε Hoxhaj, 2020.

²⁰ Πηγή: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/enlargement/>

²¹ European Commission Communication, 2020.

²² Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε επί της ουσίας τις προτάσεις της Γαλλίας.

Εικόνα 1: Οι 6 θεματικές ομάδες της νέας αναθεωρημένης Μεθοδολογίας της ΕΕ του 2020. European Policy Center. Πηγή: <https://cep.org.rs/wp-content/uploads/2021/02/Accession-negotiations-according-to-the-revised-Methodology-of-the-EU.pdf>

Έτσι, τόσο η αρχικώς αναφερθείσα αλλαγή κατεύθυνσης της ευρωπαϊκής πολιτικής στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων το 1999 έλκει την αφετηρία της στην αναγνώριση ότι η διεύρυνση αποτελεί το πιο ισχυρό εργαλείο εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ και τον πιο αποτελεσματικό μηχανισμό αποφυγής συγκρούσεων²³, αλλά και επιλύσεων, όσο και η αναζωπύρωση από το 2018 και μετά, μετά από μια μακρά περίοδο στασιμότητας, αδράνειας και αβελτηρίας²⁴ εκκινείται από παρεμφερή κίνητρα, με την γεωπολιτική στροφή της ΕΕ και την εκ νέου διαπίστωση με την νέα Στρατηγική Διεύρυνσης του 2018 ότι η ένταξη των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων συνιστά ενδυνάμωση του γεωστρατηγικού ρόλου της ΕΕ στην περιοχή²⁵. Ακολούθως, η θέση της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια αναδιατυπώνεται και συστοιχείται υπό το φως των δεδομένων που επιτάσσουν την στόχευση αυτή, με επίκεντρο, όμως, της επιγενόμενης διαδικασίας ενσωμάτωσης στους κόλπους της ΕΕ **την ποιοτική λειτουργικότητα του κράτους δικαίου** στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, ως κεντρικό ζήτημα.

Αναφορικά με την Αλβανία, η ενταξιακή της πορεία, ως υποψήφιο κράτος μέλος στην ΕΕ από το 2009, ότε και υπέβαλε αίτηση προσχώρησης στην ΕΕ²⁶, μέχρι το 2014, ότε της χορηγήθηκε το καθεστώς υποψήφιας προς ένταξη χώρας μέχρι εν τέλει το 2020 με

²³ Ιδέτε *ibid* σε Tzifakis, 2007 σελ. 59.

²⁴ Ιδέτε σχετ. σε επόμενα κεφάλαια παρακάτω.

²⁵ Με σκοπό κυρίως τον περιορισμό και την περιθωριοποίηση της επίδρασης εξωτερικών δρώντων και δυνάμεων, που επιζητούν την αλλαγή των συσχετισμών και την «επικυριαρχία» τους στην περιοχή, όπως η Ρωσία, η Κίνα, Τουρκία, οι χώρες του Κόλπου και η ΗΠΑ. Για μια πιο εκτενή ανάλυση, βλ. σχετ. Petrovic & Tzifakis, 2021 και Abazi, 2021.

²⁶ Η Αλβανία υπέβαλε αίτηση προσχώρησης στην ΕΕ στις 24 Απριλίου 2009. Πηγή: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/enlargement/albania/>

την επίσημη έναρξη διαπραγματεύσεων προσχώρησης²⁷ χαρακτηρίζεται, όπως και των λοιπών χωρών, από οπισθοχώρηση ή καλύτερα στασιμότητα στην ενδυνάμωση της λειτουργίας του κράτους δικαίου εγείροντας προβληματισμούς τόσο για την επενεργητική και μετασχηματιστική δράση της ΕΕ στην διαδικασία του εξευρωπαϊσμού, μέσω της ενσωμάτωσης των κριτηρίων για την ένταξη στην ΕΕ όσο και σε δομικές αδυναμίες και χαρακτηριστικά που εμφιλοχωρούν σε αυτή τη μετασχηματιστική διαδικασία, με σκοπό την εμπέδωση και διασφάλιση του κράτους δικαίου στην Αλβανία. Έτσι, παρά τις λιγοστές μεταρρυθμίσεις στον τομέα κυρίως της δικαστικής εξουσίας, εγείρονται ζητήματα αποφασιστικότητας και δέσμευσης της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας στο εσωτερικό της χώρας στην ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας πέρα και πάνω από κενές ρηματικές τοποθετήσεις. Παράλληλα με την ύπαρξη εφαρμοστικού κενού, η βαθιά ριζωμένη διαφθορά της εξουσίας στην χώρα και η διασύνδεσή της με το οργανωμένο έγκλημα, η φύση και η πορεία του πολιτειακού καθεστώτος στην Αλβανία, που είναι ελάχιστα εξοικειωμένο με το κράτος δικαίου, καίτοι έχει εδραιωθεί το δημοκρατικό καθεστώς ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1950, οδηγεί αναπόδραστα στον χαρακτηρισμό από το σύνολο του ακαδημαϊκού κόσμου, ως καθεστώτος μη παγιωμένης δημοκρατίας σε παρατεταμένη μεταβατική περίοδο με ανταγωνιστική ημι-απολυταρχική διακυβέρνηση²⁸.

Καθοριστικής σημασίας στην ανατροπή της παθογένειας που χαρακτηρίζει την πορεία μετάβασης της Αλβανίας σε χώρα κράτους δικαίου με πενιχρά έως και αποκαρδιωτικά αποτελέσματα στην εμπέδωση του κράτους δικαίου κατά την μακρόχρονη τεχνοκρατική πορεία των ενταξιακών διαπραγματεύσεων είναι ο ρόλος των πολιτών, η εμπέδωση και καλλιέργεια νέας νοοτροπίας που να αποτελεί μοχλικός μηχανισμός για την πολιτική ηγεσία με προεξάρχουσα την θέση της κοινωνίας των πολιτών και των ΜΚΟ. Περαιτέρω, σημαίνουντα ρόλο κατέχουν τα εργαλεία που θα αξιοποιήσει η ΕΕ για την εφαρμογή της Νέας Μεθοδολογίας για τη Διεύρυνση στα Δυτικά Βαλκάνια του 2020 με την εξειδίκευση που πλαισιώνει την χώρα της Αλβανίας²⁹ και την «ανακατασκευή» της Αλβανίας και των λοιπών Δυτικών Βαλκανίων³⁰, με στόχο η αλλαγή να επέλθει εκ των έσω με πολιτικούς σχεδιασμούς³¹, με την συστηματική αναζήτηση για δημιουργία ικανών θεσμικών ρυθμίσεων ενσωμάτωσης πολλαπλών συνδυασμών των αρχών της ισότητας, της ελευθερίας, της ισονομίας και ισοπολιτείας για την «αποκρυστάλλωση, εμπέδωση και εδραίωση...ενός πυκνού δικτύου θεσμικών μηχανισμών ελέγχου και εξισορρόπησης ή, απλούστερα αντίβαρων, συγγεν(ών) προς τις «ενδιάμεσες συσσωματώσεις» (*corps intermédiaires*) του Μοντεσκιέ (έτσι ώστε να)

²⁷ Στις 24 Μαρτίου 2020, η Αλβανία και η Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας έλαβαν την πολιτική συμφωνία των υπουργών Ευρωπαϊκών Υποθέσεων για την έναρξη διαπραγματεύσεων προσχώρησής τους στην ΕΕ. Εν συνεχεία, και αφού εγκρίθηκαν επίσημα με γραπτή διαδικασία, τα συμπεράσματα αυτά προσυπεγράφησαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 26 Μαρτίου 2020.. Πηγή: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/enlargement/albania/>

²⁸ Βλ. σχετ. μεταξύ άλλων σε Bieber, 2020.

²⁹ Ιδέτε σχετ. παρακάτω.

³⁰ Tzifakis, and Liargovas, 2013

³¹ Ζίνγκο, 2020.

παρ(έχονται) καταλληλότερες συνθήκες για την τήρηση των κανόνων του κράτους δικαίου και για την ποιότητα της δημοκρατίας»³².

Η παρούσα εργασία θέτει ως κεντρικό ερώτημα ποιά είναι η σημερινή κατάσταση των ενταξιακών διαπραγματεύσεων και η θέση (πρόοδος) της Αλβανίας, ως χώρα ένταξης, σε σχέση με τις λειτουργίες του κράτους δικαίου στην Αλβανία, ως όρος και προϋπόθεση ένταξης. Δηλαδή τίθεται το ερώτημα κατά πόσον η λειτουργία του κράτους δικαίου στην Αλβανία επηρεάζει την ένταξή της στην ΕΕ. Το χρονικό διάστημα στο οποίο εκτείνεται η παρούσα μελέτη είναι από το έτος που η Αλβανία υπέβαλε αίτηση προσχώρησης στην ΕΕ στις 24 Απριλίου 2009, μέχρι και σήμερα (Ιανουάριος 2022).

Τέλος, στην παρούσα διπλωματική εργασία έλαβε χώρα δευτερογενής έρευνα με τη συγκέντρωση και αξιολόγηση στοιχείων από την ξενόγλωσση και ελληνική βιβλιογραφία, τη νομοθεσία της ΕΕ και από μελέτες ακαδημαϊκών οργανισμών, ανεξάρτητων φορέων και ΜΚΟ. Περαιτέρω, έλαβε χώρα αξιολόγηση ποιοτικών δεδομένων που έχουν αντληθεί επί τη βάση προγενέστερης πρωτογενούς έρευνας.

Συνοπτικά **στο Κεφάλαιο 1** της παρούσας θεματικής θα αναπτυχθεί όλως επισκοπικά η σημασία της λειτουργίας του κράτους δικαίου στο ενωσιακό οικοδόμημα, η ενταξιακή πορεία της Αλβανίας στην ΕΕ ως μία ιδιαίζουσα περίπτωση αυστηρής αιρεσιμότητας για την ενδυνάμωση του κράτους δικαίου και η ποιότητα/κατάσταση του κράτους δικαίου στην Αλβανία σήμερα. Στο δεύτερο κεφάλαιο, **Κεφάλαιο 2**, θα γίνει προσπάθεια να αναδειχθεί η επίδραση των κριτηρίων ένταξης στην ΕΕ στην ποιότητα του κράτους δικαίου στην Αλβανία, αλλά και ο ρόλος της οπισθοχώρησης ή του ελλείμματος του κράτους δικαίου στην Αλβανία που συνιστούν αναστέλλουσες δυνάμεις των διαπραγματεύσεων ενσωμάτωσης στην ΕΕ. Και στο τρίτο και τελευταίο **Κεφάλαιο 3** θα γίνει, ομοίως, μια προσπάθεια ανάδειξης του ρόλου της ΕΕ στην ενίσχυση της λειτουργίας του κράτους δικαίου στην Αλβανία, ως μέρος των ενταξιακών διαπραγματεύσεων και η αποτελεσματικότητα της πολιτικής της ΕΕ με κριτική αποτίμηση της πολιτικής διεύρυνσης της ΕΕ και θα αποπειραθεί η γράφουσα στην παρουσίαση προτάσεων, κατά μη συστηματικό τρόπο, για την ανταπόκριση στην ευρωπαϊκή προοπτική και τις υψηλές προσδοκίες που έχουν διαμορφωθεί.

³² Βλ. σχετ. σε Διαμαντούρος, 2006, σελ.158. Και σε αντίθεση με την διάσταση «ισοπεδωτικού εξισωτισμού», που στηρίζεται στην μονοδιάστατη λογική ότι αρκεί με βάση την αρχή της ισότητας η διενέργεια εκλογών από την οποία εκλέγεται το κοινοβούλιο, ως η μόνη πηγή εξουσίας του κυρίαρχου λαού, ως εγείρουσα σοβαρές ανησυχίες σε σχέση με την τήρηση των κανόνων του κράτους δικαίου και τον σεβασμό των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που συνδέονται με αυτό. Βλ. σχετ. ομοίως σε Διαμαντούρο, , op.cit, σελ. 157.

Κεφάλαιο 1. Η σημασία της λειτουργίας του κράτους δικαίου στο ενωσιακό οικοδόμημα, η ενταξιακή πορεία της Αλβανίας και η ποιότητα/κατάσταση του κράτους δικαίου στην Αλβανία σήμερα.

1.1. Η σημασία της λειτουργίας του κράτους δικαίου στο ενωσιακό οικοδόμημα.

Στο πλαίσιο της ποιοτικά διαφορετικής έννομης τάξης που χαρακτηρίζει το ενωσιακό εγχείρημα, με ιδιαίτερη δογματική συνάρθρωση διασυνδεόμενων αξόνων και διαδικαστικών μηχανισμών σε εσωτερική συσχέτιση και συνάφεια, έντονης και συνεχούς εξελικτικής διαμόρφωσης, οι αρχές και οι αξίες που συναπαρτίζουν την Ένωση τίθενται σε περίοπτη θέση. Η ΕΕ ως *sui generis* υπερεθνικό μόρφωμα αφενός συνδιαλέγεται με ποικίλες έτερες νομικές παραδόσεις των κρατών-μελών που την συναπαρτίζουν και αφετέρου διασκορπίζεται και διεισδύει σε πολλαπλά επίπεδα τόσο θεσμικής διάρθρωσης όσο και κανονιστικής πλαισίωσης, περιτοχιζόμενη και οχυρωμένη από βασικές αρχές του ενωσιακού αυτού οικοδομήματος, την αρχή της υπεροχής, της άμεσης εφαρμογής και του άμεσου αποτελέσματος που αναδεικνύουν την ένταση, συνάφεια και αλληλεπίδραση της ενωσιακής έννομης τάξης με τις εθνικές και αξιώνει μια διακριτή «ευρωπαϊκή συνταγματική ταυτότητα» (Μεταξάς, 2012, σελ. 293-314) έναν «πολυεπίπεδο συνταγματισμό»³³ με την πρόβλεψη προστατευτικών θεμελιωδών δικαιωμάτων διατάξεων, που έχουν έρεισμα στο ίδιο το ενωσιακό δίκαιο και συγκροτούν **το κοινό ευρωπαϊκό νομικό πολιτισμό** (Μεταξάς, 2016). «Αρχή ορόσημο» (Χρυσομάλλης, σελ. 3) εντασσόμενη στο κοινοτικό και πλέον ενωσιακό «συνταγματικό» πλαίσιο συνιστά **η αρχή του κράτους δικαίου**, η οποία θεωρείται ως ένα από τα θεμέλια της «δια του δικαίου ολοκλήρωσης» (Χρυσομάλλης, σελ. 3), η οποία, προϋούσης της ενοποιητικής διαδικασίας, αφού αναγνωρίστηκε καταρχήν νομολογιακά³⁴ εντάχθηκε αρχικά στο κείμενο του πρωτογενούς δικαίου, των Συνθηκών με την Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 **και πλέον με το άρθρο. 2 της ΣΕΕ**³⁵ το κράτος δικαίου αναγορεύεται σε αξία, χωρίς όμως να επισκιάζεται το status της και ενώ η μνεία του ως αρχή είναι ρητή και σαφής τόσο στο Προοίμιο της νέας ΣΕΕ όσο και στον Ευρωπαϊκό Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ερμηνευόμενη κατ' αυτόν τον τρόπο με την επιλογή αυτή του ενωσιακού νομοθέτη **ως αρχή του Κράτους Δικαίου, έχουσα αξιακό χαρακτήρα και συναρθρώνοντας τον σκληρό πυρήνα των**

³³ Το υπερεθνικό ως πρόσθετο συνταγματικό επίπεδο αντιπαράκειται και αλληλοσυμπληρώνεται με μία πλουραλιστική έννοια με το εθνικό. Βλ. σχετ. Pernice, Ingolf, 2014.

³⁴ Απόφαση ΔΕΚ της 23ης Απριλίου 1986, υπόθεση 294/83, Κόμμα Οικολόγων "Les Verts" κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Συλλ. 1986 -01339, EUR-Lex - 61983CJ0294, σκ. 23.

³⁵ Η Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία υπογράφηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2007 και τέθηκε σε ισχύ την 1 Δεκεμβρίου 2009, προβλέπει στο άρθρ. 2: **«Η Ένωση βασίζεται στις αξίες** του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, **του κράτους δικαίου**, καθώς και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες. Οι αξίες αυτές είναι **κοινές στα κράτη μέλη** εντός κοινωνίας που χαρακτηρίζεται από τον πλουραλισμό, την απαγόρευση των διακρίσεων, την ανοχή, τη δικαιοσύνη, την αλληλεγγύη και την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών.» (Οι επισημάνσεις της γράφουσας).

αξιών της ΕΕ και ως εκ τούτου συναφώς διακρινόμενη από τις άλλες αρχές του ενωσιακού δικαίου, που δεν έχουν θεμελιώδη χαρακτήρα.

Αξιοσημείωτο αποτελεί το γεγονός ότι η ΣΕΕ δεν προβαίνει σε εννοιολογικό προσδιορισμό και οριοθέτηση της αρχής του κράτους δικαίου, αλλά παραπέμπει στα δίκαια των κρατών-μελών, καθώς την θεωρεί **κοινή αξία της συνταγματικής τους τάξης**. Αναμφισβήτητο, δε, αποτελεί το γεγονός, ότι εντασσόμενη η αρχή στο σύστημα των διατάξεων των συνθηκών προσλαμβάνει, με βάση αρχικά την νομολογική της επεξεργασία και αφετηρία, **θεμελιώδη χαρακτήρα** στην έννομη τάξη της ΕΕ, με **«πρωτεύουσα σημασία»³⁶**, διατηρώντας, βεβαίως, τον πολυσχιδή και αφηρημένο χαρακτήρα της, «ως αρχή ομπρέλα» (Χρυσομάλλης, σελ. 14), αλλά και ως αρχή με καθολικό και οριζόντιο χαρακτήρα απευθυνόμενη τόσο στα θεσμικά της όργανα όσο και στα κράτη- μέλη αυτής, καθώς και στα υποψήφια προς ένταξη κράτη, προσλαμβάνοντας και «...μία «εξωτερική» διάσταση, ως αξία που «εξάγεται» με τη βοήθεια των μέσων πειθούς, κινήτρων και διαπραγματεύσεων, εκτός των συνόρων της Ένωσης»³⁷.

Έτσι, καθίσταται σαφές ότι η σημασία της λειτουργίας του κράτους δικαίου στο ενωσιακό οικοδόμημα καθίσταται θεμελιώδης και ουσιώδους σπουδαιότητας για την ίδια τη λειτουργία της ΕΕ³⁸ τόσο με εσωτερικές διαστάσεις όσο και ως εξαγωγή αξία με την εξωτερική δράση της ΕΕ, αλλά και ως ακατάλυτα προσδεδεμένη στην διαδικασία προσχώρησης των υποψηφίων προς ένταξη στην ΕΕ χωρών, καθώς αποτελεί με βάση τα πολιτικά κριτήρια, που ετέθησαν για την προσχώρηση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 1993 στην Κοπεγχάγη και το άρθρ. 49 της ΣΕΕ **ουσιώδη κι αναγκαία προϋπόθεση για την ένταξη στην ΕΕ**.

Παρά το γεγονός ότι, όπως προβλήθηκε και ανωτέρω, η εννοιολογική οριοθέτηση του κράτους δικαίου είναι ιδιαίτερος δυσχερής, η πρόσφατη οπισθοχώρηση στην ποιότητα των δημοκρατικών θεσμών και στο κράτος δικαίου, που διαπιστώθηκε πρόσφατα σε ήδη ενεργά κράτη-μέλη της ΕΕ³⁹ προώθησε/ανάγκασε μια σειρά εξελίξεων που οδήγησαν σε προσπάθειες προσέγγισης της αφηρημένης και πολυσχιδής αυτής αρχής με αξιακό προσανατολισμό και έτσι οδήγησε στην υιοθέτηση του Κανονισμού 2020/2092 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου⁴⁰ όπου αναφέρεται ότι το κράτος δικαίου συμπεριλαμβάνει **τις αρχές της νομιμότητας**, συμπεριλαμβανόμενης της διαφανής, υπεύθυνης, δημοκρατικής και πλουραλιστικής νομοθετικής διαδικασίας, **της ασφάλειας δικαίου, της απαγόρευσης της αυθαιρεσίας της εκτελεστικής εξουσίας,**

³⁶ Βλ. Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Mengozzi στην απόφαση ΔΕΚ της 27ης Φεβρουαρίου 2007, υπόθεση C-354/04, Gestoras Pro Amnistia, Συλλ. 2007, σελ. I-1579, σκ. 75.

³⁷ Βλ. Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Mengozzi στην απόφαση ΔΕΚ της 27ης Φεβρουαρίου 2007, υπόθεση C-354/04, Gestoras Pro Amnistia, Συλλ. 2007, σελ. I-1579, σκ. 79.

³⁸ Βλ. σχετικά πληροφορίες για την προάσπιση του κράτους δικαίου στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law_el και

³⁹ Ιδέτε χαρακτηριστικά περιπτώσεις κρατών-μελών της ΕΕ, όπως ενδεικτικά η Βουλγαρία, η Ρουμανία, η Μάλτα κ.α., στις οποίες παρουσιάζονται οπισθογυρίσματα στην ποιότητα του κράτους δικαίου. Ιδέτε σχετικά και διαδικασία της ΕΕ για την ενίσχυση του κράτους δικαίου και την Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου στην ΕΕ στην ιστοσελίδα https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ganda_20_1757

⁴⁰ Κανονισμός (ΕΕ, Ευρατόμ) 2020/2092 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2020 περί γενικού καθεστώτος αιρεσιμότητας για την προστασία του προϋπολογισμού της Ένωσης. L 433 I/2/22.12.2020.

της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και πρόσβασης σε ανεξάρτητα και αμερόληπτα δικαστήρια και της διάκρισης των εξουσιών. Έτσι, το κράτος δικαίου αποτελεί δομικό στοιχείο και όρος⁴¹ της λειτουργικής δημοκρατίας και της λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών και αναγκαία προϋπόθεση για την προστασία των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁴².

Συνακόλουθα, η λειτουργία του κράτους δικαίου αποτελεί δομικό στοιχείο που διαπερνά το corpus της ενωσιακής δικαιοταξίας και συνιστά αναπόσπαστο μέρος και τμήμα του κοινοτικού κεκτημένου (acquis communautaire)⁴³, το οποίο συνιστά το κοινό υπόβαθρο, σε συνεχή εξελικτική διαδικασία, των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που δεσμεύουν το σύνολο των χωρών της ΕΕ, ως μέλη της ΕΕ, αλλά και των προς ένταξη χωρών.

Έτσι, οι υποψήφιος προς ένταξη στην ΕΕ χώρες, οφείλουν, ως έχει ειδικά προβλεφθεί τούτο στο άρθρ. 49 ΣΕΕ, να προάγουν το κράτος δικαίου και τις κοινές αξίες της ΕΕ και μέσα από την διαδικασία ένταξης να ενσωματώσουν το κοινοτικό κεκτημένο. Με άλλα λόγια οι υποψήφιος προς ένταξη χώρες και δη και η Αλβανία οφείλουν, **μέσα από μια διαδικασία δομικής αλλαγής**, να ανταποκριθούν στις πολιτικές της ΕΕ (Featherstone, 2003), **και να απορροφήσουν, προσαρμόσουν και μετασχηματίσουν τις εσωτερικές τους δομές ως απάντηση στις απαιτήσεις που συνεπάγεται η ιδιότητα του κράτους μέλους της ΕΕ** (Börzel and Risse, 2003). Συναφώς, η πρωταρχικής σημασίας απαίτηση εγκόλπωσης και εισαγωγής του κράτους δικαίου στους θεσμοποιημένους επίσημους και ανεπίσημους κανόνες, διαδικασίες, πρότυπα, στυλ, μεθόδους που διαμορφώνουν τα πράγματα, κοινές αντιλήψεις και νόρμες στον εσωτερικό διάλογο, στις εσωτερικές πολιτικές δομές και δημόσιες πολιτικές δεν περιορίζεται στο στενό πλαίσιο των τιθέμενων ενταξιακών προϋποθέσεων, θεμελιωδών, κατά τα άλλα, σημασίας, ως την σημαντικότερη πλέον μετά την νέα Στρατηγική της Διεύρυνσης για τα Δυτικά Βαλκάνια 2018 και τη Νέα Μεθοδολογία για τη Διεύρυνση στα Δυτικά Βαλκάνια του 2020, αλλά τοποθετείται **στον πυρήνα της διαδικασίας του εξευρωπαϊσμού** με την επίδραση των ευρωπαϊκών θεσμών, ταυτοτήτων και πολιτικών στο εσωτερικό των εθνικών κρατών μελών (Olsen, 2002),

⁴¹ Λειτουργεί συμπληρωματικά στην λειτουργία της δημοκρατίας και αποτελεί ταυτόχρονα και εκ παραλλήλου αποτέλεσμα της λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών. Βλ. σχετ. σε Χρυσομάλλης, Μ.Δ. 2018, 2017 και 2015.

⁴² Για περισσότερες επισημάνσεις αναφορικά με το κράτος δικαίου βλ. σχετικά σε γλωσσάριο για τις συνόψεις της ΕΕ στη ιστοσελίδα https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/rule_of_law.html. Επιπλέον, η ΕΕ έχει αναπτύξει μια συγκεκριμένη μεθοδολογία για την προώπισή του κράτους δικαίου, στο πλαίσιο, της οποίας έχει θεσπισθεί ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός για το κράτος δικαίου, ως εργαλείο **συνεχούς (η προώπιση του κράτους δικαίου δεν είναι στατική)** ενίσχυσης της ποιότητας και λειτουργίας του κράτους δικαίου, ο οποίος προβλέπει μία διαδικασία ετήσιου διαλόγου μεταξύ της Επιτροπής, του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου από κοινού με τα κράτη μέλη, καθώς και με τα εθνικά κοινοβούλια, την κοινωνία των πολιτών και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς σχετικά με το κράτος δικαίου. Κάθε έτος εκδίδεται η έκθεση για το κράτος δικαίου, στην οποία παρουσιάζεται συνοπτικά η κατάσταση του κράτους δικαίου στην ΕΕ και οι σημαντικές εξελίξεις που σχετίζονται με το κράτος δικαίου ανά χώρα, κατόπιν ειδικής αξιολόγησής κάθε κράτους μέλους. Η αξιολόγηση αυτή περιλαμβάνει τέσσερις πυλώνες: το δικαστικό σύστημα, το πλαίσιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς, την πολυφωνία των μέσων επικοινωνίας και άλλα θεσμικά ζητήματα που σχετίζονται με τους ελέγχους και τις ισορροπίες (checks and balances). Πηγή: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism/2020-rule-law-report_el και https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law_el

⁴³ Βλ. σχετ. σε Γλωσσάριο σύννοψης της ΕΕΕ στην ιστοσελίδα <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/acquis.html>

την θεσμική προσαρμογή και προσαρμογή των πολιτικών και των διαδικασιών πολιτικών κι εν τέλει **στον αναπροσανατολισμό της κατεύθυνσης και του μέγεθος της πολιτικής στο εσωτερικό των κρατών-μελών, τόσο ενεργών όσο και φιλοδοξούντων προς προσχώρηση**⁴⁴.

Η μετασχηματιστική δράση της ΕΕ κυρίως σε επίπεδο κράτους δικαίου τίθεται **περαιτέρω ισχυροποιημένη** από το έτος 2018 κι έπειτα και στο επίκεντρο της νέας διαδικασίας ενσωμάτωσης. Παρά ταύτα, τα Κριτήρια της Κοπεγχάγης έχουν θέσει από πολύ νωρίς, ήδη από το 1993, το κράτος δικαίου, ως βασικό κριτήριο προσχώρησης. Έτσι, οι υποψήφιες χώρες των Δυτικών Βαλκανίων καλούνται να λάβουν μια σειρά μέτρων για την πάταξη της διαφθοράς, του οργανωμένου εγκλήματος, την αυθαιρεσία και κατάχρηση εξουσίας, την εμπέδωση ης ασφάλειας δικαίου και της εμπιστοσύνης στους θεσμούς, την ισονομία και ισοπολιτεία μετά την εγκαθίδρυση πολυκομματικού πλουραλιστικού συστήματος στις αρχές του 1990, **σε ένα κοινωνικοπολιτικό υβριδικό καθεστώς μεταξύ μη παγιωμένων δημοκρατιών και απολυταρχιών, καθαρού αυταρχισμού ή αλλιώς ως ανταγωνιστικών αυταρχικών συστημάτων** (Kmezić, 2020). Η Αλβανία **δεν εκφεύγει** της παραπάνω πολιτικοκοινωνικής πραγματικότητας που χαρακτηρίζει τα Δυτικά Βαλκάνια, ως θα διαφανεί εναργέστερα σε επόμενη ενότητα, καθώς χαρακτηρίζεται, ομοίως, **από μια ανολοκλήρωτη δημοκρατική σταθεροποίηση και εν εξελίξει μη εδραιωμένου αυτοκρατισμού/απολυταρχισμού, με έντονα στοιχεία δομικής/συστημικής πόλωσης και κρατικού ελέγχου**⁴⁵. Αυτή η παραδοχή, καθίσταται ιδιαιτέρως σημαντική για την εξέταση του βαθμού εμπέδωσης του κράτους δικαίου στην διαδικασία εξευρωπαϊσμού της Αλβανίας, καθώς το κράτος δικαίου και η δημοκρατία είναι συνδεδεμένες και αμοιβαία αλληλοενισχυτικές έννοιες και η συμπληρωματική λειτουργικότητα και των δύο και η ποιοτική τους υπόσταση δημιουργεί τις θεσμικές διασφαλίσεις για πραγματική δημοκρατία και όχι τυπική ή απλή εκλογική και διασφαλίζει τις εγγυήσεις για ανεξαρτησία του δικαστικού σώματος και εξουσίας, για την θεσμική θωράκιση ελεύθερης, δίκαιης και απρόσκοπτης εκλογικής διαδικασίας, την ελευθερία της έκφρασης και της ενημέρωσης των πολιτών, **πυλώνες που με την σειρά τους θωρακίζουν θεσμικά από την αιχμαλωσία του κράτους, το πελατειακό καθεστώς, την διαφθορά και την διείσδυση του οργανωμένου εγκλήματος και ελέγχουν την ευρεία και ακαθοδήγητη ανάθεση εξουσιών στην εγκατεστημένη και εναλλασσόμενη πολιτική και οικονομική ελίτ** (Kmezić, 2020), όπως θα αναπτυχθεί κατωτέρω.

⁴⁴ Για μια πιο εκτενή ανάλυση της διαδικασίας εξευρωπαϊσμού, ιδέτε ενδεικτικά σε Gwiazda, 2002, Denti, 2014, και Dobre, 2008.

⁴⁵ Βλ. σχετ. Bieber, 2020, όπου υποστηρίζεται πειστικά ότι η επερχόμενη μετά το 2000 ανολοκλήρωτη διαδικασία εκδημοκρατισμού επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από το ίδιο το κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον και η εγκαθιδρυμένη τυπική δημοκρατία «εκφυλίστηκε» από τον ανεπίσημο απολυταρχισμό με διάχυτο αντίκτυπο που εμπόδισε τη δημοκρατική εδραίωση, αφήνοντας ισχυρό αποτύπωμα στην δομή των θεσμών και επέτρεψε την κυριαρχία της εκτελεστικής εξουσίας, το νεποτισμό και τον κομματικό έλεγχο στους πόρους του κράτους.

1.2. Η ενταξιακή πορεία της Αλβανίας: η ευρωπαϊκή προοπτική της και η πορεία εισχώρησής της στην ΕΕ.

Η πορεία της Αλβανίας⁴⁶ για την ενσωμάτωσή της στην ΕΕ ανάγεται χρονικά σε μια περίοδο μετάβασης από το κομμουνιστικό καθεστώς, που επικρατούσε μέχρι και το 1991, σε μια παρατεταμένη περίοδο δημοκρατικής εξυγίανσης έκτοτε με κυρίαρχα μετά-ολοκληρωτικά στοιχεία (Kalemaj, 2021), αλλά και αρκετές μεταρρυθμιστικές προσπάθειες, άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο επιτυχείς προς την κατεύθυνση της εμπέδωσης του κράτους δικαίου, αλλά και σημαντικά οπισθογυρίσματα και αντιστάσεις στον μετασχηματισμό της Αλβανίας, ως απόρροια κυρίως «μίας ενδημικής κουλτούρα μόνιμης πολιτικής αντιπαράθεσης» και πόλωσης μεταξύ των ελίτ⁴⁷.

Πιο συγκεκριμένα, ως έχει ήδη αναφερθεί, η Αλβανία υπέβαλε αίτηση προσχώρησης στην ΕΕ στις 24 Απριλίου 2009⁴⁸ κι ενώ είχε προηγηθεί η υπογραφή της Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης⁴⁹, ως προαπαιτούμενο για την ένταξη στο προενταξιακό στάδιο των διαπραγματεύσεων. Τον Ιούνιο του 2014⁵⁰ χορηγήθηκε στην Αλβανία το καθεστώς υποψήφιας προς ένταξη χώρας κι έκτοτε, καίτοι η προσήλωση των πολιτών της Αλβανίας είναι σταθερά προσδεδεμένη με την ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας⁵¹ αφενός και αφετέρου η διαπραγματευτική διαδικασία δεν έχει προκαθορισμένο χρονικό ορίζοντα και χρονοδιάγραμμα αποτελεσμάτων, αλλά εξαρτάται από την πραγματική πρόοδο που επιτελείται στην πλήρωση των κριτηρίων της Κοπεγχάγης και στην αυστηρή τήρηση των περιεχόμενων τεχνοκρατικού χαρακτήρα προϋποθέσεων, η χώρα έχει παραμείνει σε κατάσταση στάσιμης εγρήγορσης. Η έγκυρη και αποτελεσματική ενσωμάτωση των κοινών αξιών της ΕΕ και η συμβατότητα στο μοντέλο διακυβέρνησης για την ευρωπαϊκή προσαρμογή χαρακτηρίζεται από σημαντικές ελλείψεις στην Αλβανία, αλλά και πάσχει από βραδύτητα και καθυστερήσεις από την πλευρά της ΕΕ, παράλληλα με τις ανεπάρκειες και τις καθυστερήσεις στους τομείς της δικαιοσύνης, της καταπολέμησης της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος από την πλευρά της υποψήφιας προς ένταξη χώρας⁵².

⁴⁶ Η Αλβανία είναι ήδη μέλος του ΟΗΕ από τις 14.12.1955, της Ιντερπόλ από τις 4.11.1991, της Σύμπραξης για την Ειρήνη από τον Φεβρουάριο του 1994, της ΕΣΔΑ από τις 13.7.1995 και του ΝΑΤΟ από τις 01.04.2009. Για μια σφαιρική ανάλυση της Αλβανίας ως χώρας ιδέτε σχ. Στην ιστοσελίδα <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BB%CE%B2%CE%B1%CE%BD%CE%AF%CE%B1>

⁴⁷ Ιδέτε σχετικά σε μελέτη σε Westminster Foundation for Democracy, 2021 και σε Ντούσκας, 2019.

⁴⁸ Πηγή: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/enlargement/albania/>

⁴⁹ Ιδέτε ibid. υποσημ. 10.

⁵⁰ Είχε προηγηθεί το 2010 η κατάργηση της VISA για είσοδο στην ζώνη Schengen για τους Αλβανούς πολίτες, η οποία καλωσορίστηκε με ενθουσιασμό. Βλ. σχετ. σε Τσακαράκη, 2020.

⁵¹ Ιδέτε σχετ. κατωτέρω.

⁵² Βλ. σχετ. Ετήσια Έκθεση Προόδου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Αλβανία το 2019, αναρτημένη στην ιστοσελίδα <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-albania-report.pdf>

Στην δυστοκία της επιτάχυνσης της διαπραγματευτικής πορείας σε σχέση με την Αλβανία, αλλά και τις λοιπές χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, έρχεται να προστεθεί η αμφισημία της ΕΕ και των κρατών-μελών (Ντούσκας, 2019)⁵³.

Έτσι, ενώ το 2018 αναμενόταν ως ιστορικό ορόσημο για την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Αλβανίας, μετά από την θετική πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁵⁴ μετά από πολυετή αναμονή, η έντονα επιφυλακτική στάση των κρατών μελών της ΕΕ και πιο συγκεκριμένα της Γαλλίας, της Ολλανδίας και της Δανίας και η απρόθυμη προσέγγιση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Συμβουλίου των Υπουργών επέφεραν το 2018 και 2019 συνεχόμενες απορρίψεις για άνοιγμα των διαπραγματεύσεων.

Ειδικότερα τον Φεβρουάριο του 2018 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καθόρισε την νέα Στρατηγική για τα Δυτικά Βαλκάνια⁵⁵ θέτοντας εκ νέου και σταθερά από το 2011 την ενδυνάμωση του κράτους δικαίου στο επίκεντρο της ατζέντας των έξι εμβληματικών πρωτοβουλιών της, συμπεριλαμβάνοντας την απαίτηση των κρατών-μελών για μεγαλύτερη πολιτική εμπλοκή σε αντίθεση με την πιο τεχνική προσέγγιση της Επιτροπής μέχρι τούδε.

Εν συνεχεία, τον Μάρτιο του 2020, η ΕΕ αποφάσισε την χάραξη ενός νέου σχεδίου διαπραγματευτικού πλαισίου, ήτοι την «Αναθεωρημένη Μεθοδολογία για τη Διεύρυνση στα Δυτικά Βαλκάνια», δημοσιευθείσα τον Φεβρουάριο του 2020⁵⁶ με πλήρη κατά βάση υιοθέτηση των προτάσεων της Γαλλίας⁵⁷ και δη με τον ενστερνισμό ριζικών αλλαγών στον τρόπο λειτουργίας της ΕΕ και με την ανάδειξη οντολογικών/εννοιολογικών και διαδικαστικών ζητημάτων που αφορούν τη διεύρυνση της ΕΕ. Πιο συγκεκριμένα, τέθηκε ένα σαφές πλαίσιο σταδιακής ένταξης με αυστηροποίηση των όρων σε ένα πλαίσιο «διαδοχικών σταδίων»/«successive stages», το οποίο θα διαμορφώνεται με βάση «τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε υποψήφιας χώρας» (Βοσκόπουλος, 2019).

Εν τέλει, στις 24 Μαρτίου 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατόπιν εγκρίσεως του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου⁵⁸ έδωσε την πολιτική της συμφωνία για την έναρξη διαπραγματεύσεων προσχώρησης με την Αλβανία και τη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας⁵⁹.

⁵³ Επίσης, βλ. σχετ. αναφορικά με την πολυγλωσσία της ΕΕ, των θεσμικών της οργάνων και των κρατών-μελών σε Petrovic & Tzifakis, 2021.

⁵⁴ Στην Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του Απριλίου του 2018 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δήλωσε ότι «η Αλβανία είναι έτοιμη να ξεκινήσει διαπραγματεύσεις, ενόσω συνεχίζει και εμβαθύνει τις μεταρρυθμίσεις», Βλ. σχετ. σε European Commission, 2018β.

⁵⁵ Ιδέτε σχετ. στην ιστοσελίδα <https://www.europarl.europa.eu/news/el/agenda/briefing/2018-02-05/6/nea-strategike-gia-ta-dutika-balkania>

⁵⁶ Βλ. σχετ. στα Θεματολογία δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση – 2021, αναρτημένο στην ιστοσελίδα www.europarl.europa.eu/factsheets/el

⁵⁷ Βλ. σχετ. το γαλλικό «non-paper», 2019.

⁵⁸ Βλ. σχετ. σε European Commission, Press Release, 2020.

⁵⁹ Πηγή: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/enlargement/albania/>.

Ειδικότερα, η Νέα Μεθοδολογία για τη Διεύρυνση στα Δυτικά Βαλκάνια του 2020 εγκαινίασε ένα πλαίσιο 15 προϋποθέσεων διπλού σταδίου⁶⁰ ειδικά σχεδιασμένων και εστιασμένων στην περίπτωση της Αλβανίας⁶¹, οι οποίες θα πρέπει να εκπληρωθούν πριν την έναρξη των συζητήσεων ένταξης, ανάγοντας την περίπτωση της Αλβανίας ως μία ιδιάζουσα περίπτωση, που παράλληλα και παράπλευρα με τις προϋποθέσεις προσχώρησης της νέας Μεθοδολογίας του 2020 για τις λοιπές χώρες, εγκαθιδρύει ένα μηχανισμό συνδυασμού και μείξης κανόνων soft και hard law (Hoxhaj, 2020) για την ενδυνάμωση του κράτους δικαίου ειδικά στην Αλβανία, γεγονός που αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο στο μέλλον της επέκτασης αυτών των επιπρόσθετων εγγυήσεων λειτουργικότητας του κράτους δικαίου και στις υπόλοιπες υποψήφιες προς ένταξη χώρες των Δυτικών Βαλκανίων

1.3. Η σημερινή κατάσταση της λειτουργίας του κράτους δικαίου στην Αλβανία και η επίδρασή του στην ενταξιακή πορεία της Αλβανίας ως κράτος-μέλος της ΕΕ.

Οι μεταρρυθμίσεις που έλαβαν χώρα στην Αλβανία κυρίως στον τομέα της εξυγίανσης του συστήματος Δικαιοσύνης⁶², αν και χρήζουν περαιτέρω προσπάθειας και επίτασης της προσοχής για την εμπέδωση αυτών και ολοκλήρωσής τους, αναδεικνύουν την πρόοδο που έχει συντελεστεί στον τομέα του κράτους δικαίου. Κυρίως, η επαναξιολόγηση των δικαστών και των εισαγγελέων για να αυξηθεί η επαγγελματική τους ποιότητα, ακεραιότητα και ανεξαρτησία, η αναδιάρθρωση του Συνταγματικού Δικαστηρίου για την απεμπλοκή της λειτουργίας του από την πολιτική και νομοθετική εξουσία και την διασφάλιση του αδιατάρακτου και απροσωπώληπτου έργου των μελών της σύνθεσής του, με σοβαρές όμως και ζημιογόνες συνέπειες από την καθυστέρηση επανέναρξης της λειτουργίας του, η οποία τελικώς έλαβε χώρα στα τέλη του 2020⁶³ και η έναρξη της λειτουργίας της Ειδικής Εισαγγελίας κατά της Διαφθοράς και του Οργανωμένου Εγκλήματος (SPAK) της Αλβανίας το 2019 είναι σημαντικές μεταρρυθμιστικές επεμβάσεις στην κοινωνικοπολιτική λειτουργία των θεσμών στην Αλβανία στα πλαίσια της μετασχηματιστικής δύναμης της διαδικασίας ένταξης στην ΕΕ. Παρά την διαμειφθείσα, όμως, πρόοδο, η σημερινή κατάσταση της λειτουργίας του κράτους δικαίου στην Αλβανία χαρακτηρίζεται **από σοβαρά ελλείμματα** και διατηρεί την εικόνα της σημαντικής οπισθοχώρησης ή της σοβαρής δυσλειτουργίας θέτοντας εν αμφιβόλω την επενεργητική δράση της ΕΕ στην διάχυση του κοινοτικού κεκτημένου

⁶⁰ Οι 15 προϋποθέσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν τις ανησυχίες των κρατών-μελών και αποτέλεσαν το μοναδικό τρόπο για την επίτευξη πολιτικής συναίνεσης, θα πρέπει να εκπληρωθούν σε δύο ενταξιακές διασκέψεις πριν την επίσημη έναρξη των συζητήσεων. Για την έναρξη της δεύτερης ενταξιακής διάσκεψης απαραίτητος όρος αποτελεί η εκπλήρωση των προϋποθέσεων της πρώτης ενταξιακής διάσκεψης. Επιγραμματικά και όλως ενδεικτικά οι 15 αυτές προϋποθέσεις περιλαμβάνουν την συνέχιση των μεταρρυθμίσεων της δικαστικής εξουσίας, της πάταξης της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, την περαιτέρω υλοποίηση της από το 2017 νομοθεσίας για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων την τροποποίηση του δικαίου των εμπράγματων δικαιωμάτων και της ιδιοκτησίας και την μεταρρύθμιση της εγγραφής της ιδιοκτησίας, την υιοθέτηση με βάση τις προτάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου αναφορικά με την συμμόρφωση με την από Μαΐου 2020 Έκθεση της Επιτροπής της Βενετίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, την περαιτέρω πρόοδο στην αναδιάρθρωση της Δημόσιας Διοίκησης κ.α. Για μια πιο εκτενή ανάλυση και παράθεση των 15 ως άνω προϋποθέσεων ιδέτε σχ. σε Hoxhaj, 2020, σελ. 156 και επόμ.

⁶¹ Βλ. σχετ. σε European Council Conclusions on Enlargement, 2020.

⁶² Albania Report 2021, p. 18.

⁶³ Albania Report 2021, p.18

και τις κοινές αξίες που ενσαρκώνει, την πολιτική βούληση των κυβερνώντων της Αλβανίας για συμπόρευση και τελική σύγκλιση στις κοινές αυτές αξίες, αλλά και τις δυνάμεις αντίστασης που εμφιλοχωρούν σε αυτή την διαδικασία αναπροσανατολισμού στις αρχές της ΕΕ, ένεκα των εμποτισμένων στρεβλώσεων στο κοινωνικοπολιτικό σύστημα της Αλβανίας, προϊόν της κομμουνιστικής της ιστορίας, αλλά και του ανταγωνιστικού ημι-απολυταρχικού καθεστώτος που εγκαθιδρύθηκε μετά το 2000 και επένδυσε, για την μετάβαση από το πρότερο καθεστώς, στην τυπική και όχι ουσιαστική δημοκρατία με άτυπες αυταρχικές πρακτικές⁶⁴.

Έτσι, η λειτουργία του κράτους δικαίου στην Αλβανία μετά από 10 περίπου χρόνια⁶⁵ ενταξιακών διαπραγματεύσεων χαρακτηρίζεται, όπως και των λοιπών χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, από «σαφή στοιχεία άλωσης του κράτους δικαίου, συμπεριλαμβανομένων δεσμών με το οργανωμένο έγκλημα και την διαφθορά σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης και διοίκησης, καθώς και έντονη διαπλοκή των δημόσιων και ιδιωτικών συμφερόντων»⁶⁶. Παρεμφερώς, όλες οι Ετήσιες Εκθέσεις της Επιτροπής από το 2017 και μετά μέχρι και την τελευταία του 2021⁶⁷ επιτονίζουν τις σημαντικές προκλήσεις, στις οποίες θα πρέπει να ανταποκριθεί η Αλβανία στα πλαίσια της ενταξιακής της πορείας, για την πάταξη της διαφθοράς, την έλλειψη διαφάνειας στην διαδικασία των δημοσίων συμβάσεων, την σταθεροποίηση των κρατικών θεσμών και οργανισμών, την ασάφεια στους τίτλους εμπράγματος ιδιοκτησίας, με κύρια επισήμανση την ενίσχυση και ενδυνάμωση του κράτους δικαίου⁶⁸, που συνολικά λειτουργούν ως μηχανισμοί που παρεμποδίζουν την οικονομική ανάπτυξη^{69,70}.

Περαιτέρω, διάφορες μελέτες⁷¹ αναδεικνύουν συνολικά για τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, αλλά και με ειδική αναφορά στην Αλβανία, **την δημοκρατική οπισθοχώρηση** και αντίστοιχα την επικράτηση του αυταρχισμού, με διάχυτα τα φαινόμενα διαφθοράς στο κοινωνικοπολιτικό και οικονομικό σύστημα, που ευνοούνται **από τις συστημικές αδυναμίες** του ίδιου του συστήματος, με την αδυναμία και αναποτελεσματικότητά της ποινικής δικαιοσύνης να πατάξει, ήτοι διερευνήσει, διώξει και επιβάλλει ανάλογες, δίκαιες και αποτελεσματικές κυρώσεις σε υποθέσεις διαφθοράς σε αξιωματούχους της Κυβέρνησης και στα υψηλά κλιμάκια της Δικαιοσύνης, του Δημόσιου Τομέα και τα μέλη του Κοινοβουλίου, την κατάχρησης

⁶⁴ Ιδείτε σχετικά την Ειδική Έκθεση του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου 2022, αναρτημένη στην ιστοσελίδα <https://www.eca.europa.eu/el/Pages/DocItem.aspx?did=60343>, σελ. 11.

⁶⁵ Για την ακρίβεια 13 χρόνια. Η Αλβανία υπέβαλε αίτηση προσχώρησης στην ΕΕ στις 24 Απριλίου 2009.

⁶⁶ Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2018 σχετικά με την διεύρυνση και τα Δυτικά Βαλκάνια.

⁶⁷ Ιδείτε σχετ. στην ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την Αλβανία <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/enlargement/albania/>

⁶⁸ Ιδείτε σχετικά στην σελ. 96 της Ετήσιας Έκθεσης της Αλβανίας για το 2021: ‘SMEs identify their main challengers as the informal economy (particularly in tourism), corruption and lack of transparency in public procurement (especially as regards Public Private Partnerships (PPPs)), the need for stable state institutions, unclear ownership of property titles, and the need to enforce the rule of law’, αναρτημένη στην ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/enlargement/albania/>

⁶⁹ Συνολικά και διαδοχικά σε όλες τις ετήσιες εκθέσεις της ΕΕ για την Αλβανία από το 2017 κι εντεύθεν: ‘Shortcomings in the rule of law continued to hamper businesses and deter investments’, αναρτημένες στην ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/enlargement/albania/>

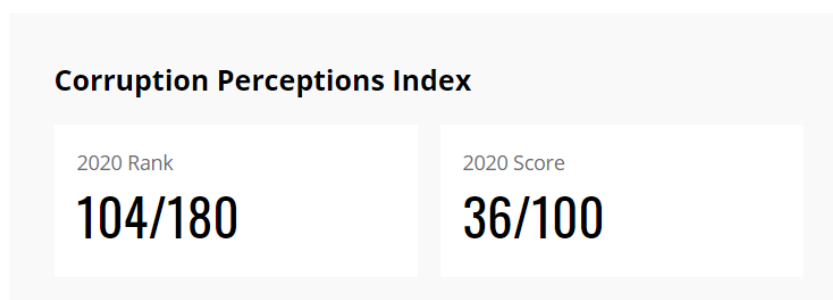
⁷⁰ Βλ. σχετ. Transparency International, 2020, σελ. 36.

⁷¹ Ιδείτε σχετ. κατωτέρω.

εξουσίας, την διαμόρφωση και παγίωση σχέσεων που καλλιεργούν την ευνοιοκρατία με την ανάθεση προνομιακών συμβάσεων και την αδιαφάνεια στην διαδικασία των δημοσίων συμβάσεων, τα συντεχνιακά μονοπώλια και την απασχόληση ελλιπώς ειδικευμένων και μη καταρτισμένων δημοσίων υπάλληλων, την διεξαγωγή εκλογών με την κατάχρηση κρατικών πόρων και προσώπων με αξιώματα ή στελεχών του δημοσίου τομέα. Συγκεκριμένα, για τις εθνικές εκλογές που διεξήχθησαν στην Αλβανία στις 25 Απριλίου 2021, αν και πραγματοποιήθηκαν με την συμμετοχή όλων των κομμάτων για πρώτη φορά μετά το 2017, υπεβλήθησαν καταγγελίες για κατάχρηση εξουσίας και αυθαιρεσία από το κυβερνών κόμμα, τις οποίες διερευνά η Γενική Εισαγγελία της Αλβανίας⁷².

Ειδικότερα, σύμφωνα με την Διαφάνεια Διεθνούς, η Αλβανία βαθμολογείται με 36/100 στον Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς 2020 (Corruptions Perceptions Index-CPI), όπως φαίνεται και κάτωθι στην Εικόνα 2, γεγονός που την κατατάσσει στις χώρες με υψηλή συγκέντρωση διαφθοράς.

Country data

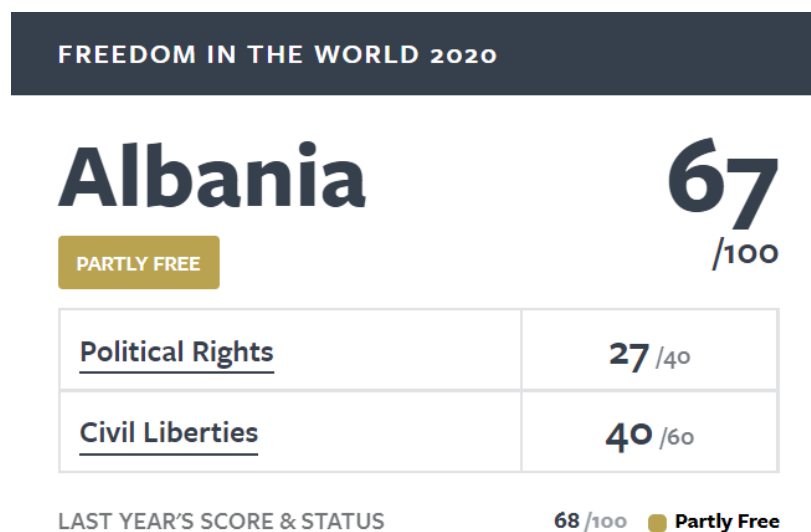

Εικόνα 2: Αποτυπώνεται η βαθμολογία στον Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς (CPI) της Αλβανίας. Τα αποτελέσματα δίνονται σε μια κλίμακα από το 0 έως το 100, όπου το 0 είναι εξαιρετικά διεφθαρμένο και το 100 είναι πολύ καθαρό. Πηγή: <https://www.transparency.org/en/countries/albania?redirected=1>

Επιπλέον, και στις εκθέσεις και μελέτες του Freedom House, η Αλβανία χαρακτηρίζεται ως μια χώρα όπου η διαφθορά και το οργανωμένο έγκλημα αποτελούν σοβαρά προβλήματα και σύμφωνα με τον Δείκτη Ελευθερίας του 2021, στον οποίο μετριούνται τόσο τα πολιτικά δικαιώματα όσο και οι αστικές ελευθερίες βαθμολογήθηκε με συνολικό βαθμό, όπως αποτυπώνεται κάτωθι στην Εικόνα 3, 67/100, γεγονός που την χαρακτηρίζει ως **μερικώς ελεύθερη**. Με ιδιαίτερη επισήμανση αναφέρεται η ανάμειξη και επέμβαση ισχυρών επιχειρηματικών, πολιτικών και μιντιακών κύκλων στην ανάπτυξη πραγματικά ανεξάρτητων ειδήσεων που εμποδίζουν την ανεξαρτησία της ενημέρωσης και προσπάθειες χειραγώγησής και νόθευσης των εκλογικών αποτελεσμάτων και της εκλογικής διαδικασίας, όπως επί παραδείγματι αποτυπώθηκαν σε καταγραφή των συνομιλιών υποψηφίου του

⁷² Για περισσότερες πληροφορίες για την κατάσταση της διαφθοράς στην Αλβανία βλ. σχετ. σε Transparency International 2021. Περαιτέρω, για μια πιο εκτενή ανάλυση της παραβίασης δίκαιης, ελεύθερης και ανεμπόδιστης εκλογικής διαδικασίας, βλ. σχετ. σε Kmezic, and Bieber, F(ed. by), 2017.

Κοινοβουλίου συγκεκριμένου κόμματος στις εθνικές εκλογές του 2017 με αρχηγό γνωστή αλβανικής εγκληματικής οργάνωσης⁷³

Εικόνα 3: Η Αλβανία βαθμολογήθηκε το 2021 με συνολικό βαθμό 67/100, γεγονός που την χαρακτηρίζει ως μερικώς ελεύθερη. Πηγή: Freedom House, Freedom in the World 2021. Οι πληροφορίες είναι αναρτημένες στην ιστοσελίδα <https://freedomhouse.org/country/albania/freedom-world/2021>

Μάλιστα, στο Γράφημα 1, που τίθεται κατωτέρω, για το οποίο αντλήθηκαν δεδομένα από το Freedom House και ελήφθησαν υπόψη και αξιολογήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο στην Ειδική Έκθεση του 2022 για το κράτος Δικαίου στα Δυτικά Βαλκάνια⁷⁴ αποτυπώνεται η χαμηλή με πτωτική πορεία βαθμολογία της Αλβανίας όσον αφορά τη δημοκρατία, η οποία επικεντρώνεται **στον ολιγαρχικό έλεγχο που μαστίζει τα αλβανικά ΜΜΕ** και αυξήθηκε από την κίνηση και υποβολή στρατηγικών αγωγών κατά της δημόσιας συμμετοχής και την υιοθέτηση αμφιλεγόμενης νομοθεσίας κατά της δυσφήμισης για τον περιορισμό της ελευθερίας λόγου και έκφρασης δια του ηλεκτρονικού τύπου, το διαδίκτυο⁷⁵.

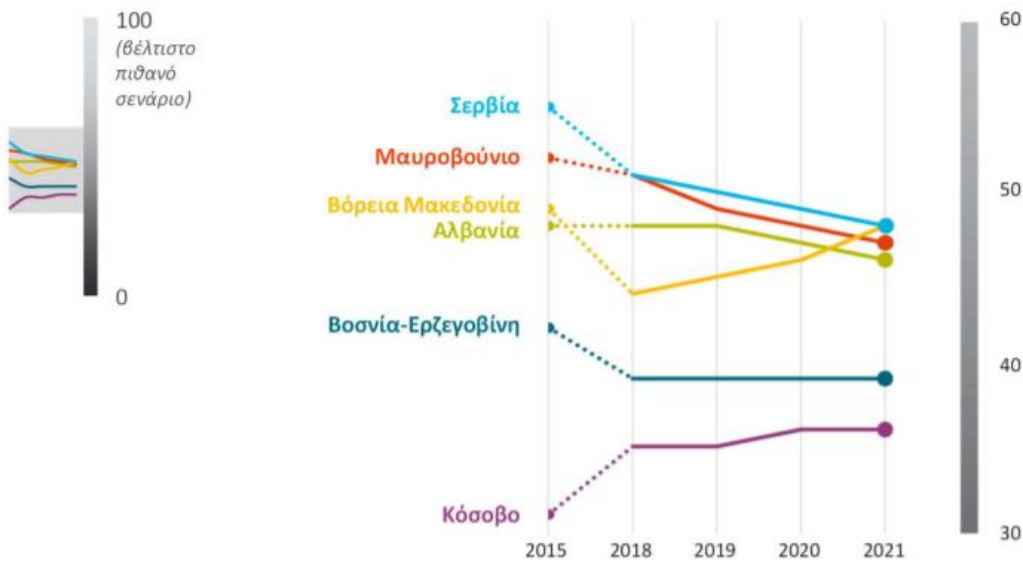
⁷³ Freedom in the world 2020 “In June, German newspaper Bild reported on conversations between PS officials and the leader of an Albanian criminal organization that were recorded ahead of the 2017 parliamentary election. In one conversation, criminal group leader Astrit Advylaj was recorded influencing the selection of a PS parliamentary candidate”. Πηγή: <https://freedomhouse.org/country/albania/freedom-world/2020>

⁷⁴Ιδέτε σχετ. Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, Ειδική Έκθεση, 2022, σελ. 11.

⁷⁵ Πηγή: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2021/antidemocratic-turn>.

Freedom House

Βαθμολογία όσον αφορά τη δημοκρατία

Πηγή: ΕΕΣ, βάσει δεδομένων του Freedom House.

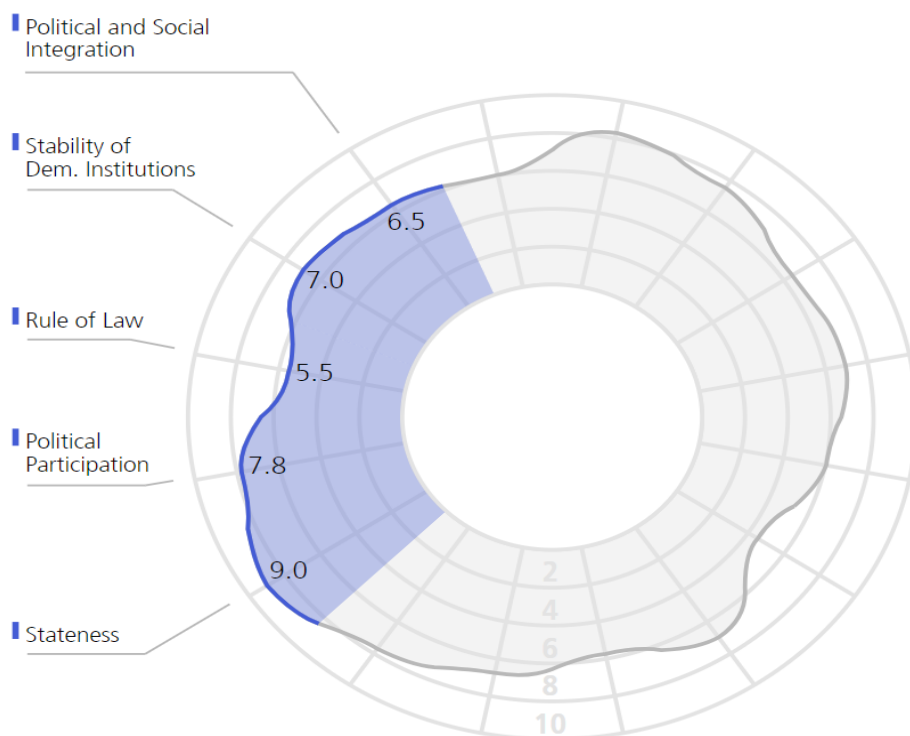
Γράφημα 1: Στο Γράφημα αποτυπώνεται η βαθμολογία των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων όσον αφορά τη Δημοκρατία με εμφανή την πτωτική πορεία της Αλβανίας κυρίως από το 2019 και μετά και με χαμηλότερη βαθμολογία κατά το έτος 2021 ακόμα και από το έτος 2015. 87998 Πηγή: Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, Ειδική Έκθεση 2022, Ενωσιακή στήριξη για το κράτος δικαίου στα Δυτικά Βαλκάνια: παρά τις προσπάθειες, εξακολουθούν να υπάρχουν θεμελιώδη προβλήματα, αναρτημένη στην ιστοσελίδα https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR22_01/SR_ROL-Balkans_EL.pdf

Επιπλέον, σύμφωνα με τον Δείκτη Μετασχηματισμού ΒΤΙ 2020, ο οποίος αναλύει τις διαδικασίες μετασχηματισμού προς τη δημοκρατία και την οικονομία της αγοράς σε διεθνή σύγκριση και προσδιορίζει επιτυχημένες στρατηγικές για ειρηνική αλλαγή⁷⁶, η Αλβανία χαρακτηρίζεται όσον αφορά το επίπεδο πολιτικού μετασχηματισμού, ως **ελλειμματική δημοκρατία** και όσον αφορά τον Δείκτη Διακυβέρνησης προσλαμβάνει τον χαρακτηρισμό της καλής Διακυβέρνησης. Έτσι, καθίσταται σαφές και μέσω του Δείκτη ΒΤΙ 2020 ότι η Αλβανία χαρακτηρίζεται από χαμηλά επίπεδα δημοκρατικής λειτουργίας, θεσμικά εγειρόμενα ζητήματα αναφορικά με την πολιτική συμμετοχή και πιο συγκεκριμένα με την διενέργεια ελεύθερων και δίκαιων εκλογών, την αποτελεσματική ικανότητα διακυβέρνησης και την ελευθερία της έκφρασης, με πολύ χαμηλά επίπεδα κράτους δικαίου συνεχόμενα με την διάκριση των εξουσιών, την δικαστική ανεξαρτησία, την δίωξη κατάχρησης εξουσίας και παράβασης καθήκοντος και την διασφάλιση της ενάσκησης των αστικών δικαιωμάτων, την σταθερότητα και την δέσμευση των δημοκρατικών θεσμών και οργανισμών και την πολιτική και

⁷⁶ Πηγή: <https://bti-project.org/en/?&cb=00000>

κοινωνική ενσωμάτωση⁷⁷ και μάλιστα συγκεντρώνει με άριστα το 10 τον συνολικό βαθμό 7.2/10, όπως αποτυπώνεται και στο Γράφημα 2, κάτωθι παρατεθειμένο.

Albania Democracy Status 7.2

Γράφημα 2: Το status της Δημοκρατίας για την Αλβανία σύμφωνα με τον Δείκτη BTI 2020. Πηγή: https://atlas.bti-project.org/1*2020*CV:CTC:SELALB*CAT*ALB*REG:TAB

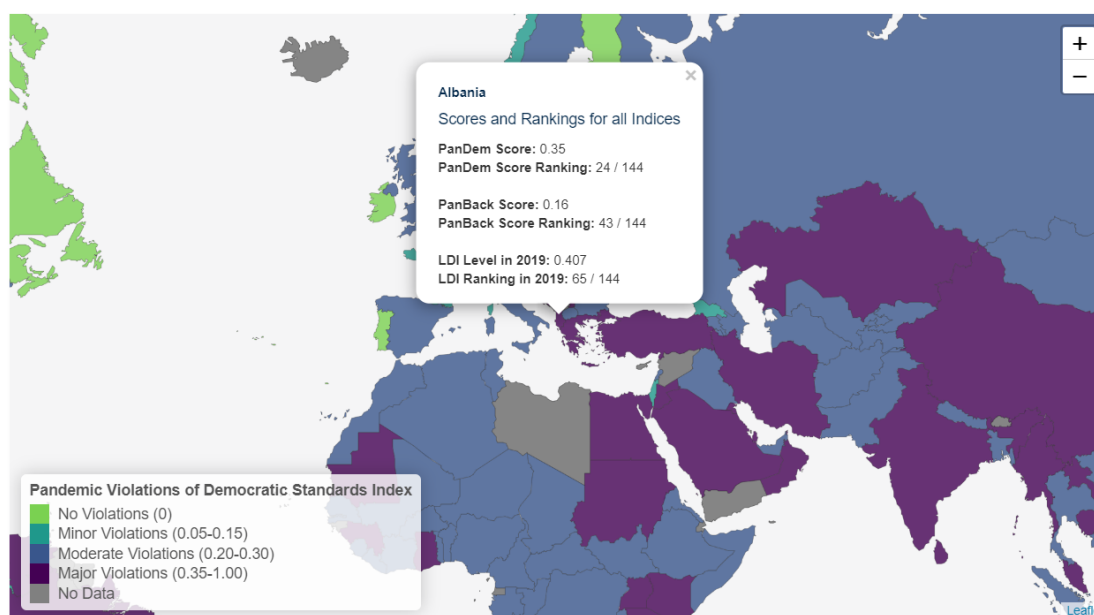
Περαιτέρω, η λειτουργία και η ποιότητα του κράτους δικαίου στην Αλβανία **κατά την περίοδο της πανδημίας**, με την επιβολή μέτρων καταναγκασμού που επιβλήθηκαν για την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίση υφίσταται σημαντικά πτωτική πορεία, γεγονός που προβληματίζει, όπως και τα ευρήματα των μελετών, που έτυχαν αναφοράς ανωτέρω, για την βιωσιμότητα των μεταρρυθμιστικών δράσεων, την αντοχή τους στο υπάρχον κοινωνικοπολιτικό σύστημα και την χαμηλή διαπεραστικότητα της μετασχηματιστική δύναμης της ΕΕ στην περιοχή, στοιχεία που θέτουν την βάση για γόνιμο προβληματισμό και την αναζήτηση καίριων λύσεων με την αναγνώριση βασικών δομικών και συστημικών αδυναμιών, που επιβραδύνουν την σύγκλιση και την ενσωμάτωσή του κοινοτικού κεκτημένου. Η χαμηλής στάθμης ποιότητα του κράτους δικαίου στην Αλβανία και κατά την περίοδο της πανδημικής κρίσης αποτυπώνεται με ευκρίνεια και καθαρότητα⁷⁸ στον δείκτη PanDem V-dem, με τον οποίο διερευνήθηκε

⁷⁷ Ιδείτε σχετ. την Έκθεση BTI 2020 για την Αλβανία, αναρτημένη στην ιστοσελίδα https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_2020_ALB.pdf.

⁷⁸ Κατά την διάρκεια της επιβολής καταναγκαστικών μέτρων εν κρυπτώ και με όλως αυθαίρετο τρόπο η αλβανική κυβέρνηση προέβη στην κατεδάφιση του Αλβανικού Εθνικού Θεάτρου, ενός εξέχουσας σημασίας ιστορικού και πολιτιστικού μνημείου. Ιδείτε σχετ. σε Ruttershoff, 2020, Και για μια πιο εκτενή ανάλυση της παραβίασης του

η χρονική περίοδος Μάρτιος 2020 με Ιούνιος 2021, όπως παρατίθεται κάτωθι στην Εικόνα 4, και με τον οποίο έλαβε βαθμολόγηση 0.35, λόγω των σοβαρών παραβιάσεων που διαπράχθηκαν στην χώρα. Η σχετική έρευνα εντοπίζει αγκυλώσεις που σχετίζονται με περιορισμούς συνολικά στην ελευθερία των μέσων ενημέρωσης και ειδικά με περιορισμούς στα ΜΜΕ για την ενημέρωση στην ανταπόκριση της Κυβέρνησης στην πανδημία COVID-19 και για την ενημέρωση των ΜΜΕ με ειδήσεις που δεν σχετίζονται με την πανδημία COVID-19, όπως επίσης και σωματική και λεκτική παρενόχληση και παρεμπόδιση δημοσιογράφων.

Η αλβανική κυβέρνηση, όπως άλλωστε οι περισσότερες κυβερνήσεις στον κόσμο, κήρυξε την χώρα σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης και επέβαλε καταναγκαστικά μέτρα για τον περιορισμό της διάδοσης της πανδημίας, συμπεριλαμβανομένου και του καταναγκαστικού εγκλεισμού. Ένα από τα ληφθέντα περιοριστικά μέτρα ήταν η απαγόρευση δημόσιων συγκεντρώσεων. Ωστόσο, τον Δεκέμβριο 2020, διαδήλωση πολιτών, ενάντια στα περιοριστικά αυτά μέτρα, στην οποία έλαβαν χώρα βίαιες συγκρούσεις αστυνομίας και διαδηλωτών, κατέληξε στην δολοφονία ενός άοπλου πολίτη από αστυνομικό, λόγω της παραβίασης της απαγόρευσης κυκλοφορίας για την αποφυγή της διάδοσης του κορωνοϊού⁷⁹.

Εικόνα 4: Ο Δείκτης Πανδημικών Παραβιάσεων των Δημοκρατικών Προτύπων (The Pandemic Violations of Democratic Standards Index-PanDem) καταγράφει τον βαθμό στον οποίο οι απαντήσεις του κράτους στον Covid-19 παραβιάζουν τα δημοκρατικά πρότυπα για τις αντιδράσεις έκτακτης ανάγκης. PanDem V-dem 2020-2021. Πηγή: <https://www.v-dem.net/pandem.html>

Έτσι, μέσω της κερκόπορτας και υπό τον μεταμφιεσμένο μανδύα της έκτακτης ανάγκης της παγκόσμιας υγειονομικής κρίσης του COVID 19 έγινε μια προσπάθεια στην

κράτους δικαίου μέσω της επιβολής καταναγκαστικών μέτρων την περίοδο της πανδημικής κρίσης COVID-19 σε Tzifakis, Nikolaos, 2020.

⁷⁹ Ιδείτε σχετ. σε Freedom House, Freedom in the World 2021 Πηγή: <https://freedomhouse.org/country/albania/freedom-world/2021>.

Αλβανία να δικαιολογηθεί η υποχώρηση του κράτους δικαίου, η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η καταστρατήγηση των δημοκρατικών θεσμών (Petrovic & Tzifakis, 2021)⁸⁰.

Επομένως, η σημερινή κατάσταση της λειτουργίας του κράτους δικαίου στην Αλβανία είναι αποκαρδιωτική, την θέτει σε καθεστώς επιφυλακής και περαιτέρω παρακολούθησης και ελέγχου, γεγονός που αναδεικνύεται από τις επιπλέον προϋποθέσεις που τέθηκαν μετά το άνοιγμα της Νέας Μεθοδολογίας για την Διεύρυνση το 2020⁸¹ και θέτει σε περαιτέρω μακροπρόθεσμη βάση, αναμονή αλλά και ενδεχόμενη, καίτοι απευκαταία, πλήρη αποκοπή της ενταξιακής της πορείας ως κράτος-μέλος της ΕΕ. Παρά τις μεταρρυθμίσεις, οι **δομικές συστημικές αδυναμίες του κοινωνικοπολιτικού της συστήματος** ανακόπτουν την θετική επενέργεια των υφιστάμενων και επιγενόμενων μεταρρυθμιστικών δράσεων στο κράτος δικαίου και οδηγούν στην ποιοτικά υποβαθμισμένη λειτουργία του, ως έχει αναπτυχθεί ανωτέρω.

Παρά ταύτα, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζονται πλείονες έτεροι παράγοντες που αφενός συνέβαλαν στην ανάσχεση και βραδεία πορεία ένταξης μέχρι το 2017 και από το 2018 κι έπειτα στην επιβολή επιπρόσθετων προϋποθέσεων ένταξης και αφετέρου συμβάλλουν ή και συντηρούν ή και αποτελούν και γενεσιουργό αιτία στην δυσλειτουργικότητα του κράτους δικαίου στην Αλβανία και οι οποίοι επισκοπώντας το ρόλο της ΕΕ και την προσήλωσή της τόσο στον σκοπό της διεύρυνσης όσο και στην εφαρμογή εργαλείων, μεθόδων και δράσεων ένταξης με ουσιαστικό και αποτελεσματικό πρόσημο, θα αποτελέσουν αντικείμενο εξέτασης σε ενότητα επόμενου κεφαλαίου.

Κεφάλαιο 2. Η επενέργεια/επίδραση των κριτηρίων ένταξης στην ΕΕ στην ποιότητα του κράτους δικαίου στην Αλβανία και ο ρόλος της οπισθοχώρησης ή του ελλείμματος του κράτους δικαίου στην Αλβανία με την πολυετή στασιμότητα των ενταξιακών διαπραγματεύσεων.

2.1. Η επενέργεια/επίδραση των κριτηρίων ένταξης στην ΕΕ στην ποιότητα του κράτους δικαίου στην Αλβανία.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί ανωτέρω στο Κεφάλαιο 1 και στην Ενότητα 1 αυτού, μοτίβα ενάσκησης ανελεύθερης πολιτικής είναι παρόντα και δρουν σήμερα στο πολιτικοκοινωνικό σκηνικό της Αλβανίας και παρέχουν μια διαισθητική ματιά και εις βάθος ερμηνεία στην πρόοδο των αλλαγών μέχρι σήμερα στο κράτος δικαίου και συνιστούν ενδείκτες που αναδεικνύουν τις αιτίες και κατευθύνουν σε λύσεις.

⁸⁰ Περαιτέρω, η χρηματοδότηση της ΕΕ για την αντιμετώπιση της πανδημίας ανέρχεται στα 3.3 δισεκατομμύρια, *Ιδέτε σχετ. σελ. 8 σε Βοπομί, 2020.*

⁸¹ Έκθεση ΕΕ 2019 για το κράτος δικαίου και διαφθορά, η οποία οδήγησε σε άρνηση ανοίγματος διαδικασίας και σε διαμόρφωση ειδικού καθεστώτος για την Αλβανία με 15 προϋποθέσεις το 2020.

Ειδικότερα, **στην Αλβανία**, χώρα ενδιαφέροντος στην παρούσα εργασία, η διαδικασία πλήρωσης των κριτηρίων ένταξης στην ΕΕ έχει επιφέρει, αν και με ιδιαίτερος οχληρή βραδύτητα, θετικές θεσμικές μεταστροφές που επενεργούν θετικά στο κράτος δίκαιου της Αλβανίας. Για να αναδειχθεί το μέγεθος των αλλαγών αυτών, θα πρέπει να δει κανείς όλως επισκοπικά, προτού γίνει αναφορά στις επελθούσες μεταρρυθμίσεις που στοχεύουν στην διασφάλιση ενός κράτους δικαίου λειτουργικού, για την πλήρωση των πολιτικών κριτηρίων της Κοπεγχάγης, την προγενέστερη κατάσταση.

Η πολιτική ελίτ που αναδείχθηκε στην Αλβανία, μετά την πολύχρονη κομμουνιστική της πορεία, δόμησε τις κρατικές δομές, με το πρόσχημα και την επίφαση του εκδημοκρατισμού, σε ένα σύστημα πολιτικής πατρωνίας για τον έλεγχο σε όλα τα επίπεδα της διάκρισης των εξουσιών της επίσημης διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Ο κατ' επίφαση εκδημοκρατισμός ήταν το τίμημα που η Δύση κατέβαλε για την σταθεροποίηση της περιοχής⁸². Ομοίως, ο εναγκαλισμός από την πολιτική ηγεσία της ενσωμάτωσης της χώρας στην ΕΕ χαρακτηρίστηκε σε τυπική και όχι ουσιαστική αποδοχή και δέσμευση για την ενσωμάτωση των αρχών του κοινοτικού κεκτημένου, καθώς μελέτες⁸³ που χρονολογούνται σε μία χρονική περίοδο από το 2005⁸⁴, αλλά και σε χρονικά διαστήματα μεταγενέστερα της απόδοσης της ιδιότητας της υποψήφιας χώρας, όπως επί παραδείγματι το 2008, 2014 και 2016, αναδεικνύουν την πρόσδεση των πολιτικών με την διαφθορά και το οργανωμένο έγκλημα, αλλά και επιτονίζουν την ατιμωρησία αυτών. Έτσι, συνιστά χαρακτηριστική η δυστοκία και δυσκαμψία του δικαστικού συστήματος να τιμωρήσει τις παραβατικές αυτές συμπεριφορές, ενώ αντίθετα εμποδίζει την πρόοδο των ερευνών και των δικαστικών διαδικασιών, με διάφορα προσχήματα με νομιμοφανές περίβλημα⁸⁵. Περαιτέρω, στον χώρο των δημοσίων συμβάσεων είναι έκδηλα τα φαινόμενα απευθείας ανάθεσης για ανάληψη έργων πολλών εκατομμυρίων ευρώ⁸⁶. Ακολούθως, η χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων όσο και των πολιτικών μεμονωμένα εγείρει σοβαρές επιφυλάξεις⁸⁷ για τον τρόπο εξασφάλισης των χορηγιών από ιδιωτικά κεφάλαια, η μη, καίτοι υποχρεωτική, δήλωση των εισοδημάτων τους και των εξόδων τους, η μη δήλωση και έλλειψη ελέγχου και παρακολούθησης των εκλογικών εξόδων, η έλλειψη μηχανισμών ελέγχου, η κομματική πατρωνία και το πελατειακό κράτος, το έλλειμμα ανεξαρτησίας των

⁸² Οι πολιτικοί ελίτ πρόβαλαν σθεναρά και τεχνηέντως τον ρόλο του «σταθεροποιητικού παράγοντα».

⁸³ Ιδέτε σχετικές μελέτες σε Elbasani & Šabić, 2018.

⁸⁴ Μόλις μερικά χρόνια πριν την αίτηση ένταξης προσχώρησης στις 24 Απριλίου 2009.

⁸⁵ Ιδέτε χαρακτηριστικά πληθώρα τέτοιων παρεμποδίσεων επιβολής του νόμου σε Elbasani, & Šabić, 2018, Tafani, & Karamuco, 2021 και στην Μελέτη της Διαφάνειας Διεθνούς 2021 Transparency International (2021), *Deconstructing State Capture in Albania. An examination of Grand Corruption cases and tailor-made laws from 2008 to 2020*, για την αιχμαλωσία του κράτους στην Αλβανία με πληθώρα υποθέσεων που δεν έτυχαν ορθοδικαίας, αμερόληπτης και ανεξάρτητης κρίσης και χειρισμού. Ενδεικτικά αναφέρονται η υπόθεση του Tom Doshi, μέλους του Κοινοβουλίου, ο οποίος δεν προέβη ως μέλος της νομοθετικής εξουσίας και υπόχρεος εξ αυτού του λόγου, σε δήλωση «πόθεν έσχες», πράξη που είναι ποινικά κολάσιμη με βάση τον αλβανικό νόμο. Η υπόθεση αυτή απορρίφθηκε μετά από πολλές παραπομπές από δικαστήριο σε δικαστήριο λόγω αναρμοδιότητας.

⁸⁶ Ιδέτε χαρακτηριστικά την περίπτωση απευθείας ανάθεσης τριών συμβολαίων για την κατασκευή αποπεφρωτών αποβλήτων σε ενέργεια σε τρεις περιοχές της Αλβανίας (Elbasan, Fier και Tirana) και την όμοια υπόθεση για την επισκευή του συστήματος υγείας διενέργεια ελέγχων σε άτομα από 40-65, την αποστείρωση του νοσοκομειακού εξοπλισμού και εργαστηριακών υπηρεσιών και αιμοδιάλυσης. Βλ. σχετ. *ibid* σε Transparency International (2021), *Reconstructing state capture in Albania. An examination of grand corruption cases and tailor-made laws from 2008 to 2020*, σελ. 12 και 13.

⁸⁷ Βλ. σχετ. σε Kera and Hysa, 2020.

διωκτικών αρχών (Elbsasani & Šabić, 2018), οι διασυνδέσεις των πολιτικών με την δικαστική εξουσία, η εγκατάσταση ή κατασκευή πολιτικών κολλητών σε όλο το φάσμα του συστήματος ελέγχων και ισορροπιών (Elbsasani & Šabić, 2018), η διασύνδεση των πολιτικών με ΜΚΟ και με την κοινωνία των πολιτικών και οι υπόνοιες θολής λειτουργίας των αυτόνομων αυτών φορέων (Elbsasani & Šabić, 2018), οι υπόνοιες για εκλογική νοθεία και απάτη⁸⁸, όπως στην εκλογική διαδικασία του 2017, αλλά και για καταγγελίες σοβαρής παραβίαση προσωπικών δεδομένων των εκλογέων στις βουλευτικές εκλογές του 2021⁸⁹ και η γενικότερη πόλωση της πολιτικής που καλλιεργείται τεχνηέντως από τους πολιτικούς ελίτ είναι ενδεικτικά παραδείγματα χαρακτηριστικά, όμως, της ενυπάρχουσας συστημικής αδυναμίας των δημοκρατικών θεσμών στην Αλβανία, οι οποίοι τυγχάνουν σκόπιμης εκμετάλλευσης από τα εθνικά καθεστώτα ανταγωνιστικού απολυταρχισμού προς όφελός τους⁹⁰.

Παράλληλα, η Αλβανία, κι ενώ μαστιζόταν κυρίως από την ατιμωρησία της πολιτικής τάξης για την διάπραξη εγκλημάτων κατάχρησης εξουσίας και διαφθοράς, την νομιμοποίηση παράνομων εσόδων και την συνέργεια με το οργανωμένο έγκλημα, **καθυστέρησε** στην εκτέλεση πολλών μεταρρυθμίσεων αναφορικά με την εκλογική διαδικασία, την χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων, την ανασύσταση και αναδιαμόρφωση του δικαστικού σώματος και συστήματος, με έκδηλα και εκτεταμένα φαινόμενα διαφθοράς και εξάρτησης από την πολιτική και οικονομική ελίτ, την ανασύσταση, εκπαίδευση και χρηματοδότηση των υπηρεσιών του Δημόσιου Τομέα, την ανασύσταση της νομοθεσίας που διέπει τις Δημόσιες Συμβάσεις και την ελεύθερη, αμερόληπτη και αχειραγώγητη ενημέρωση των πολιτών, την εξασφάλιση ελευθερίας, ανεξαρτησίας και αμεροληψίας στην λειτουργία και έκφραση των ΜΜΕ.

Το 2016 συντελέστηκε μια τεράστια συνταγματική αναθεώρηση στην Αλβανία⁹¹ με την ριζική αναδιάρθρωση του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων και την «απελευθέρωση»/απαλλαγή του Συνταγματικού Δικαστηρίου από το σώμα έγκρισης των νομικών κανόνων, κατάλοιπο του κομμουνιστικού παρελθόντος. Έτσι, πριν την συνταγματική αναθεώρηση του 2016, ο διορισμός των δικαστών μελών του Συνταγματικού Δικαστηρίου λάμβανε χώρα από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας με την συναίνεση του του Κοινοβουλίου, γεγονός που καταδεικνύει τον άμεσο έλεγχο την νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας στην δικαστική, ενώ πλέον τρία είναι τα συνταγματικά θεσμικά όργανα που συμπράττουν για τον διορισμό των 9 μελών του, εκ των οποίων 3 μέλη διορίζει ο Πρόεδρος της Δημοκρατία, 3 το Κοινοβούλιο και 3 μέλη εκλέγονται από το Ανώτατο Δικαστήριο (Tafani & Karamuco, 2021). Παρά ταύτα,

⁸⁸ Για μια πιο εκτενή ανάλυση σχετικά με την εκλογική διαδικασία στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, βλ. σχετ. σε Kmezić and Bieber (ed. by), 2017.

⁸⁹ Ιδείτε σχετ. στις ιστοσελίδες της Διαφάνειας Διεθνούς <https://www.transparency.org/en/press/albania-alarm-over-indications-of-personal-data-breach-election-campaign-violations>

⁹⁰ Ιδείτε σχετ. σε Kmezić, 2019, σελ. 184 και 186, όπου διαπιστώνεται ότι δεν αρκεί η ύπαρξη (ανεξάρτητων) κρατικών θεσμικών οργάνων, αλλά επιβάλλεται για την καθιέρωση ενός αδιάσπαστου και αποτελεσματικού κράτους δικαίου **μια ευρώς από κοινού και ισομερής αναγνώριση του δικαίου στην κοινωνία, σε όλο το φάσμα αυτής από τους πολίτες μέχρι την πολιτική και οικονομική ελίτ.**

⁹¹ Για την οποία συνταγματική αναθεώρηση διαμεσολάβησαν η ΕΕ, η ΗΠΑ και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μέσω της Επιτροπής της Βενετίας, η γνωστή ομάδα συνταγματολόγων, που προσφέρει νομικές συμβουλές σε χώρες σε ολόκληρο τον κόσμο. Ιδείτε σχετ. σε <https://www.coe.int/el/web/about-us/values>

μόλις το 2021 και 5 χρόνια μετά την συνταγματική αναθεώρηση, το Συνταγματικό Δικαστήριο, ξεκίνησε την λειτουργία, καθώς είχαν προκύψει διαφωνίες μεταξύ των 3 αυτών θεσμικών οργάνων⁹² και το Δικαστήριο δεν συγκέντρωνε την απαιτούμενη απαρτία για την νόμιμη σύνθεσή του. Περαιτέρω, προβλέφθηκε διαδικασία ελέγχου και αξιολόγησης των δικαστικών και διωκτικών αρχών, η οποία έχει οδηγήσει σε επαναξιολόγηση/έλεγχο περισσοτέρων των 800 δικαστών (Tafani & Karamuco, 2021).

Συνολικά, η αναθεώρηση του αλβανικού συντάγματος το 2016, ενίσχυσε τον αντίκτυπο της μεταρρύθμισης και ανέδειξε την στήριξη της ΕΕ για την αναμόρφωση τόσο του νομικού (υιοθέτηση εσωτερικών κανονισμών και κωδίκων δεοντολογίας) όσο και του πολιτικού σχήματος λειτουργίας του δικαστικού σώματος. Έτσι, η μεταρρύθμιση αυτή, που υποστηρίχθηκε από διάφορα έργα στο πλαίσιο του Μηχανισμού Προενταξιακής Βοήθειας της ΕΕ για την περίοδο 2014–2020 (ΜΠΒ ΙΙ)⁹³ κινείται σαφέστατα **σε ορθή κατεύθυνση** για την λειτουργία του κράτους δικαίου και την εμπέδωση των αρχών και των αξιών που αυτή εμφορείται.

Παρά ταύτα, όμως, η παρατεταμένη δυστοκία στην επανέναρξη της λειτουργίας του Συνταγματικού Δικαστηρίου, με σοβαρότατες επιπτώσεις και τριγμούς στο κράτος δικαίου και την δημοκρατική λειτουργία, προκάλεσε ρωγμές στην σημαντικότητα της ίδιας της αναθεώρησης για όσο διάστημα παρέμενε στάσιμη η έναρξη της λειτουργίας του.

Επιπλέον, περαιτέρω τροποποιήσεις της εσωτερικής νομοθεσίας αναφορικά με την νομοθεσία περί πολιτικών κομμάτων και τον νόμο περί του Οπτικο-ακουστικού Τύπου, την τροποποίηση διατάσεων του Ποινικού Κώδικα και την λειτουργία της Ειδικής Εισαγγελίας κατά της Διαφθοράς και του Οργανωμένου Εγκλήματος (SPAK)⁹⁴ **συμβάλλουν θετικά** στην λειτουργικότητα και στην ποιότητα του κράτους δικαίου.

Συνακόλουθα, αν και σαφέστατα, έχουν συντελεστεί μια σειρά από μεταρρυθμίσεις συνοδευόμενες από οικονομική ενίσχυση, με κυρίαρχες την αναδιάρθρωση και δόμηση του δικαστικού συστήματος⁹⁵ και την διασφάλιση της ανεξαρτησίας και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας. παρά ταύτα, ως αναδείχθηκε σε προηγούμενη

⁹² Η Επιτροπή της Βενετίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου επεσήμανε την σημασία της λειτουργίας του Συνταγματικού Δικαστηρίου ως το ύψιστο θεσμικό όργανο διασφάλισης του κράτους δικαίου και επιτόνισε ότι η δημοκρατική λειτουργία και η ωριμότητα μέσω του ελέγχου συνταγματικότητας των νόμων και επιτόνισε ότι ο δημοκρατικός πολιτισμός και η ωριμότητα επιβάλλουν θερμικό περιεχόμενο, εμπιστοσύνη, αμοιβαίο σεβασμό ανάμεσα στα θεσμικά όργανα του κράτους. Ιδείτε σχετ. για την Επιτροπή της Βενετίας στην ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου <https://www.coe.int/el/web/portal/home>.

⁹³ Ιδείτε σχετ. Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, Ειδική Έκθεση 01/2022.

⁹⁴ Η Ειδικής Εισαγγελίας κατά της Διαφθοράς και του Οργανωμένου Εγκλήματος (Special Anti-Corruption Structure (Albanian: Struktura e Posazme Anti-Korrupsion) SPAK) λειτουργεί από τις 25 Νοεμβρίου 2019 και το έργο της είναι πολύ σημαντικό για την πάταξη της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος. Χαρακτηριστική είναι η συμβολή της SPAK για την δίωξη εγκλημάτων διαφθοράς και οργανωμένου εγκλήματος, όπως και του πρώην Εισαγγελέα Adriatik Llalla, ο οποίος μετά από καταδίκη για το αδίκημα της απόκρυψης και μη δήλωσης περιουσίας συνελήφθη στην Ιταλία και η SPAK ζήτησε την έκδοσή του από την Ιταλία στην Αλβανία. Πηγή: <https://www.himara.gr/epikairota/alvanikos-typos/14527-alvania-i-spak-zita-tin-ekdosi-apo-tin-italia-tou-proin-eisaggelea-llalla>

⁹⁵ Την πρόοδο της Αλβανίας αναφορικά με την δικαστική μεταρρύθμιση και την απεμπλοκή των μελών του Συνταγματικού Δικαστηρίου από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας επισημαίνει και η GRECO στην 4^η Έκθεση Συμμόρφωσης Αξιολόγησης 2019 και 2020. Βλ. σχετ. GRECO, 2020.

ενότητα από πληθώρα μελετών και εκθέσεων, το κράτος δικαίου στην Αλβανία υφίσταται τριγμούς, σε βαθμό τέτοιο ώστε να χαρακτηρίζεται από οπισθοχώρηση και να θέτει προβληματισμούς τόσο για την πολιτική βούληση, τον βαθμό αποφασιστικότητας και προσήλωσης για ουσιαστική σύγκλιση με το σώμα των αξιών της ΕΕ όσο και για την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας ένταξης και τον μετασχηματιστικό και μεταμορφωτικό χαρακτήρα της μεταφοράς του κοινοτικού κεκτημένου στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων με καθεστώτα χαρακτηριζόμενα από αφοσίωση σε συγκεκριμένα συμφέροντα⁹⁶.

2.2. Η πολυετή στασιμότητα/ ακινητοποίηση της προόδου της διαδικασίας των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της ΕΕ.

Όπως κατέστη αντιληπτό, η ποιότητα του κράτους δικαίου στην Αλβανία, με μία αυξανόμενη επίταση κατά την διάρκεια της πανδημικής κρίσης του COVID-19⁹⁷, έχει υποστεί καίριες ρωγμές ή, αλλιώς, δεν έχει παγιωθεί, έτσι ώστε να προωθεί και να ενισχύει την δημοκρατία και τους δημοκρατικούς θεσμούς, την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την διάκριση των εξουσιών, την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας και των θεσμών, την ελεγχσιμότητα και προβλεψιμότητα του νόμου, την πολυφωνία, γεγονός αδιαμφισβήτητο, ως έχει αναλυθεί και ανωτέρω και συνάμα καθοριστικό για την συζήτηση της πορείας της ενσωμάτωσης των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων και δη της Αλβανίας στους κόλπους της ΕΕ. Οπωσδήποτε, δε, η οπισθοχώρηση και το έλλειμμα στην ποιότητα του κράτους δικαίου στην Αλβανία⁹⁸ συνιστά σοβαρό λόγο ανασχεσης της προόδου των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, εντασσόμενο στο πλαίσιο της συζήτησης πλήρωσης των κριτηρίων της Κοπεγχάγης, αλλά και του περαιτέρω εμπλουτισμού αυτών με την νέα πολιτική προσέγγισης του ζητήματος της διεύρυνσης της ΕΕ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως αποτυπώνεται άλλωστε εναργώς και στην Ανακοίνωση της Επιτροπής⁹⁹. Παρά ταύτα, όμως, θα συνιστούσε σημαντικό μέγεθος αβλεψία, η μη λήψη υπόψιν και έτερων μεγεθών και κριτηρίων που συγκαθορίζουν, συγκρατούν και θέτουν σε καθεστώς ομηρίας την πρόοδο της ενσωμάτωσης των φιλοδοξούντων προς ένταξη χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, συμπεριλαμβανομένης της Αλβανίας.

Έτσι, η στασιμότητα της προόδου των ενταξιακών διαπραγματεύσεων είναι πολυπαραγοντική και ουχί αποκλειστικά περιοριζόμενη στην ποιότητα και κατάσταση της λειτουργίας του κράτους δικαίου στην ΕΕ και συνεπώς μηδέ αποκλεισμένων έτερων λόγων.

Πιο συγκεκριμένα, η πολύχρονη αναμονή των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, δεν περιορίζεται στα κατά τα άλλα συνδεδεμένα μεταξύ τους χαρακτηριστικά μιας μη παγιωμένης και σταθεροποιημένης Δημοκρατίας και δη στην επικράτηση και συνεχή αναπαραγωγή και ανάδειξη στην εξουσία απολυταρχικών κυβερνήσεων, στα διαρκώς

⁹⁶ Για το φαινόμενο αυτό γνωστό ως particularism βλ. σχετ. σε Marovic, , Prelec & Kmezcic, 2019.

⁹⁷ Ιδέτε σχετική ανάλυση σε BiEPAG, Policy Brief, 2022 και Tzifakis, 2020.

⁹⁸ Ως έχει εκτενώς αναλυθεί ανωτέρω σε παραπάνω ενότητα.

⁹⁹ Ιδέτε νέα Στρατηγική της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια του 2018.

εντεινόμενα φαινόμενα διαφθοράς, στο ενυπάρχον και μεθοδικά συντηρούμενο πελατειακό σύστημα, στην φίμωση και έλεγχο των ΜΜΕ, στην αυξημένη δράση του οργανωμένου εγκλήματος, αλλά και στην για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα μέχρι τούδε ενυπάρχουσα **ατονία και αβελτηρία που επέδειξε τόσο η ΕΕ όσο και τα κράτη-μέλη αυτής**, αναφορικά με την διεύρυνση των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων συνολικά, συμπεριλαμβανομένης και της Αλβανίας, γεγονός που αυταπόδεικτα στηρίζεται στην πολύχρονη πορεία από τον χαρακτηρισμό ως υποψηφίας προς ένταξη χώρας μέχρι και σήμερα, μια διαδρομή σχεδόν δύο δεκαετιών, αλλά σαφέστατα έλκει την αιτία της στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει το ενωσιακό οικοδόμημα και στους πολλαπλούς κλυδωνισμούς που έχει υποστεί από το έλλειμα δημοκρατικής νομιμοποίησης, την μεταναστευτική κρίση, το Brexit μέχρι και την οικονομική κρίση του 2008 που διαχύθηκε εντός των πυλών της ΕΕ και εξελίχθηκε σε κρίση στις χώρες της Ευρωζώνης. Έτσι, όλως επιγραμματικά, η επί μακρόν επιδειχθείσα ολιγωρία της ΕΕ εδράζεται σε πληθώρα παραγόντων. Πιο συγκεκριμένα, οι πολλαπλές κρίσεις στις οποίες βρέθηκε αντιμέτωπη η ΕΕ συνοψίζονται κατωτέρω:

στις διαμορφούμενες τάσεις και συζητήσεις για το μέλλον της Ευρώπης και την ενδεχόμενη αλλαγή πλεύσης της ΕΕ, με κυρίαρχη την επίμαχη συζήτηση για εμβάθυνση, σε αντιπαράθεση με την διεύρυνση¹⁰⁰.

στις άκαρπες προσπάθειες για την υιοθέτηση μιας συνταγματικής συνθήκης¹⁰¹

στην κριτική στάση πολλών κρατών-μελών απέναντι στην ΕΕ με έναν ολοένα αυξανόμενο Ευρωσκεπτικισμό, με χρονική αφετηρία κυρίως την υπερεθνική αρχιτεκτονική της ΕΕ στην μετά Μάαστριχτ εποχή με εγειρόμενες σθεναρές αντιδράσεις στην διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και την διαμόρφωση συμπεριφορών και τάσεων στην κοινή γνώμη των πολιτών της ΕΕ, που επικεντρώνεται στην αντίθεση προς το ενωσιακό οικοδόμημα, επί τη βάση σε σχέση κυρίως με οικονομικούς ματεριαλιστικούς/ωφελμιστικούς/υλιστικούς υπολογισμούς κόστους - οφέλους¹⁰².

στην μεταναστευτική κρίση κυρίως από το 2015 κι εντεύθεν¹⁰³,

στην αποχώρηση του Ηνωμένου -Βασιλείου από μέλος της ΕΕ,

¹⁰⁰ Τάσεις Φαινομενικά αμφίρροπες, αλλά επί της ουσίας ομόρροπες και μηδέ αλληλοαποκλειόμενες, όπως υποστηρίζεται σε Bieber, et al 2019, σελ. 9 και αποτελεί και την άποψη της γράφουσας. Επίσης, για περαιτέρω ανάλυση βλ. σχετ. σε Damjanovski, Lavrič & Naterer, 2020 και Subotic, 2011.

¹⁰¹ Πολλοί υποστηρίζουν ότι οι προσπάθειες αυτές δεν ναυάγησαν, αλλά ενσαρκώνονται σε μεγάλο βαθμό στο κείμενο της Συνθήκης της Λισαβόνας, 2009. Βλ. σχετ. σε Μεταξάς, 2016.

¹⁰² Ιδείτε σχετική ανάλυση op.cit. σε Damjanovski, Lavrič & Naterere, 2020.

¹⁰³ Ιδείτε σχετ. σεHszka, 2017 αναφορικά με την παραδοξότητα της στάσης της Ουγγαρίας, η οποία τίθεται ευνοϊκά και υποστηρικτικά απέναντι στην διεύρυνση της ΕΕ, αλλά ιδιαιτέρως επικριτικά και με μη φιλελεύθερες πολιτικές, σε έτερα ζητήματα και κυρίως με αφετηρία την μεταναστευτική κρίση.

αλλά και στην πολυγλωσσία των κρατών -μελών και την επιδίωξη μονομερώς εθνικών συμφερόντων με όχημα την ατζέντα διεύρυνσης¹⁰⁴.

Έτσι, συνακόλουθα, παραμένουμε μέχρι και σήμερα, όπως αποτυπώνεται η κατάσταση στην Ανακοίνωση της Επιτροπής τον Οκτώβριο του 2021¹⁰⁵, σε παρατεταμένη προενταξιακή περίοδο των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, χωρίς καμία διαφαινόμενη επιταχυντική διαδικασία επίλυσης αποτυπωμένων και εντοπισμένων προβλημάτων εκάστης χώρας, η οποία δύναται, ορθώς, να ερμηνευτεί διφυώς, ως αποτύπωση των χαμηλών έως μηδαμινών προσδοκιών τερματισμού των συζητήσεων εισδοχής για Αλβανία και την Β. Μακεδονία στο προσεχές μέλλον και η οποία έντονα εγειρόμενη επιφυλακτικότητα των κρατών μελών στο εγχείρημα της διεύρυνσης εντοπίζεται στα διαφορετικά εθνικά συμφέροντα εκάστου κράτους μέλους¹⁰⁶.

Συναφώς, παρά την άρση εγειρόμενων εμποδίων συγκεκριμένων κρατών-μελών, όπως της Γαλλίας, από τη νέα Πρόεδρο της Επιτροπής Ursula von der Leyen, διαπιστώνεται η συνέχιση της επιφυλακτικότητας μεμονωμένων χωρών¹⁰⁷, όπως η άρνηση της Ισπανίας για το Κόσσοβο το 2018 και το εγειρόμενο το 2020 από την Βουλγαρία βέτο για την Β. Μακεδονία και ως εκ τούτου ασφαλής καθίσταται η διαπίστωση ότι μια εναργής αποτύπωση της κατάστασης σήμερα συνοψίζεται στο γεγονός ότι από το 2004 μέχρι και σήμερα η μοναδική χώρα των Δυτικών Βαλκανίων που πραγματοποίησε την ένταξή της ως κράτος μέλος της ΕΕ είναι η Κροατία με ελάχιστες διαφαινόμενες προοπτικές περαιτέρω ένταξης στο προσεχές μέλλον¹⁰⁸.

Περαιτέρω, η θέση και στάση των ενωσιακών θεσμών και οργάνων απέναντι στην διεύρυνση των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, συμπεριλαμβανομένης της Αλβανίας εμφανίζει σημαντική αλλαγή και διαφοροποιείται σημαντικά από το 2017 και μετά στην ενταξιακή πορεία, ενισχύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο και συντηρώντας το φαινόμενο της σταθεροκρατίας ('stabilitocracy') (Bieber, 2017), που χαρακτηρίζει εγγενώς τα ημι-απολυταρχικά καθεστώτα των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, προβάλλοντας από την μια σταθερότητα προς τα έξω και παραπαίοντας προς τα μέσα από την άλλη μεταξύ Δημοκρατίας και τάσεων αυταρχισμού¹⁰⁹. Πριν το 2017, η ΕΕ αποτυγχάνει να συνειδητοποιήσει σε μεγάλο βαθμό την γεωπολιτικής σημασίας πρόσδεση των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων με το ενωσιακό οικοδόμημα και συν αυτό αποτυγχάνει να αξιολογήσει το μέγεθος και τις συνέπειες της διεϊσδυσης στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων της Ρωσίας, της Κίνας και της Τουρκίας με την

¹⁰⁴ Όπως επί παραδείγματι, το βέτο της Βουλγαρίας στην Βόρεια το 2018 και η πρόσφατη αρνητική στάση της Γαλλίας και της Ολλανδίας για την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Β. Μακεδονία και την Αλβανία το 2017.

¹⁰⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής, 2021.

¹⁰⁶ Βλ. σχετ. περαιτέρω σε Ker-Lindsay, Armakolas, Balfour & Stratulat, 2017, Armakolas and Triantafyllou, 2017, Töglhofer & Adebahr, 2017, Sotiriou, 2020 και Kozljak, 2020.

¹⁰⁷ Βλ. Σχετ. και σε Wunsch, 2017.

¹⁰⁸ Βλ. σχετ. op.cit σε Petrovic & Tzifakis, 2021.

¹⁰⁹ Έτσι, φαινόμενο διαγεόμενο σε όλες τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, σε άλλες περισσότερο και σε άλλες λιγότερο και μεταξύ αυτών και στην Αλβανία, στην διαδρομή προς τον εκδημοκρατισμό εμφάνισαν δημοκρατική οπισθοδρόμηση, βλ. σχετ. σε Kmezic and Bieber, (ed. by), 2017.

εκτεταμένη παρουσία τους στις χώρες αυτές¹¹⁰. Περαιτέρω, δεν έπαψαν ποτέ να εκλείπουν οι λόγοι που επέβαλαν την εγκόλπωση των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων στην ΕΕ επιβάλλοντας την εμπέδωση της ήπιας ισχύς της δύναμης της, το ενωσιακό κεκτημένο και η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, εν πολλοίς συμπτυγμένης στην λεγόμενη διαδικασία εξευρωπαϊσμού και οι οποίοι (λόγοι) συνοψίζονται στην αναγκαιότητα πολιτικοκοινωνικής σταθεροποίησης των χωρών αυτών στο πέρασμα και την μετάβαση από την μετακομμουνιστική στην μη παγιωμένη και σταθεροποιημένη Δημοκρατία¹¹¹. Από το 2017 και μετά, αναδύεται επιτακτικά ή αλλιώς αναδεικνύεται ο εφησυχασμός στην περιοχή αυτή και αντίστοιχα η επαγρύπνηση για την αποτροπή του κίνδυνου αποσταθεροποίησης της περιοχής αυτής, ένεκα δεδομένων ιστορικών εξελίξεων και συγκυριών, που επιτακτικά προτάσσουν την ανάγκη ενεργοποίησης του ενδιαφέροντος της ΕΕ για την επανεκκίνηση των διαδικασιών διεύρυνσης με τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, αφικνούμενη κυρίως με το άνοιγμα του Διαλόγου Βελιγραδίου-Πρίστινας μεταξύ Σερβίας και Κοσόβου περί ανταλλαγής συνόρων και εδαφών με τις «ευλογίες» του τότε Προέδρου των ΗΠΑ Τραμπ¹¹². Έτσι, η θέση των ενωσιακών θεσμικών οργάνων αποτυπωμένη ως εδραιωμένη πλέον και εμπειρομένη ενωσιακή θεσμική στάση απέναντι στην διεύρυνση των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, μεταστρέφεται πλήρως από το 2017¹¹³ και χαρακτηρίζεται πλέον κυρίαρχα από την στροφή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής **στην έντονη γεωπολιτική διάσταση της διεύρυνσης αυτής**¹¹⁴.

Τέλος, τα εργαλεία και τα μέτρα που χρησιμοποιεί η ΕΕ για την εφαρμογή της νέας διανθισμένης προσέγγισης διεύρυνσης, ως αποτυπώθηκε στην Στρατηγική της ΕΕ το 2018 και πλέον διανθίστηκε και επικαιροποιήθηκε με την νέα Μεθοδολογία στην Διεύρυνση του 2020 στερούνται, ως θα αναπτυχθεί περαιτέρω και στο Κεφάλαιο 3 της παρούσας θεματικής, ενισχυμένων και στοχευμένων εργαλείων βελτίωσης του συστήματος παρακολούθησης, ελέγχου, συνεχούς ανανέωσης και επικαιροποίησης και συγκριτικής αξιολόγησης, με ένα σαφή και ακριβές σύστημα επιβραβεύσεων, αλλά και κυρώσεων για την τήρηση ή μη και τον έλεγχο της προόδου στις βασικές πρωτοβουλίες¹¹⁵. Η έλλειψη ενός συμπαγούς, σαφούς και περιπτωσιολογικά

¹¹⁰ Η καθυστέρηση στην ενταξιακή πορεία των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων στην ΕΕ καταλείπει ένα κενό ισχύος και αντιστοίχως επιτρέπει την κατάληψη του κενού αυτού από εξωτερικούς δρώντες, όπως η Ρωσία και η Κίνα με γεωστρατηγικής φύσεως στοχεύσεις και επιρροή στην περιοχή. Βλ. σχετ. σε Petrovic & Tzifakis, 2021.

¹¹¹ Βλ. σχετ. ibid σε Petrovic & Tzifakis, 2021.

¹¹² Εν τέλει επήλθε ναυάγιο της συνεννόησης μεταξύ των δύο χωρών, λόγω κυρίως της ισχυρής αντίδρασης της Καγκελαρίου Μέρκελ, υπό το φόβο δημιουργίας δεδικασμένου κι εν συνεχεία πρόκλησης γενικευμένης αποσταθεροποίησης στην περιοχή. Βλ. σχετ. op.cit σε Petrovic & Tzifakis, 2021. Επίσης, κρίσιμη σημασία αποτελεί η Δήλωση του τότε Κυβερνητικού Εκπρόσωπου Στέφεν Ζάμπερτ, ο οποίος επιτόνισε ότι «οι αλλαγές των συνόρων κατά μήκος των εθνοτικών γραμμών μπορούν να αυξήσουν την αστάθεια στα Δυτικά Βαλκάνια και να δημιουργήσουν νέες εντάσεις». Βλ. σχετ. αναρτημένο στην ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας ΤΟ ΒΗΜΑ στην ιστοσελίδα <https://www.tovima.gr/2021/04/30/world/germania-epikindynes-oi-allages-synoron-sta-dytika-valkania/> Περαιτέρω, για μια πιο διευδυντική ματιά βλ. σχετ. σε Marovic and Tzifakis, 2021.

¹¹³ Η μεταστροφή αυτή αποτυπώνεται εναργώς στην νέα Στρατηγική της ΕΕ 2018.

¹¹⁴ Όπως, όμως, διατυπώθηκε και ανωτέρω, παρά την αποφασιστικότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν φαίνεται να καρποφορεί και να υιοθετείται από τις επιδιώξεις, στοχεύσεις, προθέσεις και τα συμφέροντα εκάστων κρατών μελών της ΕΕ, αλλά και λοιπών θεσμικών οργάνων της ένωσης και αντ' αυτού εντοπίζεται μια έντονα εγειρόμενη επιφυλακτικότητα των κρατών μελών στο εγχείρημα της διεύρυνσης για διαφορετικούς λόγους το καθένα αφικνούμενη στα διαφορετικά εθνικά συμφέροντα εκάστου κράτους μέλους. Βλ. σχετ. σε Petrovic & Tzifakis, 2021.

¹¹⁵ Οι αποκαλούμενες 'flagship initiatives', όπως μνημονεύονται σε Markovic, 2019, σελ. 8.

προσαρμοσμένου εργαλειακού «οπλοστασίου» για την εφαρμογή της αναθεωρημένης μεθοδολογίας διεύρυνσης οδηγεί αναπόδραστα σε ένα σφιχτό τεχνοκρατικό σύστημα εφαρμογής των κριτηρίων και σταδίων προσχώρησης, στην απουσία ουσιαστικών κινήτρων για επιβεβλημένες και θεμελιακές για την ποιότητα του κράτους δικαίου μεταρρυθμίσεις και απεμπολεί την πολιτική συζήτηση και διαβούλευση στο εσωτερικό των προς ένταξη χωρών και εν προκειμένω και της Αλβανίας¹¹⁶.

Κεφάλαιο 3. Ο ρόλος της ΕΕ στην ενίσχυση της λειτουργίας και της ποιότητας του κράτους δικαίου στην Αλβανία, ως μέρος των ενταξιακών διαπραγματεύσεων και ως θεμελιακό κριτήριο αυτών. Προοπτικές και Προσδοκίες.

3.1. Κριτική προσέγγιση της πολιτικής διεύρυνσης της ΕΕ.

Όπως έχει αναφερθεί στις προηγούμενες ενότητες της παρούσας θεματικής, στην αβελτηρία της ΕΕ¹¹⁷, των θεσμικών της οργάνων και των κρατών-μελών αυτής και στην αναποτελεσματικότητα των ενυπαρχουσών μεθόδων και εργαλείων που εφαρμόζονται στο πλαίσιο της νέας Στρατηγικής (2018) και Μεθοδολογίας (2020) Διεύρυνσης¹¹⁸ και στην απουσία ανάληψης στοχευμένων, συμπαγών, συγκεκριμενοποιημένων και τελέσφορων πρωτοβουλιών, εδράζεται εν πολλοίς η μέχρι σήμερα αποτυχημένη και παρατεταμένη ενσωμάτωση των υποψήφιων προς ένταξη χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, ένεκα της μη πλήρωσης των κριτηρίων της Κοπεγχάγης που ετέθησαν το 1993 και διανθίστηκαν έκτοτε με αυστηρότερους και πιο άκαμπτους κανόνες, με κύρια επικέντρωση την ποιότητα της Δημοκρατίας και με θεμέλιο όρο την λειτουργία του κράτους δικαίου στις προς ένταξη χώρες των Δυτικών Βαλκανίων και πιο συγκεκριμένα στην υπό εξέταση χώρα με την παρούσα εργασία, την Αλβανία.

Ήδη, λοιπόν, ως έχει αναφερθεί και ανωτέρω, η νέα Στρατηγική Διεύρυνσης της ΕΕ του 2018, όπως επαναδιατυπώθηκε και επανεπιβεβαιώθηκε με την νέα Μεθοδολογία Διεύρυνσης του 2020, θέτει στο επίκεντρο την ένταξη των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων στο ενωσιακό οικοδόμημα, υπό τους ίδιους όρους και κριτήρια, με σταθερά προσηλωμένη αποφασιστικότητα, επιμονή και στήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την διεύρυνση της ΕΕ και παρά τις

¹¹⁶ Βλ. σχετ. Stratulat et al, 2020, σελ. 2 και επόμ. Βεβαίως, ως έχει υποστηριχθεί και ανωτέρω, οι συγγραφείς επιτονίζουν τη διφυή φύση της ανάσχεσης της ενταξιακής πορείας των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, η οποία συνίσταται αφενός στην επιλογή των μεθόδων εφαρμογής της Στρατηγικής Διεύρυνσης από την ΕΕ και αφετέρου στην ανικανότητα και κυρίως στην έλλειψη ενδιαφέροντος των κυβερνήσεων των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων να συμπλεύσουν με το ενωσιακό *acquis communautaire*, κυρίως ένεκα της διατήρησης της διαμορφωμένης απολυταρχίας με αυταρχικούς όρους νόσφισης της εξουσίας.

¹¹⁷ Συμπεριλαμβανομένων, βεβαίως, και έτερων κριτηρίων και παραγόντων, που έχουν εκτεθεί στο 1^ο Κεφάλαιο της παρούσας εργασίας και κυρίως την εκ προθέσεως μη ανάληψη και μη ολοκλήρωση των αντίστοιχων μεταρρυθμίσεων από την πλευρά των ηγετών και κυβερνητικών αξιωματούχων των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων για την αποκατάσταση και παγίωση της δημοκρατικής λειτουργίας και την διαμόρφωση όρων κράτους δικαίου.

¹¹⁸ Ιδείτε σχετ. European Commission, A credible enlargement strategy, 2018 και η Νέα Μεθοδολογία για την Διεύρυνση 2020.

προσφάτως διαμορφωθείσες πρωτόγνωρες αντίξοες συνθήκες που επέβαλε η σαρωτική υγειονομική και οικονομική κρίση που επέφερε η πανδημία COVID-19 σε παγκόσμιο επίπεδο, μέσα από την οποία η πολιτική της ΕΕ για την διεύρυνση των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων φάνηκε να ισχυροποιείται και να ανανεώνεται¹¹⁹.

Παρά ταύτα, όμως, για την υπερπήδηση των εμποδίων που καθηλώνουν την διαδικασία διεύρυνσης και ενσωμάτωσης των υποψήφιων χωρών στην στασιμότητα επί πολλά έτη και την επιτάχυνση της επιβραδυμένης πορείας ενσωμάτωσης, με επιζήμιες συνέπειες, κυρίως, για την σταθερότητα και ασφάλεια της περιοχής και την ισχυροποίηση της θέσης και του ρόλου της ΕΕ γεωπολιτικά στον γεωγραφικό χώρο που εκτείνεται η Ευρώπη και συμπεριλαμβάνει σαφέστατα και την περιοχή των Βαλκανίων, περισσότερο ζημιογόνα και επιβλαβής συνιστά η πολύχρονη αυτή αναμονή για τους ίδιους τους πολίτες των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, οι οποίοι σθεναρά και σταθερά, παρά την αναντιστοιχία λόγων, εξαγγελιών και έργων της πολιτικής της ΕΕ και την πολυγλωσσία των θεσμών της και των κρατών-μελών της, που συγχέει και θολώνει τις αρχικές προθέσεις περί ακλόνητης και αδιασάλευτης πρόσδεσης στην πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ, παραμένουν προσηλωμένοι και με το βλέμμα στην ενσωμάτωση των χωρών τους με την ΕΕ, όπως αποτυπώνεται και από πρόσφατη έρευνα που εκπονήθηκε από την Ομάδα Συμβουλευτικής Πολιτικής για τα Βαλκάνια στην Ευρώπη (The Balkans in Europe Policy Advisory Group-BiEPAG)¹²⁰¹²¹. Ειδικότερα, αναφορικά με την Αλβανία, διαπιστώθηκε η εύνοια των πολιτών και της κοινής γνώμης **σε ποσοστό 90%, υπέρ της ένταξης της χώρας στην ΕΕ**, όπως αποτυπώνεται κάτωθι στον Γράφημα 3¹²², με την προσδοκία του εκδημοκρατισμού της χώρας, την λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών και του κράτους δικαίου και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την εγκαθίδρυση της πολυφωνίας, την πάταξη της διαφθοράς, της κατάχρησης εξουσίας και του πελατειακού συστήματος και την εν συνόλω ένταξη στο corpus του κοινοτικού κεκτημένου.

¹¹⁹ Χαρακτηριστική ήταν η βοήθεια και δράση της ΕΕ για την αντιμετώπιση της πανδημίας στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων και δη στην Αλβανία. Ιδείτε σχετ. σε Tzifakis, 2020.

¹²⁰ Η Ομάδα Συμβουλευτικής Πολιτικής για τα Βαλκάνια στην Ευρώπη, γνωστή με το ακρωνύμιο BiEPAG αποτελεί κοινή πρωτοβουλία του Ευρωπαϊκού Ταμείου για τα Βαλκάνια και του Κέντρου Νοτιοανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Γκρατς της Αυστρίας με πλούσια δράση και σημαντική συνεισφορά στο ζήτημα της διεύρυνσης των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων στην ΕΕ και στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και στην προώθηση δημοκρατικών και ελεύθερων χωρών στην περιοχή. Βλ. σχετ. πληροφορίες στην ιστοσελίδα <https://biEPAG.eu/>

¹²¹ Βλ. σχετ. σε Stratulat, Kmezic, Tzifakis, Bonomi και Nechev, 2020.

¹²² Βλ. σχετ. op.cit. σε Stratulat, Kmezic, Tzifakis, Bonomi και Nechev, 2020. Επίσης, για μια πιο εκτενή και ολοκληρωμένη ανάλυση δες σχετικά ibid.

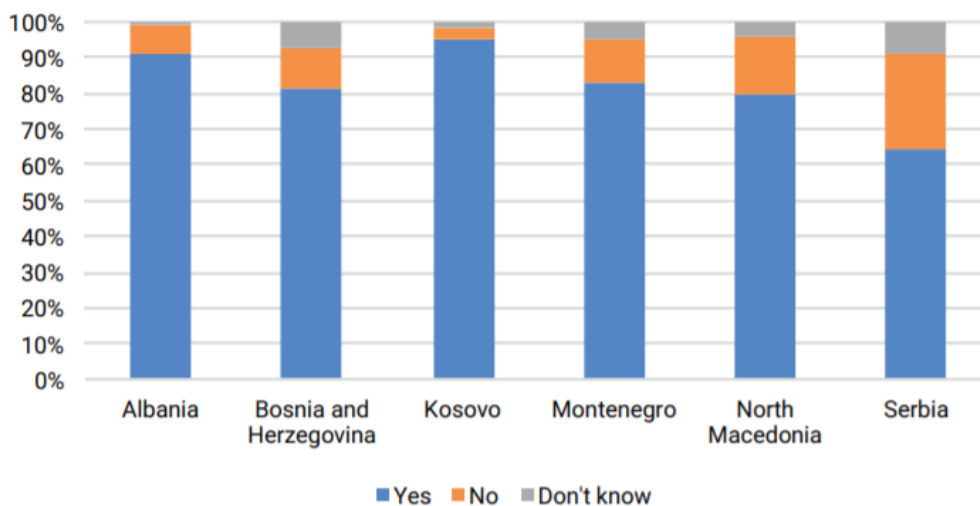

Table 1: Are you in favour of your country joining the European Union?

Γράφημα 3: Οι πολίτες των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων υπερθεματίζουν στο συνολικό σύνολο των χωρών, υπέρ της ένταξης των χωρών τους στην ΕΕ. Το γράφημα αποτελεί μέρος των αποτελεσμάτων της έρευνας που διεξήχθη τον Οκτώβριο του 2020 σε όλα τα Βαλκάνια από το Ευρωπαϊκό Ταμείο για τα Βαλκάνια (European Fund for the Balkans)¹²³.

Έτσι, η ΕΕ βρίσκεται στο κρίσιμο σταυροδρόμι της περαιτέρω ισχυροποίησής της προς τα μέσα και προς τα έξω και στη διάχυση της κανονιστικής ισχύς της, η οποία ανάγεται στην ήπια ισχύς δύναμή της, όπου καλείται πλέον να αναθεωρήσει τα μέσα προσέγγισης της νέας Στρατηγικής της για την Διεύρυνση για την παρακολούθηση και τον έλεγχο εφαρμογής των κριτηρίων της Κοπεγχάγης και δη την διαμόρφωση και εμπέδωση των αρχών του κράτους δικαίου και συνακόλουθα στην εποπτεία του βαθμού υιοθέτησης του κοινοτικού κεκτημένου (acquis communautaire)¹²⁴ στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων συμπεριλαμβανομένης της Αλβανίας, μέσα από την διαδικασία εξευρωπαϊσμού των θεσμών, εστιασμένη στις in concreto επιβαλλόμενες και αναγκαίες μεταρρυθμίσεις εκάστης χώρας και με την συνεχή ανατροφοδότηση με σαφή και συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα που εκάστη χώρα οφείλει να ανταποκριθεί, για την υπερπήδηση του αδιεξόδου, στο οποίο έχει περιέλθει επί μακρόν η Στρατηγική της Διεύρυνσης των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων.

3.2. Ο προτεινόμενος ρόλος και η πολιτική της ΕΕ για την επανεκκίνηση της ολοκλήρωσης των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, υπό το πρίσμα της διαδικασίας του εξευρωπαϊσμού των προς ένταξη χωρών και δη της Αλβανίας.

Συνεπώς, για να καταστεί τελέσφορη η ανανεωμένη δέσμευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην ενταξιακή πορεία των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων στην ΕΕ, θα πρέπει η προσέγγιση της ΕΕ να ανακατευθυνθεί **σε δύο πεδία, δίπλευρα, οριζοντίως**

¹²³ Τα αποτελέσματα της δημοσκοπικής αυτής έρευνας καταγράφονται.cit. σε Stratulat, Kmezic, Tzifakis, Bonomi και Nechev, 2020.

¹²⁴ Όπως έχει αναρτηθεί και αναλύεται στο γλωσσάριο της ΕΕ: «Το κεκτημένο της ΕΕ συνιστά το κοινό υπόβαθρο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που δεσμεύουν το σύνολο των χωρών της ΕΕ, ως μέλη της ΕΕ. Το εν λόγω κεκτημένο βρίσκεται σε συνεχή εξέλιξη και περιλαμβάνει». Βλ. σχετ. στην ιστοσελίδα της ΕΕ <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/acquis.html>

και καθέτως, ενεργοποιώντας τόσο τα θεσμικά της όργανα όσο και τα υποψήφια κράτη, στα οποία θα διευρύνει την απεύθυνσή της μέσα από την σχετική διαβούλευση, σε όλο το φάσμα της κοινωνίας και της πολιτείας, όχι μόνο στην πολιτική/κυβερνητική νομοθετική και εκτελεστική εξουσία, αλλά με κυρίαρχη εστίαση στην συμμετοχή των πολιτών των προς ένταξη χωρών, οι οποίοι θα φέρουν μελλοντικά, την ιδιότητα του Ευρωπαίου πολίτη, για την ενάσκηση της οποίας, οφείλουν να αναπτύσσουν συμμετοχική δράση στα πλαίσια διαμόρφωσης πολιτικών, διαβούλευσης και ελέγχου της Διοίκησης, στους φορείς και οργανισμούς της Κοινωνίας των Πολιτών και των ΜΚΟ, στους εκπροσώπους όλων των παραγωγικών φορέων και των μειονοτήτων.

Πιο συγκεκριμένα, παρά την ανάληψη από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή νέων πρωτοβουλιών με την νέα Στρατηγική για την Διεύρυνση στα Δυτικά Βαλκάνια του 2018 και την Νέα Μεθοδολογία Διεύρυνσης του 2020, η ΕΕ θα πρέπει να αναθεωρήσει το εργαλειακό της οπλοστάσιο για την σύγκλιση των κριτηρίων και προϋποθέσεων προσχώρησης που έχουν τεθεί στις προς ένταξη χώρες. Ειδικότερα τούτο θα επιτευχθεί με την χάραξη σαφών, σφιχτών, σταθερών και χρονοκαθορισμένων διορθωτικών μέτρων και ελέγχων, με ευθεία και καθαρή σύνδεση με τις εκθέσεις αποστολών αξιολόγησης από ομοτίμους (peer review mission reports) στα κεφάλαια 23 και 24 του κοινοτικού κεκτημένου για την εξάλειψη του δημοκρατικού ελλείμματος και την παγίωση της αρχής του κράτους δικαίου στο εσωτερικό των χωρών, την χάραξη συγκεκριμένων κατευθυντήριων γραμμών προσανατολισμένων στην κατάσταση που επικρατεί στην εκάστοτε χώρα, την υιοθέτηση συστήματος κινήτρων, αλλά και κυρώσεων, που να λειτουργούν επιβραβευστικά και τιμωρητικά αντίστοιχα και την διαφάνεια και δημοσιοποίηση όλης της διαδικασίας, των εκθέσεων και των ανεπίσημων/άτυπων εγγράφων (non-papers), έτσι ώστε να τυγχάνει το σύνολο της πολυσύνθετης και πολυμορφικής διαδικασίας ενσωμάτωσης των σχετικών κριτηρίων **λεπτομερούς ελέγχου και παρακολούθησης** από τα αρμόδια θεσμικά όργανα και από τους πολίτες και όλους τους δρώντες στην αστική οργάνωση θεσμούς, οργανισμούς και φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών¹²⁵.

Περαιτέρω, η ΕΕ θα πρέπει, με άμεσο και αδιαπραγμάτευτο τρόπο να αντιμετωπίζει και να στηλιτεύει τις επιγενόμενες παραβιάσεις του νόμου των (ημι)απολυταρχικών κυβερνήσεων που έχουν αναδυθεί στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, συμπεριλαμβανόμενης της Αλβανίας¹²⁶, έτσι ώστε να αποτρέπεται και η επικίνδυνη και με γενικευμένες στην κοινωνικοπολιτική ζωή του τόπου προεκτάσεις παρερμηνεία περί τυχόν σιωπηρής κάλυψης, αποδοχής ή/και ενθάρρυνσης τιαούτων παραβατικών συμπεριφορών¹²⁷.

Επιπλέον, η ΕΕ θα πρέπει να προετοιμάσει το έδαφος παράλληλα στο εσωτερικό της¹²⁸ για την επέλευση των μελλοντικών εισδοχών υποψήφιων χωρών, έτσι ώστε μέσω της

¹²⁵ Για μια πιο εκτενή ανάλυση για την αναβάθμιση των εργαλείων εφαρμογής της νέας Στρατηγικής της ΕΕ για την διεύρυνση με στόχο την ενδυνάμωση του κράτους δικαίου, βλ. σχετικά σε Marović, Prelec & Kmezić, 2019.

¹²⁶ Ιδείτε σχετική αναφορά ανωτέρω.

¹²⁷ Βλ. σχετικά op.cit σε Marović, et. al., 2019, σελ. 19.

¹²⁸ Ενδιαφέρον παρουσιάζει η επικριτική στάση της κοινής γνώμης των πολιτών της ΕΕ αναφορικά με την εισδοχή νέων χωρών στην ΕΕ, όπως αποτυπώνεται στο Ευρωβαρόμετρο του 2018, με μόλις 44% του ποσοστού των

διαβούλευσης και ενημέρωσης των πολιτών της ΕΕ να αντιμετωπιστεί η καχυποψία, οι δύσπιστες και επικριτικές για την διεύρυνση φωνές και ταυτόχρονα να αναδειχθεί η ανάγκη επιδίωξης συνεκτικής εξωτερικής πολιτικής¹²⁹ στο πλαίσιο της κατανόησης της ενδυνάμωσης της γεωπολιτικής θέσης της ΕΕ στον χώρο των Δυτικών Βαλκανίων ως ζήτημα γενικότερο σταθεροποίησης και ασφάλειας της περιοχής.

Επιπλέον, οι συνδεδεμένες με την δικαστική εξουσία μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να επικεντρωθούν και στην ενίσχυση του προϋπολογισμού του δικαστικού συστήματος απονομής Δικαιοσύνης στην Αλβανία με την επένδυση τόσο σε ζητήματα υποδομών όσο και διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού. Με τον τρόπο αυτό, παράλληλα και με την αντίστοιχη ενδυνάμωση ανθρώπινου δυναμικού και υλικοτεχνικής υποδομής της Δημόσιας Διοίκησης, θα ενισχυθεί η λειτουργία τόσο της Δικαστικής εξουσίας όσο και της Δημόσιας Διοίκησης με την ανάπτυξη και κατασκευή θεσμικών ικανοτήτων και εμπέδωσης της εμπιστοσύνης των πολιτών και της ασφάλειας δικαίου, καθώς έτσι διευκολύνεται η προσβασιμότητά τους σε δύο βασικού πυλώνες της κρατικής δομής το σύστημα απονομής Δικαιοσύνης και η Δημόσια Διοίκηση (Hoxhaj, 2020, σελ. 169). Έτσι, θα πρέπει η συνέχιση των μεταρρυθμίσεων να επικεντρωθεί σε αυτό που υποστηρίζεται από την ακαδημαϊκή βιβλιογραφία (Mendeleski, 2016), ως την τετραπλή διάσταση της έννοιας του κράτους δικαίου με την παράλληλη και ισόρροπη ενίσχυση και των τεσσάρων δομικών της στοιχείων. Συγκεκριμένα, η τυπική νομιμότητα, ήτοι η εσωτερική ηθική του νόμου, η ουσιαστική νομιμότητα, ήτοι η παρουσία ηθικά «καλών» νόμων, η δικαστική ικανότητα, ήτοι οι εισροές, τα μέσα και τα μέτρα που λαμβάνονται για την εγκαθίδρυση ενός ικανού δικαστικού συστήματος και η δικαστική αμεροληψία δικαστική αμεροληψία, ήτοι η αμερόληπτη και απροσωπώληπτη εφαρμογή του νόμου από ανεξάρτητα, μη διεφθαρμένα και μέλη του δικαστικού συστήματος.

Παράλληλα, στην ελεγχιμότητα και προβλεψιμότητα του νόμου κι ως εκ τούτου στην εμπέδωση του κράτους δικαίου θα συμβάλλει τόσο η ενίσχυση του θεσμού του Συνηγόρου του Πολίτη για την ουσιαστική και αποτελεσματική λειτουργία του και για τον έλεγχο της Δημόσιας Διοίκησης, αλλά και η προσβασιμότητα του πολίτη της Αλβανίας παράλληλα και ταυτόχρονα και στον Ευρωπαϊό Συνήγορο του πολίτη σε πρώιμο στάδιο, ήτοι από το καθεστώς της υποψήφιας προς ένταξη χώρας, καθώς με αυτό τον τρόπο θα προσδέσει τον πολίτη της Αλβανίας σε διαδικασίες δημοκρατικής συμμετοχής και θα συμβάλλει στην καλλιέργεια κουλτούρας κράτους δικαίου, καθώς επίσης και θα συνεισφέρει στην προετοιμασία του ως μελλοντικού Ευρωπαϊού πολίτη. Επιπλέον, με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται και ο οριζόντιος μηχανισμός ελεγχιμότητας με την ενίσχυση του ρόλου των «ελέγχων και ισορροπιών» ('checks and balances') μέσα στην ενυπάρχουσα συνταγματική αρχιτεκτονική δομή του κράτους¹³⁰.

Ευρωπαϊών πολιτών υπέρ της εισδοχής και 46% κατά. Ιδείτε σχετ. Eurobarometer, 2018, p.4, και η εκ διαμέτρου αντίθετη μόλις έναν χρόνο μετά αλλαγή στάσης, όπως αποτυπώνεται στο Ευρωβαρόμετρο 2019 με 46% υπέρ και 42% κατά, βλ. σχετ. Eurobarometer, 2019.

¹²⁹ Αν και δεν υπάρχει εκχωρημένη αρμοδιότητα κοινής εξωτερικής πολιτικής από τα κράτη-μέλη προς την ΕΕ.

¹³⁰ Ιδείτε σχετ. σε Elbsasani & Šabić, 2018, όπου αναφέρεται και ο κάθετος μηχανισμός ελέγχου σύνθετων στρατηγικών πολιτικής αντίστασης για την μείωση των ανεπίσημων πιέσεων και χειραγώγησης που ασκεί η

Ακόμη, δεδομένου ότι, όπως διατυπώθηκε από το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο¹³¹ η βιωσιμότητα και ο αντίκτυπος των μεταρρυθμιστικών επεμβάσεων τελεί σε άμεση εξάρτηση με την εγχώρια πολιτική βούληση και την οικειοποίηση των μεταρρυθμίσεων από τους κυβερνώντες και την Διοίκηση, θα πρέπει να συνδεθεί η ρήτρα αιρεσιμότητας για την άσκηση μεταρρυθμιστικών πιέσεων με ταυτόχρονη ισχυροποίηση και αυστηροποίηση αυτής, καθώς έχει διαπιστωθεί¹³² ότι δεν χρησιμοποιείται συστηματικά η τοιαύτη δυνατότητα κυρίως στο σκέλος όχι της επιβράβευσης, αλλά της τιμωρητικής επιβολής κυρώσεων σε περίπτωση απουσίας προόδου ή οπισθοδρόμησης με την μείωση της χρηματοδότησης, την δυνατότητα αναστολής της βοήθειας, σε περίπτωση που εντοπίζονται ελλείψεις στην εφαρμογή των αρχών της Δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πολύ σημαντικό δε αποτελεί το στοιχείο η ρήτρα αιρεσιμότητας να συνδέεται όχι με συγκεκριμένα μεταρρυθμιστικά αποσπασματικά αποτελέσματα, αλλά με την διαδικασία της μεταρρύθμισης *per se* (Mendelewski, 2016, σελ. 11).

Ακόμη, ένα σημαντικό σημείο, στο οποίο θα πρέπει να επικεντρωθεί η ΕΕ είναι η ενίσχυση του θεσμού επίλυσης διαφωνιών σε διμερές πλαίσιο, με συγκεκριμένη μεθοδολογία και διαπραγματευτική τακτική με την αύξηση του συνόλου των κερδών και για τις δύο πλευρές, έτσι ώστε αφενός να μην αποτελεί εμπόδιο στην πολιτική της διεύρυνσης η εθνική ατζέντα και πολιτικές εκάστου κράτους-μέλους και αφετέρου να ενισχυθεί έτι περαιτέρω η σταθερότητα και η ασφάλεια στην περιοχή με την αποδοχή του παρελθόντος για την αρμονική συμβίωση για το μέλλον (Djolai and Nechev, 2018).

Τέλος, τελευταίο, αλλά ενδεχομένως και ιδιαίτερος κομβικής σημασίας, αποτελεί η ανάγκη ευρείας δέσμευσης και εμπλοκής των φορέων και δρώντων της κοινωνίας, ως βασική και θεμελιώδης προϋπόθεση για την επιτυχή ολοκλήρωση των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων που άπτονται τον εκδημοκρατισμό και την ενσωμάτωση των αρχών του κράτους δικαίου, έτσι ώστε η διαβούλευση ΕΕ και υποψήφιου κράτους-μέλους να καταστεί πολυμερής και πολυεπίπεδη και όχι στενά περιορισμένη στον στενό κύκλο των κυβερνητικών αξιωματούχων, **με την ένταξη των πολιτών και όλων των δρώντων της κοινωνικοπολιτικής ζωής** (Wunsch, et al., 2019, σελ. 13 και Bieber, et al. 2019), **συμπεριλαμβανομένων των μελών του Κοινοβουλίου, οργανώσεων και φορέων της κοινωνίας των πολιτών, των μη κυβερνητικών οργανώσεων και των παραγωγικών και θεσμικών φορέων που δρουν στο εσωτερικό των προς ένταξη χωρών, των δημοσιογράφων και του συνόλου του ακαδημαϊκού κόσμου.** Έτσι, με τον τρόπο αυτό συνδέεται και συναρτάται άμεσα η επενεργητική μεταστροφή των εθνικών φορέων, ως εργαλείο και μέθοδος πάταξης μιας σειράς αγκυλώσεων, που ταλανίζουν τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων και ανακόπτουν την μεταστροφή που απαιτείται ως μέρος των ενταξιακών διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο της διαδικασίας εξευρωπαϊσμού, όπως φαινομένων, ως έχουν αναπτυχθεί και ανωτέρω, που κρατούν το κράτος αιχμάλωτο [το φαινόμενο «της αιχμαλωσίας του κράτους»] («state

άρχουσα τάξη, η οποία (κάθετη ελεγκτικότητα) αναφέρεται στην άσκηση ελέγχου και διαμόρφωση υψηλών κοινωνικών απαιτήσεων κράτους δικαίου από οργανωμένες κοινωνικές ομάδες, ΜΚΟ, ΜΜΕ, κ.ο.κ.

¹³¹ Ιδείτε σε Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, Ειδική Έκθεση 01/2022, σελ. 22 και επόμ.

¹³² Ιδείτε *ibid.*

capture’)]¹³³, της σταθεροκρατίας (Wunsch, et al., 2019) της άσκησης και νόσφισης εξουσίας με απολυταρχική και αυταρχική δομή, την διαχεόμενη σε όλες τις δομές του κράτους και των θεσμών διαφθορά¹³⁴ (η ανταλλακτική σχέση του οργανωμένου εγκλήματος με τις κρατικές δομές, τους αξιωματούχους και τους δημοσίους υπαλλήλους και δρώντες), του πελατειακού κράτους και του πλήρους ελέγχου και της εξάρτησης των ΜΜΕ από την εκάστοτε κυβερνητική ελίτ, την παντελή απουσία ελεγχιμότητας και προβλεψιμότητας των θεσμών της κρατικής εξουσίας, που συνιστούν τον πυρήνα της δομής της δημοκρατικής λειτουργίας. Ακολούθως, οι πολίτες και οι λοιποί δρώντες της αστικής οργάνωσης, θα δύνανται, αφενός, να λειτουργούν ως ενδιάμεσοι και πλέον συμμετέχοντες παράγοντες στην ενταξιακή πορεία, αποτινάσσοντας την αποκλειστική συνεργασία και μονομερή διάλογο των κυβερνητικών αξιωματούχων των υποψήφιων χωρών με την ΕΕ και να λειτουργούν ως μέσο πίεσης και ελέγχου της κρατικής εξουσίας προς την ΕΕ για την εφαρμογή και τον εναγκαλισμό των απαιτούμενων μεταρρυθμίσεων και να συμβάλλουν στην εξάλειψη των συνθηκών που καλλιεργούν το κλίμα ασυδοσίας, αναξιοπιστίας, αφερεγγυότητας, κατάχρησης εξουσίας και διασπάθισης δημοσίου χρήματος. Αφετέρου, με την πρόσδεση του συνόλου των δρώντων της κοινωνίας στην πλήρωση των ενταξιακών κριτηρίων εξοικειώνονται, μέσω της συμμετοχής τους στα υπερεθνικά δίκτυα διοίκησης, σε ένα ήδη διαμορφωμένο πολυσύνθετο υπερεθνικό πολιτικό σύστημα, αυτό της ΕΕ κι έτσι συμμετέχουν στη διαμόρφωση, διάχυση και θεσμοποίηση πολιτικών, τρόπων δράσης, κοινών πεποιθήσεων και προτύπων στις διάφορες μορφές πολυεπίπεδης διακυβέρνησης της ΕΕ¹³⁵. Το τελευταίο, αποτελεί ίσως τον πιο ασφαλή και σίγουρο τρόπο άμεσου εκδημοκρατισμού της κοινωνίας και επιτυχούς ολοκλήρωσης της ενταξιακής πορείας και προσχώρησης στο ενωσιακό οικοδόμημα και την ενωσιακή δικαιοταξία¹³⁶.

¹³³ Ιδέτε σχετ. *ibid.* σε Wunsch, Natasha, et al., 2019 και σε Bieber, et al., 2019.

¹³⁴ Ομοίως για την πάταξη της διαφθοράς στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων καις την Αλβανία, η διεθνής ΜΚΟ Transparency International, επικεντρώνεται στην ανάγκη για περισσότερο συμμετοχή των πολιτών, έτσι ώστε να καθίστανται υπόλογοι οι ηγέτες και οι κυβερνήσεις τους. Ιδέτε σχετ. Ανάλυση της περιοχής της Ανατολικής Ευρώπης και της Κεντρικής Ασίας, Μέρος II από Abel, Espinosa και Savitskaya. Φεβρουάριος, 2018.

¹³⁵ Βλ. σχετ. για την επίδραση και λειτουργία της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης στην διαδικασία του εξευρωπαϊσμού Bach, Ruffing, and Yesilkagit, 2015 και σε Delhey, Deutschmann, Graf & Richter, 2014, όπου οι συγγραφείς αναφέρουν, μεταξύ άλλων, ο εξευρωπαϊσμός εμπεριέχει ταυτόχρονα το «εθνικό άνοιγμα» (national openness), όπου το ευρωπαϊκό στοιχείο προβάλλει του εθνικού και «εξωτερικό κλείσιμο» (external closure), όπου το ευρωπαϊκό στοιχείο προβάλλει του παγκόσμιου.

¹³⁶ Ενδεικτικά αναφέρεται, όπως επισημαίνεται στην Ειδική Έκθεση του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου του 2022 για το κράτος δικαίου στα Δυτικά Βαλκάνια ότι θα πρέπει να ενισχυθεί έτι περαιτέρω η στήριξη των Οργανώσεων της Κοινωνίας Πολιτών. Βλ. σχετ. σε Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, Ειδική Έκθεση, 01/2022, σελ. 21.

Επίλογος.

Συμπερασματικές Παρατηρήσεις.

Εν κατακλείδι, η ενταξιακή πορεία της Αλβανίας στην ΕΕ χαρακτηρίζεται από πολλαπλές διακυμάνσεις, βραδύτητα, ασυμμετρίες, αστοχίες, έλλειψη ενδιαφέροντος και διαφορετικές και πολλαπλές στοχεύσεις τόσο της ΕΕ, των θεσμικών της οργάνων, όσο και εκάστου κράτους-μέλους και εν τέλει αυστηροποίηση των προϋποθέσεων ενσωμάτωσης στο ενωσιακό οικοδόμημα για την εμπέδωση των αξιών που εμφορείται το κράτος δικαίου και προάγει η ΕΕ εν συνόλω. Έτσι, η περίπτωση της Αλβανίας ανάγεται ως ιδιάζουσα, αλλά και ενδιαφέρουσα συνάμα για την δυνατότητα αφενός των υποψηφίων κρατών-μελών με κομμουνιστή ιστορία, μακρά πορεία μετάβασης για δημοκρατική εξυγίανση και με ημι-απολυταρχικά χαρακτηριστικά, που δυσχεραίνουν την εμπέδωση του κράτους δικαίου και την κοινή αναγνώριση¹³⁷ των δομικών στοιχείων που το συναπαρτίζουν ως μέρος της πολιτειακής νοοτροπίας και κουλτούρας και αφετέρου την μετασχηματιστική δύναμη της ΕΕ να εμφωλεύσει τις αξίες και τις αρχές της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, όταν αυτό που ακριβώς επαίρεται και προτάσσει ως δέλεαρ προς τα έξω είναι η μεταλαμπάδευση του «κοινοτικού κεκτημένου».

Ευθύς εξαρχής από την έναρξη του όλου εγχειρήματος διεύρυνσης της ΕΕ και ένταξης των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων στους κόλπους της έχει αναγνωριστεί η στρατηγική και γεωπολιτική σημασία ένταξης των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων στην ΕΕ για την εμπέδωση σταθερότητας και ασφάλειας στην περιοχή μετά από μια περίοδο συγκρούσεων και αναταράξεων. Στην πορεία στην ως άνω αναγνώριση προστέθηκε η ανάγκη αποτροπής της επίδρασης στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων από άλλες χώρες και εξωτερικούς δρώντες και η αποτροπή αποσχιστικών τάσεων και εθνικιστικών ρήξεων¹³⁸, ήτοι της αποσταθεροποίησης της περιοχής.

Περαιτέρω, καίτοι το εγχείρημα της διεύρυνσης εδράζεται στην εμπέδωση του κράτους δικαίου και στην διάχυση των κοινών αξιών των κρατών μελών της ΕΕ, όπως κατοχυρώνεται και προβλέπεται στο άρθρ. 2 ΣΕΕ, στα φιλοδοξούντα προς προσχώρηση κράτη ως θεμελιακή προϋπόθεση για την προσχώρηση στην ΕΕ, διαπιστώνεται ότι, εν προκειμένω η Αλβανία, καίτοι έχει προωθήσει με ομολογουμένως αργό, αλλά σε σημαντικό βαθμό, μεταρρυθμίσεις που κατευθύνονται στην λειτουργικότητα του κράτους δικαίου στο εσωτερικό της χώρας, παρά ταύτα οι εναπομείνουσες από την κομμουνιστική περίοδο πολιτικές και θεσμικές αγκυλώσεις, οι ανελεύθερες πολιτικές και εν τέλει ο σχηματισμός ενός ανταγωνιστικού ημι-απολυταρχικού σταθεροκρατικού καθεστώτος, έχει επιδράσει σημαντικά στην οπισθοδρόμηση της ποιότητας του κράτους δικαίου, σε μία κοινωνία που ήδη, λόγω της ιστορικής προαγωγής της εγκαθίδρυσης δημοκρατικού καθεστώτος, στερείται ούτως ή άλλως εμπεδωμένης καλλιέργειας και κουλτούρας συμμετοχικότητας,

¹³⁷ Ιδείτε σχετ. σε Kmezic, 2019.

¹³⁸ Ειδικότερα, στην Αλβανία καλλιεργείται συστηματικά η ιδέα της Μεγάλης Αλβανίας.

ελεγχιμότητας και προβλεψιμότητας στο δικαιοκτικό της και πολιτικό σύστημα. Έτσι, σχεδόν δύο δεκαετίες από την αίτηση προσχώρησης της Αλβανίας στην ΕΕ και σχεδόν μία δεκαετία μετά από την χορήγηση καθεστώτος υποψήφιας χώρας, η Αλβανία μαστίζεται από διάχυτη διαφθορά και μονοπωλιακή συγκέντρωση της εξουσίας σε εναλλασσόμενες πολιτικές και οικονομικές ελίτ που λειτουργούν πολωτικά, αλλά με στόχο την αναπαραγωγή των ίδιων μοτίβων χειραγώγησης και ελέγχου, των ΜΜΕ, της Δημόσιας Διοίκησης και την εμπέδωση πολιτικής πατρωνίας και ισχυρού πελατειακού συστήματος με την άσκηση πίεσης για επιβράβευση ή επιβολή αντιποίνων. Το αυτό καταδεικνύουν εναργώς οι μελέτες που έχουν διεξαχθεί από ινστιτούτα και ακαδημαϊκοί οργανισμοί, ανεξάρτητοι φορείς, ΜΚΟ και δεξαμενές σκέψης, τα γνωστά «think tanks»¹³⁹.

Συναφώς, η χαλεπή κατάσταση της ποιότητας του κράτους δικαίου στην Αλβανία, αναμφίβολα, εγείρει αντιδράσεις αναφορικά με την πρόοδο της πορείας ένταξης, οι οποίες εν μέρει δικαιολογούν την αναθεωρημένη Μεθοδολογία για την Διεύρυνση της ΕΕ του 2020 και επισύρουν το ενδιαφέρον της ΕΕ στην περαιτέρω αυστηροποίηση των όρων αιρεσιμότητας με την επιβολή επιπλέον 15 προϋποθέσεων ειδικά για την περίπτωση της Αλβανίας.

Από την άλλη, η έλλειψη ενδιαφέροντος από την πλευρά της ΕΕ και των κρατών μελών και η άσκηση μέσω της πολιτικής της Διεύρυνσης μεμονωμένων εθνικών πολιτικών εκάστου κράτους μέλους, αλλά και οι αστοχίες και αναποτελεσματικές μέθοδοι και εργαλεία στρατηγικής για την διεύρυνση αναδεικνύουν ότι η οπισθοχώρηση του κράτους δικαίου στην Αλβανία και στασιμότητα της ενταξιακής πορείας είναι πολυπαραγοντική και ορθότερο αποτελεί να αποδοθεί, κατά την ταπεινή άποψη της γράφουσας, όχι ισομερώς, αλλά σε μεγαλύτερο ποσοστό στην πολιτική της ΕΕ, των θεσμικών της οργάνων και στα κράτη-μέλη αυτής, καθώς καιτοι η απόφαση προσχώρησης στην ΕΕ εδράζεται στην ελεύθερη βούληση και κυριαρχία των υποψήφιας χωρών, παρά ταύτα, όμως, η διαδικασία προσχώρησης είναι μια συνεχής, ζωντανή, εν κινήσει μεν, αλλά αυστηρή, κλειστή δε διαδικασία, εν πολλοίς τεχνοκρατική, την ευθύνη της επιλογής των εργαλείων και μεθόδων διεύρυνσης και τον έλεγχο τήρησης αυτών ενέχουν η ΕΕ, τα θεσμικά της όργανα και τα κράτη-μέλη αυτής και τελικοί αποδέκτες της πολιτικής αυτής είναι οι πολίτες των προς ένταξη χωρών και δη της Αλβανίας, οι οποίοι προσδοκούν την αναδιάρθρωση της χώρας τους σε φιλελεύθερη δημοκρατική βάση μέσα από την εισδοχή στην ΕΕ με σταθερή προσήλωση στην ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας τους.

Έτσι, οι προκλήσεις που αναδύονται θέτουν την πολιτική της διεύρυνσης της ΕΕ στο επίκεντρο. Κι ενώ δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται η θετική επίδραση της δράσης της, με μεταρρυθμιστικές τομές τεχνικού και επιχειρηματικού χαρακτήρα, θα πρέπει να αναγνωρισθούν οι αιτίες αναφορικά με το χαμηλό συνολικό αντίκτυπο και την βιωσιμότητα αυτών στις θεμελιώδεις μεταρρυθμίσεις του κράτους δικαίου.

¹³⁹ Ιδείτε σχετ. ανωτέρω.

Η ΕΕ οφείλει, λοιπόν, να συνεχίσει την διαδικασία ολοκλήρωσης των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων κι εν προκειμένω της Αλβανίας, όπως προτείνεται στην Αναθεωρημένη Μεθοδολογία της Διεύρυνσης του 2020, με την ενίσχυση, όμως, του μηχανισμού προώθησης των μεταρρυθμίσεων στον τομέα του κράτους δικαίου¹⁴⁰ την εντατικοποίηση της στήριξης στις ομάδες της κοινωνίας των πολιτών και τα ανεξάρτητα μέσα, την περαιτέρω προώθηση χρήσης της αιρεσιμότητας και την ενίσχυση της διαδικασίας παρακολούθησης των έργων και παρουσίασης των σχετικών στοιχείων, όπως περιέχεται και στις προτάσεις του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου του 2022¹⁴¹.

Η επίσημη έγκριση της έναρξης των διαπραγματεύσεων παρά τη συνεχιζόμενη κρίση του COVID-19 εκπέμπει το σωστό μήνυμα με την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Αλβανία¹⁴². Στο σημείο αυτό, όμως, και χωρίς να διασαλεύεται η σταθερότητα της περιοχής η ΕΕ θα πρέπει να απονομιμοποιεί την άρχουσα τάξη και το πολιτικό καθεστώς στηλιτεύοντας τις όποιες απολυταρχικές πολιτικές, έτσι ώστε να μην διευκολύνεται η ανάδυση και επικράτηση αυτών και να οδηγούμαστε στην διάβρωση της επίδρασης των μεταρρυθμίσεων και των κινήτρων για νέες μεταρρυθμιστικές τομές¹⁴³.

Ολοκληρώνοντας και παραφράζοντας τις δηλώσεις του πρώην Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζαν Κλοντ Γιούνκερ¹⁴⁴, η σταθερή προσήλωση της ΕΕ για την ευρωπαϊκή προοπτική των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων θα πρέπει να οδηγήσει αφενός στην επιτάχυνση και αφετέρου σε συμπαγείς πολιτικές ριζικής αναπροσέγγισης με στόχο ουσιαστικές και αποτελεσματικές τομές για την εμπέδωση του κράτους δικαίου, έτσι ώστε οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων και δη η Αλβανία να ενταχθούν **στο σύντομο μέλλον στην ΕΕ**. Έτσι, τα επόμενα βήματα πρέπει να κινηθούν προς την κατεύθυνση της εντατικοποίησης και ουσιαστικής αποτελεσματικότητας. Το στοίχημα της Διεύρυνση της ΕΕ στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων είναι η πρόκληση της μετασχηματιστικής δύναμης της ΕΕ που οφείλει η ΕΕ να ανταπεξέλθει επιτυχώς.

¹⁴⁰ Μνημειώδης και ιστορική οι πρόσφατες δύο αποφάσεις του ΔΕΕ, αναφορικά με το κράτους δικαίου με απεύθυνση όχι στα υπονήφια προς ένταξη κράτη, αλλά στα ήδη ενυπάρχοντα ενεργά κράτη-μέλη, την Ουγγαρία και την Πολωνία, όπου κρίθηκε η συμφωνία και συμβατότητά του μηχανισμού αιρεσιμότητας του «κράτους δικαίου» με την οριζόμενη από το άρθρ. 7 ΣΕΕ διαδικασία, η ορθή και κατάλληλη νομική βάση, με την οποία εξεδόθη ο μηχανισμός αυτός και δη ο Κανονισμός 2020/2092 και ο σεβασμός ιδίως των ανατεθειμένων ορίων εξουσιών στην ΕΕ και την αρχή της ασφάλειας δικαίου. Αποφάσεις ΔΕΕ C-156/21 Hungary v Parliament and Council και C-157/21 Poland v Parliament and Council. Πηγή: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20201211IPR93622/parliament-approves-the-rule-of-law-conditional-ty-for-access-to-eu-funds>

¹⁴¹ Ιδείτε σχετ. σε Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, Ειδική Έκθεση, 1/2022.

¹⁴² Και τη Βόρεια Μακεδονία.

¹⁴³ Ιδείτε σχετικά Gafuri & Muftuler-Bac, 2020.

¹⁴⁴ Ομιλία του πρώην Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jean-Claude Juncker για την κατάσταση της Ένωσης στις 13 Σεπτεμβρίου 2017. Πηγή: European Commission President Jean-Claude Juncker, State of the Union Address, 13 September 2017, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_19_6414

Βιβλιογραφία

I. Ελληνική Βιβλιογραφία/Αρθρογραφία

Pernice, Ingolf (2014), Πολυεπίπεδος Συνταγματισμός και η Κρίση της Δημοκρατίας στην Ευρώπη, Ομιλία στην Νομική Σχολή του ΑΠΘ, αναρτημένη στην ιστοσελίδα <https://www.constitutionalism.gr/pernice-polyepipedos-syntagmatismos/>

Αλατσατιανού, Σοφία, (2021), Δυτικά Βαλκάνια: Ένα σταυροδρόμι συμφερόντων, αναρτημένο στην ιστοσελίδα, <https://balkaninsight.pollsandpolitics.gr/dytika-valkania-ena-stayrodromi-symf>

Βοσκόπουλος, Γ., 2019, Το Non-Paper του Ε. Μακρόν για τη διεύρυνση της ΕΕ, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://gvoskop.wordpress.com>

Διαμαντούρος, Νικηφόρος (2006), Δημοκρατία, Κράτος Δικαίου και ο Ombudsman, Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τ. 27, σελ. 151-167.

Ζίνγκο, Νικόλαος (2020), Η Ευρωπαϊκή Προοπτική των Δυτικών Βαλκανίων, αναρτημένο στην ιστοσελίδα του ομίλου Διεθνών & Ευρωπαϊκών Θεμάτων <https://odeth.eu>

Ζοπουνίδης, Κ. και Εσκαντάρ, Μ., (2019), Ιδεολογική και Πολιτιστική Δύναμη: Η Έννοια της Ήπιας Ισχύος (Soft Power), Βιβλιοπαρουσίαση, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://m.naftemporiki.gr/story/1540893>

Μανιτάκης, Αντ. (1994), Κράτος Δικαίου, εκδ. Σάκκουλας.

Μαυροδημητράκης, Γ. (2019), Τα Δυτικά Βαλκάνια είναι το νέο στοίχημα της ΕΕ, Foreign Affairs. The Hellenic Edition, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://www.foreignaffairs.gr/articles/72251/georgios-mayrodimitrakis/ta-dytika-balkania-einai-to-neo-stoixima-tis-ee>

Μεταξάς Α. (2012), Ο «επαπειλούμενος» δικανικός και κοινοβουλευτικός λόγος-Σκέψεις για την ανάγκη συγκρότησης μιας ευρωπαϊκής «συνταγματικής ταυτότητας», στο: Το Σύνταγμα, σελ. 293-314.

Μεταξάς Α. (2016), Σκέψεις για την ποιοτική ιδιαιτερότητά της ενωσιακής έννομης τάξης, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://www.constitutionalism.gr/2016-metaxas-enosiaki-ennomi-taxi/>

Μεταξάς, Α (2015), Ευρώπη, Κρίση, «Έκτακτη Ανάγκη»: Η ερμηνευτική ευθύνη και οι προκλήσεις για το ευρωπαϊκό δίκαιο, σε Μεταξάς Α., Pernice, I., Η Ευρώπη σε κρίση: Ανάμεσα σε Δίκαιο και πολιτική, εκδ. Ι. Σιδεράς.

Μπέης, Κώστας, Ε., Το κράτος δικαίου, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <http://www.kostasbeys.gr/articles.php?s=4&mid=1096&mnu=1&id=1359>

Ντούσκας, Γιώργος (2019), Η πορεία ενσωμάτωσης της Αλβανίας στους ευρωπαϊκούς θεσμούς: δέκα χρόνια μετά την ένταξη στο ΝΑΤΟ και πέντε μετά την απόδοση καθεστώτος υποψήφιας χώρας στην ΕΕ, Pro Justitia, τ.2, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://ejournals.lib.auth.gr/projustitia>.

Χρυσομάλλης, Μ.Δ., 2015, Η αρχή του Κράτους Δικαίου έννομη τάξη της ΕΕ, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://law.duth.gr>

Χρυσομάλλης, Μ.Δ., 2016, Η διασφάλιση της αρχής του Κράτους Δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η περίπτωση της Πολωνίας, Digesta OnLine, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <http://www.digestaonline.gr/pdfs/Digesta%202016/chrisb16.pdf>

Χρυσομάλλης, Μ.Δ., 2017, Η αρχή του Κράτους Δικαίου στην κοινοτική και ενωσιακή έννομη τάξη, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://law.duth.gr>

Χρυσομάλλης, Μ.Δ., 2018, Η αρχή του Κράτους Δικαίου στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη.

II. Ξένη Βιβλιογραφία/Άρθρογραφία

Abazi, Enika, Αλβανία. Νέα γεωπολιτικά δεδομένα και μεταβαλλόμενες διασυνδέσεις, σελ. 247-274 σε Bieber, Florian & Τζιφάκης, Νικόλαος (επιστημ. Επιμ.), (2021), Τα Δυτικά Βαλκάνια στον κόσμο. ΟΙ διασυνδέσεις κι οι σχέσεις τους με μη δυτικές χώρες. Εκδ. Πεδίο.

Armakolas, Ioannis and Triantafyllou, Giorgos (2017), Greece and EU enlargement to the Western Balkans: understanding an ambivalent relationship, Southeast European and Black Sea Studies, 17:4, 611-629, DOI: 10.1080/14683857.2017.1407399.

Arvanitopoulos, Constantine and Tzifakis, Nikolaos, Enlargement Governance and the Union's Integration Capacity, in Turkey's Accession to the European Union. An Unusual Candidacy, by Constantine Arvanitopoulos, 9-20, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2009.

Bach, Tobias, Ruffing, Eva and Yesilkagit, Kutsal, The Differential Empowering Effects of Europeanization on the Autonomy of National Agencies, Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions, Vol. 28, No. 3, July 2015 (pp. 285–304).

Bianku, Ledi: Albania – Some Exceptional Extraordinary Measures, VerfBlog, 2020/5/17, <https://verfassungsblog.de/albania-some-exceptional-extraordinary-measures/>, DOI: 10.17176/20200517-133231-0.

Bieber, Florian (2020), The rise of authoritarianism in the Western Balkans, Cham:Palgrave Pivot.

Bieber, Florian and Tzifakis, Nikolaos (2019), The Western Balkans as a Geopolitical Chessboard? Myths, Realities and Policy options, BiEPAG, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://biepag.eu/publication/policy-brief-the-western-balkans-as-a-geopolitical-chessboard-myths-realities-and-policy-options/>

Bieber, Florian, (2017), What is stabilitocracy?, BiEPAG, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <http://biepag.eu/what-is-a-stabilitocracy/>

Bieber, Florian, Prelec, Tena, Djolai, Marika, Emini, Donika, Marović, Jovana, Majstorović, Srdjan, Džihic, Vedran, Vračić, Alida with contributions by Tzifakis, Nikos, Wunsch, Natasha, Policy Brief (2022), The Western Balkans in Times of the Global Pandemic, Balkans in Europe Policy Advisory Group (BiEPAG), pp.1 -37. fhal-02586059f, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://hal-sciencespo.archives-ouvertes.fr/hal-02586059/document>

Bieber, Florian, Prelec, Tena, Stratulat, Corina, Djolai, Marika, Majstorović, Srđan, Kmezić, Marko, Nechev, Zoran, Emini, Donika, Marović, Jovana, Wunsch, Natasha, Tzifakis, Nikos and Džihic, Vedran (2019), The BiEPAG non-paper: Busting 10 myths about EU enlargement, σελ. 9, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://biepag.eu/wp-content/uploads/2019/12/BiEpagBrosura.pdf>

Biermann, Rafael (2014,) Coercive Europeanization: the EU's struggle to contain secessionism in the Balkans, European Security, 23:4, 484-508, DOI:10.1080/09662839.2014.918035, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://doi.org/10.1080/09662839.2014.918035>

Bonomi, Matteo (2020), From EU Enlargement Fatigue to Ambiguity, Friedrich Ebert Stiftung, αναρτημένο στην ιστοσελίδα https://www.feps-europe.eu/attachments/publications/feps_from%20eu%20enlargement%20fatigue%20to%20ambiguity_matteo%20bonomi%202020_final.pdf

Börzel, Tanja A. and Risse, Thomas (2003), Conceptualizing the Domestic Impact of Europe, DOI:10.1093/0199252092.003.0003.

Damjanovski, Ivan, Lavrič, Miran & Naterer, Andrej (2020) Predictors of Euroscepticism, Southeast European and Black Sea Studies, 20:2, 327-348, DOI: 10.1080/14683857.2020.1744091.

Delevic, Milica and Prelec, Tena (2020), Flatter, faster, fairer-How to revive the political will necessary to make enlargement a success for the WB and the EU,

BiEPAG, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://biepag.eu/article/flatter-faster-fairer-how-to-revive-the-political-will-necessary-to-make-enlargement-a-success-for-the-wb-and-the-eu/>.

Denti, Davide, (2014) The Europeanisation of candidate countries: the case for a shift to the concept of EU member-state building, Contemporary Southeastern Europe, 1(1), 9-32,
http://www.contemporarysee.org/sites/default/files/papers/Denti_The_Europeanisation_of_candidate_countries.pdf.

Djolai, Marika and Nechev, Zoran (2018), Bilateral Disputes Conundrum: Accepting the past and Finding Solutions for the Western Balkans, BiEPAG, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://biepag.eu/wp-content/uploads/2021/07/Bilateral-Disputes-Conundrum-Accepting-the-Past-and-Finding-Solutions-for-the-Western-Balkans.pdf>

Dobre, Ana-Maria (2008), EU conditionality building and Romanian minority rights policy: Towards the Europeanisation of the candidate countries, Perspectives on European Politics and Society, 4:1, p. 55-83,
<https://doi.org/10.1080/15705850308438853>.

Dobrushki, Andi (2016), How Albania Is Reforming Its Troubled Justice System, Open Society Foundation Albania (OSFA) αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://www.osfa.al/en/publication/how-albania-is-reforming-its-troubled-justice-system>.

Dudley, Danijela (2020), European Union membership conditionality: the Copenhagen criteria and the quality of democracy, Southeast European and Black Sea Studies, 204:4, 525-545, <https://doi.org/10.1080/14683857.2020.1805889>.

Elbasani, Arolda, Europeanization Travels to the Western Balkans: Enlargement Strategy, Domestic Obstacles and Diverging Reforms. (March 1, 2013). In Elbasani, A. (Ed.) European Integration and Transformation in the Western Balkans: Europeanization or Business as Usual? (Abingdon: Routledge), 3-22., Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2553282b>

Elbasani, Arolda & Šabić, Senada Šelo (2018), Rule of law, corruption and democratic accountability in the course of EU enlargement, Journal of European Public Policy, 25:9,

Featherstone, Kevin (2003), Introduction: In the Name of Europe, DOI:10.1093/0199252092.003.0001 σε Kevin Featherstone and Claudio M. Radaelli, (2003), The Politics of Europeanization, DOI: 10.1093/0199252092.001.0001.

Fuere, Erwan (2019), The EU' re-engagement with the Western Balkans: A new chapter long overdue, CEPS, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.ceps.eu/ceps-publications/eus-re-engagement-western-balkans-new-chapter-long-overdue/>.

Gafuri, Adea & Muftuler-Bac, Meltem, (2020), Caught between stability and democracy in the Western Balkans: a comparative analysis of paths of accession to the European Union, *East European Politics*, 37: 2, <https://doi.org/10.1080/21599165.2020.1781094>

Glos, W. (2018). Albania. Στο: The influence of external actors in the Western Balkans. A map of geopolitical players (σελ. 9-13). Berlin: Konrad-Adenauer-Stiftung

Gwiazda, Anna (2002) Europeanisation in Candidate Countries from Central and Eastern Europe, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <http://aei.pitt.edu/737/>.

Hoxhaj, Andi (2020), The EU Rule of Law Initiative towards the Western Balkans, *Hague Journal on the Rule of Law*, 13:143-172, <https://doi.org/10.1007/s40803-020-00148-w>.

Huszka, Beata, (2017), Eurosceptic yet pro-enlargement: the paradoxes of Hungary's EU policy, *Southeast European and Black Sea Studies*, 17:4, 591-609, DOI:10.1080/14683857.2017.1367462

Kaleshi, Entela (2015), EU perspective of Western Balkan Countries: The Case of Albania, *Security Dialogues*, 327.51 (496.5:4-672EY), https://www.researchgate.net/publication/311706859_EU_Perspective_of_Western_Balkan_Countries_The_Case_of_Albania

Kera, Gentiana & Hysa, Armanda (2020), Influencing votes, winning elections: clientelist practices and private funding of electoral campaigns in Albania, *Southeast European and Black Sea Studies*, 20:1, 123-139, <https://doi.org/10.1080/14683857.2019.1709698>.

Ker-Lindsay, James, Armakolas, Ioannis, Balfour, Rosa, & Stratulat, Corina (2017), The national politics of EU enlargement in the Western Balkans, *Southeast European and BlackSea Studies*, 17:4, 511-522, DOI: 10.1080/14683857.2017.1424398.

Kmezic, Marko (2019), Rule of law and democracy in the Western Balkans: addressing the gap between policies and practice, *Southeast European and Black Sea Studies*, 20:1, 183-198, <https://doi.org/10.1080/14683857.2019.1706257>.

Kmezic, Marko and Bieber, Florian (ed. by) (2017), Policy Study: The Crisis of Democracy in the Western Balkans. An Anatomy of Stabilitocracy and the Limits of EU Democracy Promotion, αναρτημένη στην ιστοσελίδα <https://biepag.eu/publication/policy-study-the-crisis-of-democracy-in-the-western-balkans-an-anatomy-of-stabilitocracy-and-the-limits-of-eu-democracy-promotion/>

Kozljak, Alija (2020), Western Balkans dilemma: The West vs. the East?, Conference Paper, published in https://www.researchgate.net/publication/346652033_Western_Balkans_dilemma_The_West_vs_the_East?enrichId=rgreq-eb4dfe25c3179e7f417d895baf477ae9-

[XXX&enrichSource=Y292ZXJQYWdlOzM0NjY1MjAzMztBUzo5NjU0NDU5MDEzNjkzNDVAMTYwNzE5MTY0ODU3Mg%3D%3D&el=1_x_2&esc=publicationCoverPdf](https://doi.org/10.1080/13501763.2019.1622588)

Kuhn, Theresa (2019), Grand theories of European integration revisited: does identity politics shape the course of European integration?, *Journal of European Public Policy*, 26, 1213-1230, <https://doi.org/10.1080/13501763.2019.1622588>

Lessenska, Tania, Finally, some good news: Albania and North Macedonia on the road to EU membership, *European Council on Foreign Relations*, αναρτημένο στην ιστοσελίδα

https://ecfr.eu/article/commentary_finally_some_good_news_albania_and_north_macedonia_on_the_road_t/

Llubani, M. (2016). Albania. Στο: Bobić, M. (Ed.), *Advocacy Strategy for the EU Integration of the Western Balkans - Guidelines* (σελ. 23-34). Belgrade: European Movement in Serbia.

Marovic, Jovana and Prelec, Tena (2021), No longer voting for the devil you know? Why the Balkans' collective action problem might be easier to break than we think, *BiEPAG*, αναρτημένο <https://biepag.eu/news/new-biepag-policy-brief-why-the-balkans-collective-action-problem-might-be-easier-to-break-than-we-think-by-tena-prelec-and-jovana-marovic/>

Marovic, Jovana and Tzifakis, Nikolaos (2021), Non-Papers and the elephant in the room: Rule of Law in the Western Balkans, *European Western Balkans (EWB)*, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://europeanwesternbalkans.com/2021/07/23/non-papers-and-the-elephant-in-the-room-rule-of-law-in-the-western-balkans/>

Marovic, Jovana, Prelec, Tena & Kmezic, Marko (2019), Policy Study. Strengthening the rule of law in the Western Balkans: Call for a Revolution against Particularism, *BiEPAG*, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://biepag.eu/news/biepag-policy-study-on-the-rule-of-law-in-the-western-balkans-presented-in-brussels/>.

Mendeski, Martin (2016), The EU's Rule of Law Promotion in Central and Eastern Europe: Where and Why does it fail, and what can be done about it?, *Bingham Centre for the Rule of Law*,

Milenko Petrovic & Nikolaos Tzifakis (2021): A geopolitical turn to EU enlargement, or another postponement? An introduction, *Journal of Contemporary European Studies*, 20 February 2021, DOI: 10.1080/14782804.2021.1891028, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://doi.org/10.1080/14782804.2021.1891028>

Mustafaj, Andi (2020), Advocating a true reform of the European Union's enlargement Process, *Open Horizons*, Robert Schuman Foundation, no.2, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://www.robert-schuman.eu/en/bookshop/0245-advocating-a-true-reform-of-the-european-union-s-enlargement-process.>

Nechev, Zoran, Majstorovic, Srdgjan, Marovic, Jovana, Emini, Donika, Vurmo, Gjergji & Hovic, Nedim (2021), Bouncing Back: Completing the EU unification process, BiEPAG, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://biepag.eu/publication/policy-brief-bouncing-back-completing-the-eu-unification-process/>

Nye, Joseph Jr. S. (1990), Soft Power. Foreign Policy, No. 80, Twentieth Anniversary, pp. 153-171, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://www.jstor.org/stable/1148580>.

Olsen, Johan P. (2002), The Many Faces of Europeanization, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00403>

Pavlovich, Dušan (2020), How to approach Democratic Decline in Southeast Europe, BiEPAG, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://biepag.eu/article/how-to-approach-democratic-decline-in-southeast-europe/>

Petrovic, Milenko & Tzifakis, Nikolaos (2021): A geopolitical turn to EU enlargement, or another postponement? An introduction, Journal of Contemporary European Studies, 20 February 2021, DOI: 10.1080/14782804.2021.1891028, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://doi.org/10.1080/14782804.2021.1891028>

Prelec, Tena (2020), How to improve the EU's Credibility in the Western Balkans, BiEPAG, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://biepag.eu/article/how-to-improve-the-eus-credibility-in-the-western-balkans/>.

Ruttershoff, Tobias (2020), Albania: Autocratic Measures in the Shadows of Corona, Demolition of the Albanian National Theatre in Cloak-and-Dagger Operation, Konrad Adenauer Stiftung, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://www.kas.de/en/country-reports/detail/-/content/albania-autocratic-measures-in-the-shadows-of-corona>

Sotiriou, Eirini, (2020) China - Russia: A Threat to Western Type Democracies or an Alternative Way of Governance, International Journal of Political Science (IJPS), 6:4, 2020, 21-32, DOI: 10.20431/2454-9452.0604003

Stojarová, V. (2010a). The party system of Albania. Στο: V. Stojarová, & P. Emerson (Eds.), Party Politics in the Western Balkans (σελ. 180-189). Oxon: Routledge.

Stratulat, Corina, Kmezcic Marko, Tzifakis, Nikolaw, Bonomi, Matteo και Nechev, Zoran, (2020), Between a rock and a hard place: Public Opinion and the EU integration in the Western Balkans, BiEPAG, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://biepag.eu>.

Subotic, Jelena (2011), Europe is a State of Mind: Identity and Europeanization in the Balkans1 International Studies Quarterly, 55:2, 309–330, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://doi.org/10.1111/j.1468-2478.2011.00649.x>.

Tafari, Ismail & Karamuco, Ervin, (2021), The Constitutional Court of Albania and the Challenge for Its Functioning after the Constitutional Reform of 2016, 10:2, DOI: <https://doi.org/10.36941/ajis-2021-0057>.

Töglhofer, Theresia & Adebahr, Cornelius (2017), Firm supporter and severe critic – Germany’s two-pronged approach to EU enlargement in the Western Balkans, 17:4, 523-539, DOI: 10.1080/14683857.2017.1397961

Tzifakis, Nikolaos (2007) EU's region-building and boundary-drawing policies: the European approach to the Southern Mediterranean and the Western Balkans, Journal of Southern Europe and the Balkans, 9:1, 47-64, <https://doi.org/10.1080/14613190701217001>.

Tzifakis, Nikolaos (2020), The Western Balkans during the pandemic: Democracy and rule of law in quarantine? European View, 19:2, 197-205, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://doi.org/10.1177/1781685820963333>

Tzifakis, Nikolaos and Liargovas, Panagiotis (2013), Reconstructing the Balkans: Lessons for Donors and Recipients, Southeastern Europe 37, 255-264.

Vurmo, Gjergji (2021), The EU and the Western Balkans-Serving the purpose of enlargement, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://biepag.eu/the-eu-and-the-western-balkans-serving-the-purpose-of-enlargement/>

Wunsch, Natasha & Richter, Solveig (2020), Money, power, glory: the linkages between EU conditionality and state capture in the Western Balkans, Journal of European Public Policy, 27:1, 41-62, <https://doi.org/10.1080/13501763.2019.157881>.

Wunsch, Natasha (2017), Between indifference and hesitation: France and EU enlargement towards the Balkans, Southeast European and Black Sea Studies, 17:4, 541-554, [DOI:10.1080/14683857.2017.1390831](https://doi.org/10.1080/14683857.2017.1390831).

Wunsch, Natasha, with contrib. by Kmezic, Marko, Stratulat, Corina & Tzifakis, Nikolaos (2019), Overcoming enlargement deadlock: an action plan for the incoming EU leadership, BiEPAG, hal-02386397v2f.

III. Μελέτες, Εκθέσεις και Δελτία Τύπου.

Eurobarometer, European Commission, Standard Eurobarometer 89-Wave EB89.1, March 2018, p.4, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://europa.eu/eurobarometer/screen/home>.

Eurobarometer, Europeans: view on the priorities of the European Union, June 2019, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://europa.eu/eurobarometer/screen/home>

European Commission (2020) Press release: ‘Commission Reports on Progress Made by Albania and North Macedonia’, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/>

European Commission (2020) Press release: ‘Commission Reports on Progress Made by Albania and North Macedonia’, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_347

European Commission (2020) Press release: ‘Commission Welcomes the Green Light to Opening of Accession Talks with Albania and North Macedonia’, αναρτημένο στην ιστοσελίδα https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/news_corner/news/commission-welcomes-green-light-opening-accession-talks-albania-and-north-macedonia_en Accessed 20 May 2020

European Commission (2020) Press release: ‘Commission Welcomes the Green Light to Opening of Accession Talks with Albania and North Macedonia’, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/news_corner/news/commission-welcomes-green-light-openingaccession-talks-albania-and-north-macedonia_en

European Council (2020) Press release: ‘Council Conclusions on Enlargement and Stabilisation and Association Process—Albania and the Republic of North Macedonia’, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/03/25/council-conclusions-on-enlargement-and-stabilisation-and-association-process>.

European Council (2020) Press release: Council Conclusions on Enlargement and Stabilisation and Association Process - Albania and the Republic of North Macedonia’, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/03/25/council-conclusions-on-enlargement-and-stabilisation-and-association-process>

European Court of Human Rights (2021), The ECHR and Albania. Facts and Figures, αναρτημένη στην ιστοσελίδα https://www.echr.coe.int/Documents/Facts_Figures_Albania_ENG.pdf

France’s Non-Paper, Reforming the European Union Accession Process, November 2019, αναρτημένο στην ιστοσελίδα <https://www.politico.eu/wp-content/uploads/2019/11/Enlargemetn-nonpaper.pdf>

GRECO (2020), Fourth Evaluation Compliance Report. Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors, Greco RC4(2020)5, αναρτημένη στην ιστοσελίδα <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/16809fd6fb>.

Policy Brief, The Western Balkans in Times of the Global Pandemic, Balkans in Europe Policy Advisory Group (BiEPAG), April 2022, αναρτημένη στην ιστοσελίδα <https://biepag.eu/publication/policy-brief-the-western-balkans-in-times-of-the-global-pandemic/>

Transparency International (2016), National Integrity System Assessment Albania 2016, αναρτημένη στην ιστοσελίδα www.transparency.org.

Transparency International (2018), Μέρος II από Abel, Espinosa και Savitskaya. αναρτημένη στην ιστοσελίδα <https://www.transparency.org/en/news/europe-and-central-asia-more-civil-engagement-needed-part-ii>

Transparency International (2020), Examining State Capture. Undue Influence on Law-Making and the judiciary in the Western Balkans and Turkey, αναρτημένη στην ιστοσελίδα www.transparency.org.

Transparency International (2020), Examining State Capture. Undue Influence on Law-Making and the judiciary in the Western Balkans and Turkey, αναρτημένη στην ιστοσελίδα www.transparency.org

Transparency International (2021), Deconstructing State Capture in Albania. An examination of Grand Corruption cases and tailor-made laws from 2008 to 2020, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.transparency.org/en/publications/deconstructing-state-capture-in-albania-an-examination-of-grand-corruption-cases-and-tailor-made-laws-from-2008-to-2020>.

U.S. Department of State (2019γ). U.S. Relations with Albania. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-albania/>

Westminster Foundation for Democracy, 2019, «Parliamentary Boycotts in the Western Balkans», αναρτημένη στην ιστοσελίδα <https://www.wfd.org/>

Έκθεση της Επιτροπής της Βενετίας, 2020, αναρτημένη στην ιστοσελίδα <https://exit.al/wp-content/uploads/2020/05/CDL2020016-e-1.pdf>.

Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, Ειδική Έκθεση 01/2022. Ενωσιακή Στήριξη για το κράτος δικαίου στα Δυτικά Βαλκάνια: παρά τις προσπάθειες, εξακολουθούν να υπάρχουν θεμελιώδη προβλήματα, αναρτημένη στην ιστοσελίδα https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR22_01/SR_ROL-Balkans_EL.pdf

IV. Νομοθεσία ΕΕ.

European Commission (2018), Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of the regions, A credible enlargement perspective for and enhanced EU engagement with the Western Balkan, Strasbourg, 6.2.2018, COM (2018) 65 final.

European Commission (2020), Communication on Enhancing the Accession Process: A Credible EU Perspective for the Western Balkans, Communication from The

Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of The Regions, COM (2020) 57 final.

European Commission Staff Working Document, Albania 2021 Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2021 Communication on EU Enlargement Policy, SWD (2021) 289 final.

European Commission (2021), Communication on EU Enlargement Policy from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM (2021) 644 final.

European Union (2016), EU Annual Report on Human Rights and Democracy in the World in 2016. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/annual_report_on_human_rights_and_democracy_in_the_world_2016_0.pdf.

Regulation (EU, Euratom) 2020/2092 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2020 on a general regime of conditionality for the protection of the Union budget (OJ 2020 L 433I, p. 1).

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών - Ανακοίνωση του 2020 σχετικά με την πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ, COM(2020) 660 final της 6.10.2020.

Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2018 σχετικά με την διεύρυνση και τα Δυτικά Βαλκάνια, COM (2018) 65 final, 6.2.2018.

Έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, Σχετικά με τις εργασίες της Ομάδας καθοδήγησης υψηλού επιπέδου ΕΕ/Αλβανίας για την προπαρασκευή των διαπραγματεύσεων για τη σύναψη συμφωνίας σταθεροποίησης και σύνδεσης με την Αλβανία, Βρυξέλλες, 6.6.2001, COM/2001/0300.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, (2020) Ενίσχυση της διαδικασίας προσχώρησης – Μια αξιόπιστη προοπτική της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια, COM/2020/57 final. (Νέα Μεθοδολογία για την Διεύρυνση 2020).

V. Νομολογία ΕΕ

Απόφαση ΔΕΚ της 27ης Φεβρουαρίου 2007, υπόθεση C-354/04, Gestoras Pro Amnistia, Συλλ. 2007, σελ. I-1579.

Απόφαση ΔΕΚ της 23ης Απριλίου 1986, υπόθεση 294/83, Κόμμα Οικολόγων "Les Verts" κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Συλλ. 1986 -01339, EUR-Lex - 61983CJ0294.

Απόφαση ΔΕΕ της 16^{ης} Φεβρουαρίου 2022, υπόθεση C-156/21 Hungary v Parliament and Council, ECLI:EU:C:2022:97.

Απόφαση ΔΕΕ της 16^{ης} Φεβρουαρίου 2022, υπόθεση C-157/21 Poland v Parliament and Council, ECLI:EU:C:2022:98